

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Jakub Sivák

**Ochrana osobnosti v kybernetickém
prostoru**

Rigorózní práce

Tematický okruh: Občanské právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 4. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 238.566 znaků včetně mezer.

V Praze dne 28. 4. 2018

rigorozant
Mgr. Jakub Sivák

Poděkování

Děkování je samo o sobě složité. Jednak proto, že osoba, která děkuje, často někoho opomene, a pak proto, že správně formulovat slova díky není snadné. Rád bych však moc poděkoval panu doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D., za to, že mne provází mým doktorským studiem a i přes svoji ohromnou vytíženost vždy ochotně podá pomocnou ruku. Upřímně za to děkuji a moc si toho vážím.

Též děkuji advokátním kancelářím Pelikán, Krofta, Kohoutek a Rowan Legal za to, že jsem díky nim získal praxi související s tématem této rigorózní práce. Propojení teorie a praxe, akademické sféry a advokacie má podle mého názoru ohromný smysl. Děkuji tedy za to, že všichni moji starší kolegové byli trpěliví a předávali mi své zkušenosti, kterými mne pomalu posunovali vpřed.

Nakonec děkuji své rodině a svým přátelům za jejich podporu. Veškeré vytyčené cíle se naplňují snáze s podporou blízkých. Mně se této podpory vždy dostávalo, a to v neomezené míře. Za to opravdu mnohokrát děkuji.

Obsah

Úvod	6
1 Stručně k vývoji ochrany osobnosti.....	10
1.1 Počátky ochrany osobnosti.....	10
1.2 Ochrana osobnostních práv ve starém Římě.....	11
1.3 Ochrana osobnostních práv od zániku Římské říše k počátku moderních dějin.....	13
1.4 Osobnostní práva v moderní době	16
1.5 Exkurz do ochrany osobnostních práv na území českých zemí.....	16
2 Vymezení pojmů	20
2.1 Osobnost člověka	20
2.2 Kybernetický prostor.....	25
2.3 Ochrana osobnosti.....	26
3 Absolutní a relativní osobnostní práva.....	30
3.1 Absolutní osobnostní práva.....	30
3.2 Relativní osobnostní práva.....	32
4 Předmět ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru	34
4.1 Jednotlivé složky lidské osobnosti.....	35
4.1.1 Důstojnost člověka	35
4.1.2 Čest a vážnost člověka	38
4.1.3 Soukromí člověka.....	39
4.1.4 Písemnosti a jiné projevy osobní povahy.....	39
Chyba! Záložka není definována.	
4.1.5 Ochrana podoby člověka.....	44
4.1.6 Zdraví a život člověka	46
4.1.7 Právo na příznivé prostředí.....	49
5 Narušení osobnosti v kybernetickém prostoru	50
5.1 Kybergrooming	50
5.2 Sexting	51
5.3 Kyberstalking	52
5.4 Útok na osobnost člověka v hromadné konverzaci a v internetových diskuzích	57
5.5 Kyberšikana	58
5.5.1 Obecně ke kyberšikaně.....	58

5.5.2	Kyberšikana na školách.....	61
5.6	Spamy a viry	62
6	Občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti.....	64
6.1	Nárok na náhradu škody	64
6.2	Nárok zápůrčí.....	70
6.3	Nárok odstraňovací	70
6.4	Další prostředky ochrany osobnosti.....	71
7	Online trestné činy proti osobnosti člověka	74
7.1	Neoprávněné nakládání s osobními údaji	74
7.2	Pomluva	76
7.3	Křivé obvinění.....	78
7.4	Další trestné činy.....	79
8	Elektronické důkazní prostředky v civilním řízení.....	81
9	Ochrana společnosti v kybernetickém prostoru.....	86
9.1	Propagace spáchaných teroristických útoků a jejich financování.....	86
9.2	Rekrutování, výcvik a radikalizace nových válečníků.....	87
9.3	Kybernetické útoky	88
9.4	Česká republika a kvalita kybernetické ochrany.....	89
9.4.1	Kybernetická špionáž	90
9.4.2	Narušení nebo snížení odolnosti ICT infrastruktury	92
9.4.3	Nepřátelské kampaně	93
10	Úvahy de lege ferenda	95
10.1	Rozšíření okruhu osob uplatňujících postmortální ochranu	95
10.2	Novela trestního zákoníku	95
10.3	Nová legislativa v oblasti kybernetické bezpečnosti	96
10.4	Nová judikatura k dokazování v civilním řízení.....	98
	Závěr	99
	Seznam zkratk a užitých pojmů	102
	Seznam použitých zdrojů	104
	Abstrakt	111
	Abstract.....	113

Úvod

Téma ochrany osobnosti mě provází již od vypracování příspěvku na studentskou vědeckou konferenci, v kterém jsem porovnával míru ochrany osobnosti člověka podle občanského zákoníku a obč. zák. Později jsem se ochranou osobnosti zabýval i ve své diplomové práci a též napsal několik příspěvků pro webový portál právní prostor. Nakonec jsem si téma týkající se ochrany osobnosti zvolil i pro svou disertační práci a stal jsem se externím doktorandem Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Osobnost člověka mne fascinuje šířkou svého záběru a skutečností, že proniká do mnoha právních oblastí. Zároveň se však jedná o institut práva velmi křehký, který si zaslouží důslednou ochranu a péči. Proto jsem si pro svoji rigorózní práci zvolil téma „*Ochrana osobnosti v kybernetickém prostoru*“. Střetává se zde velmi starý předmět práva s nejnovějšími výtobytky moderní techniky.

Ochrana osobnosti v kybernetickém prostoru může budít stejné napětí jako Michelangelova freska „*Stvoření Adama*“ v Sixtinské kapli. Jde o spojení dvou světů. Spojení hmatatelného a reálného světa s alternativním světem kybernetiky. Avšak o to zajímavější pole působení, a to nejen v oblasti práva, to je. O to důslednější ochranu osobnosti člověka musí právo v kybernetickém prostoru poskytovat.

Osobnost člověka, ochrana osobnosti člověka a nároky vznikající v důsledku zásahů do osobnostních práv, to je předmětem bádání nejen práva, ale i například filozofie a sociologie. Přístup k těmto atributům osobnosti člověka se v historii opakovaně měnil a vyvíjel. Historie tak přinesla různé přístupy a názory na ochranu osobnostních práv. Římané osobnost člověka přiznávali pouze občanům a otroky považovali za věci. Tento přístup se během staletí změnil a skoro by se zdálo, že bude navždy opuštěn, nebýt toho, že prvky otrokářské společnosti si osvojili obyvatelé Nového světa. Člověk a jeho ochrana se nicméně stala velmi rychle předmětem práva. Nejprve se ochrana zaměřovala na ochranu lidského těla, tj. chránila především život a zdraví člověka nežli jeho právo na svobodu projevu. V této souvislosti lze připomenout například Chamurappiho zákoník a známé „*oko za oko, zub za zub*“. Postupem času se však více a více začalo projevovat, že lidé nejsou jen stavebníci, kde se se vhodně poskládá maso a kosti, ale že jsou plni svých názorů, myšlenek a přání. Jak to už v historii bývá, uvolňování poměrů a naplňování podstaty lidského bytí, kterou není možné fyzicky uchopit za ruku, ale je možné o ní hodiny debatovat u šálku čaje, trvalo dlouho. Přírozeností člověka však je bojovat o své místo na slunci, a tak přicházely různé deklarace a prohlášení,

kteře připomínaly či zakotvovaly lidská práva, a osobnosti člověka se postupem času přikládala větší a větší důležitost. Ať už jde o Deklaraci práv člověka a občana, Deklaraci nezávislosti, Rudolfův majestát anebo zakotvení volebního práva pro ženy v Československu po pádu Rakouska-Uherska, společnost se posouvala a kdysi uměle vytvořené rozdíly a nerovnosti založené na původu, pohlaví, barvě pleti či náboženském vyznání se smývaly. Člověku tak byla dána možnost usilovat svobodně o svoje štěstí, vzdělání a všeobecný rozvoj osobnosti.

Dnes žijeme v době, kterou si i někteří prarodiče dovedou těžko vysvětlit a nechápou svá vnoučata, když mluví o „facebooku“, „twitteru“, „work and travel“, „lajkování“ a „selfies“, natož aby si ji dovedli představit lidé žijící před sto lety. Část univerzity, kde se dříve nesmělo vyučovat česky (německá polovina Univerzity Karlovy), navštěvuje dnes společně římský katolík s evangelíkem a muslimem a většina jejich spolužáků jsou ateisté. Vzdálenosti, jejichž překonání dříve trvalo týdny, a to i po objevení zázraku v podobě parní lokomotivy, dnes překonáváme během několika hodin. Když si na studijním pobytu v USA vzpomeneme na rodiče, můžeme s nimi hodiny hovořit prostřednictvím skype, aniž bychom se museli bát účtu za telefon.

Prostředí kolem člověka se změnilo téměř ve všem, v čem to jen šlo. Osobnost člověka však (v mnohém) zůstává stejná. Člověk je stále tvořen masem a kostmi. V těle nám stále koluje krev a dorůstají nám jen nehty a vlasy, nikoliv končetiny. Člověk má stále své sny a touhy, chce se prát o svoje štěstí a má svoji důstojnost a čest. Stále se snažíme budovat idylické rodinné prostředí a rodiče uroní slzu, když jde jejich potomek do první třídy, složí maturitu, anebo získá vysokoškolský diplom. Toto všechno je však uschováno v křehké schránce, jejíž struktura může být snadno narušena. Snáze než kdykoliv dříve nás kdokoliv jiný může s hrnkem kávy a z pohodlí domova jen za pomoci svého počítače pomluvit a očernit prakticky před celým světem. Podobné jednání může způsobit významný zásah do našeho soukromí, rodinného života, profesního života, ale i našeho zdraví, neboť psychické útrapy se samy o sobě mohou podepsat na zdraví člověka nebo mohou slabšího jedince dohnat až k sebevraždě. Je tedy úlohou práva, aby v alternativní realitě kybernetického prostoru vymezilo jasná pravidla a jejich porušení pojilo s odpovídající sankcí. Tuto úlohu vymáhání pořádku v kybernetickém prostoru ve vztahu k ochraně osobnosti si kladu za cíl popsat v předkládané rigorózní práci.

Cílem jednotlivých kapitol níže je seznámit čtenáře se stručnou historií osobnostních práv na našem území i mimo něj, a to především prostřednictvím

významných historických milníků. Dále se pak snažím vymezit pojmosloví, obsah a předmět ochrany osobnosti v obecné rovině, které dále aplikuji na specifické prostředí kybernetického prostoru. Předkládaná rigorózní práce čtenáře dále seznámí s možnými zásahy do osobnostních práv člověka a jejich případnými důsledky v rovině trestněprávní. Snahou je přiblížit konkrétní útoky v kybernetickém prostoru stejně tak, jako popsat konkrétní možnosti ochrany proti nim. V neposlední řadě se tedy věnuji i elektronickým důkazním prostředkům, jejichž aplikace je pro efektivní ochranu osobnosti zcela krucióální. Snahou předkládané rigorózní práce je pojímat osobnost člověka jako celek a neoddělovat jednotlivé právní disciplíny, které se osobností člověka zabývají. Tentýž zásah do osobnosti člověka pak nakonec může být projednán jak soudem civilním, tak i trestním.

Cílem předkládané rigorózní práce je vytvořit alespoň základní povědomí o škodlivém jednání a vymezit hranici, která zakládá právní odpovědnost při zásahu do osobnostních práv. Cílem práce je však i její praktické uplatnění. To může najít téměř každý, kdo se přidá do „*přiostržené*“ internetové diskuze, nebo rodič, jehož dítě se zaplete do kyberšikany, a to jak na straně viníka, tak i na straně poškozeného. Hlavním cílem práce je samozřejmě splnit akademické předpoklady pro složení rigorózní zkoušky, avšak výňatky práce či její upravené znění by později mohly posloužit k prevenci a bezpečnosti v oblasti kybernetické kriminality a ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru.

Předkládaná práce má vycházet především z uznávané literatury předních odborníků, a to jak v podobě knih, tak i vědeckých článků. Přeji si pracovat ovšem i s méně obvyklými prameny, které například vznikaly v pracovních skupinách OSN, s výroční zprávou BIS či pracovními materiály organizací, které se kybernetickou bezpečností zabývají. Významným zdrojem a pramenem by měla být i soudní judikatura a závěry dosažené soudy. Tím se snažím podtrhnout praktický přístup k dané problematice. V neposlední řadě často přicházím i se svým názorem. Ten je postupně připojován k jednotlivým kapitolám, a nakonec včleněn do úvah *de lege ferenda*.

Nejvýznamnější metodou pro zpracování předkládané práce bude literární rešerše akademických textů a soudní judikatury. Závěry jednotlivých rešerší mezi sebou budou porovnávány. Dojde tak k odhalení rozdílů a shod mezi akademickým přístupem a praktickým (soudním) přístupem, popřípadě postojem odborných pracovních skupin. Dosažené výsledky pak budou částečně analyzovány, a nakonec zobecňovány tak, aby tato práce mohla dojít k určitým obecným závěrům.

Nakonec a nejvíce si přeji, aby se překládaná rigorózní práce líbila a byla přínosem svému čtenáři. Její zadání je široké a v mnoha případech plně nevyčerpá celé téma, neboť sama hlubší analýza kybernetické kriminality by vystačila na samostatnou monografii o stovkách stran. Cílem je tedy vytvořit ucelenou publikaci, na které bude možné dále stavět a která poskytne alespoň základní odpovědi na otázky týkající se ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru. Věřím, že se to podaří.

1 Stručně k vývoji ochrany osobnosti

Předkládaná rigorózní práce jistě není primárně orientována na právní dějiny ochrany osobnosti, avšak bylo by chybné nevypravit krátký exkurz do minulosti, neboť ta může být nejen velmi zajímavá, ale především i inspirativní. Máme tak možnost se z historie poučit a vyvodit závěry, jak vhodně posilovat ochranu osobnostních práv. Pouze přístup, kdy je respektován každý člověk jako jedinec, je podle mého názoru správný. Níže jsou pak vybrány pouze nejzajímavější výtahy z několika kapitol historie ochrany osobnostních práv. Nelze to tudíž považovat za ucelený přehled dějin tohoto předmětu práva, nýbrž spíše za doplňující odkaz minulosti, který předkládanou rigorózní práci uvozuje a vhodně doplňuje.

1.1 Počátky ochrany osobnosti

Prvně se s ochranou osobnosti člověka setkáváme spíše jako s ochranou tělesné integrity člověka, nežli s ochranou jeho dobré pověsti, ačkoliv ani ochrana proti urážkám nebyla ojedinelou. V prvopočátku lidství je třeba si uvědomit, že privilegií ochrany osobnosti požívali pouze svobodní lidé nebo občané daného území, institut ochrany osobnosti se nevztahoval na otroky a ani ženy nemohly požívat všech výsad jako svobodní muži. Mnoho právních pramenů starověku bylo buď ústních, nebo se nedochovalo do dnešní doby. Z toho důvodu výzkum dějin prvopočátku práva není zcela snadným. Prvním psaným pramenem práv, který má podle mého názoru bezesporu přímý kontext s ochranou osobnostních práv, je Chamurappiho zákoník, který byl vydán v 18. století před naším letopočtem. Je vyryt klínovým písmem na čedičovém sloupu v akkadštině a mimo jiné se zabývá trestním právem a ochranou tělesné integrity. Dále pak upravuje právo rodinné, manželské a dědické. Dnes jej jako pomník počátku právního státu můžeme navštívit v expozici pařížského Louvru. Zákoník jako takový je velmi kazuistický. Část právních pramenů se věnuje následnosti a odkazu majetku, tedy dědictví, zde můžeme čerpat například z fragmentů z novobabylónského období. Ochrana cti byla i předmětem mezopotamského trestního práva, kde byl upraven například trestný čin nactiutračství a křivé obvinění nebo křivé svědectví, u tohoto trestného činu je zajímavé, že trest byl takový, jaký by postihl

poškozeného v případě usvědčení díky tomuto krivému svědectví. Rozdílné tresty tak byly u krivého svědectví v případě vraždy, krádeže apod.¹

O vyspělejších osobnostních právech můžeme mluvit ve starověkém Řecku, kde v průběhu Solónových reforem, které probíhaly v letech 594–593 před naším letopočtem v Athénách, byla udělena občanská práva usedlým cizincům a zároveň došlo ke zrušení dlužního otroctví, což bylo dozajista velkým posunem v osobnostních právech svobodných athénských občanů. Mezi právníké prameny z tohoto období můžeme řadit Aristotelovu Ústavu athénskou, která v sobě nese popis uspořádání demokratického státu, s čímž je institut ochrany osobnostních práv zcela nepochybně spjat.

Závěrem k počátkům ochrany osobnostních práv bych rád zmínil ještě ochranu cti ve staré Číně, kde trestný čin neúcty patřil k tzv. arcizločinům, na které se nevztahovala amnestie, ani se z nich nešlo vykoupit. Zločin neúcty pak Číňané dělili na zločin neúcty jako takový „*puat 'ing*“ a zločin bezbožnosti „*pu tao*“. Paradoxem je, že zločin bezbožnosti se nevztahoval k urážce bohů, nýbrž obsahoval právní úpravu nerespektování základních morálních zásad.²

1.2 Ochrana osobnostních práv ve starém Římě

Římské právo jako pomyslná kolébka kontinentální právní kultury dělila právo na veřejné (*ius publicum*) a soukromé (*ius privatum*). Právní úprava práv fyzických osob stejně jako dnes patřila do sféry práva soukromého. Jejich definice se skrývala pod pojmem „*persona*“, která říká, že se jedná o osobu, která je způsobilá být nositelem práv a povinností. Jedná se však o člověka svobodného. Tato definice neplatila pro člověka svobody zbaveného, tedy pro otroka, který svá práva neměl, kdy naopak svobodní lidé měli práva k jeho osobě. Tato právní individualita se v justiniánském právu nazývala „*caput*“, což v latině znamená hlava. Římský občan měl samozřejmě oproti otrokům, ale i cizincům řadu výhod, o kterých by se dala napsat celá další odborná práce, rád bych se však konkrétně zaměřil přímo na ochranu osobnosti. Kdy římské právo osobnost člověka, tak jak ji známe dnes z občanského zákoníku, chránilo například proti urážkám na cti. Zajímavostí je, že proti urážce mohl být chráněn i otrok, avšak pouze za předpokladu, že tato urážka postihla skrze otroka i jeho pána. Se značnou mírou nadsázky

¹ BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny mimoevropských zemí: (stručný nástin)*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Čeněk, 2011, s. 38-48. ISBN 978-807-3802-820.

² BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny mimoevropských zemí: (stručný nástin)*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Čeněk, 2011, s. 68-69. ISBN 978-807-3802-820.

takovou ochranu lze označit za předchůdce § 83 současného občanského zákoníku, neboť i zde je chráněna osobnost osoby vedlejší (právnícké osoby) jen za předpokladu, že se zásah dotkne též osoby hlavní (fyzické osoby).

Urážka na cti římského občana jako taková spadala mezi tzv. civilní delikty „*delictum privatum*“, kde se jednalo o poškození jedince, čili zde i sám jedinec musel vynaložit úsilí, aby došlo k jakémusi zadostiučinění. Trestem za urážku byla například pokuta, která však nebyla vyplacena ve prospěch státu, ale ve prospěch poškozeného. V důsledku šlo tedy o náhradu škody nebo odškodnění nemajetkové újmy. Svůj nárok mohl poškozený realizovat za pomoci žaloby z deliktu „*actio ex delicto*“ nebo za pomoci poenální žaloby „*actio poenales*“, která nahradila institut legalizované msty. Tímto tedy dochází ke vzniku obligací z deliktu. Výše pokuty se určovala podle intenzity urážky, místa, kde k urážce došlo, a podle postavení uraženého člověka. Žaloby na ochranu cti byly žalobami inframujícími, jejich žalobní legitimace nepřecházela na dědice, jednalo se tedy o zásadně osobní žalobu. Středověká nauka ji rovněž označuje jako žalobu pomstou dýchající.

Rovněž by bylo dobré zmínit, že delikt jako takový měl již ve starém Římě typové znaky, které dnes známe z definice trestného činu nebo správního přestupku či deliktu, tj. jednalo se o čin, který byl jako takový vymezen a typizován a jednalo se o zásah jen proti určitým statkům, zásah pachatele musel být objektivně protiprávním (tj. nejednalo se například o jednání v nutné obraně), pachatel musel být způsobilý delikt spáchat, nemohlo se tedy jednat o děti nebo nedospělé. Nadále se prokazoval úmysl, zavinění, to, zda se jednalo o omyl atd., jak je typické v moderním trestním právu. Mezi civilní delikty patřila krádež (loupež), poškození cizí věci, a právě urážka na cti neboli iniuria. Tento delikt byl obsažen již v Zákoně 12 desek (viz níže). Praetorské právo dále ještě znalo jednání vynucené hrozbou a podvod. Svoji čest mohl dále římský občan bránit například i žalobou „*actio iniuriarum*“ neboli žalobou pro urážku na cti způsobenou bráněním nebo překážením v užívání věcí „*extra commercium*“, tj. věcí veřejných a veřejně neobchodovatelných, tedy např. věcí sloužících k uctívání bohů. Spory z urážky na cti byly rozhodovány tzv. rekuperátory, kteří byli vybíráni úředníky a soudili ve skupinkách po třech nebo po pěti.

Z římských pramenů, které upravovaly ochranu osobnosti, bych jmenoval alespoň Zákon 12 desek z 5. století před naším letopočtem. Nejprve bylo za jeden rok desetičlennou komisí sepsáno deset desek a následně nová komise decemvirů přidala ještě další dvě. Všech dvanáct tabulí tak bylo přijato jako zákon 12 desek, který byl vystaven

v římském fóru. V zákoně 12 desek najdeme úpravu práva procesního i hmotného, soukromého i veřejného a nalezneme zde právě i ochranu proti úmyslnému urážlivému jednání. K posílení osobnostních práv v Římě nadále přispěl například praetorský edikt.³ U dokumentů, které stvrzují osobnostní práva, nesmíme opomenout Edikt milánský, který byl přijat roku 313 našeho letopočtu císařem Konstantinem a který přijímá toleranci křesťanství, a poprvé v historii tak, podle mého názoru, můžeme mluvit o svobodném vyznání víry, které je nedílnou součástí všech moderních deklarací lidských práv. To, že se z křesťanství stal od druhé poloviny 4. století našeho letopočtu monopol, který naopak začal potlačovat další odlišné víry, je rovněž nepopiratelný fakt, nicméně samotné přijetí ediktu milánského by podle mého názoru mělo být do historie osobnostních práv zapsáno jako velký posun vpřed.⁴

1.3 Ochrana osobnostních práv od zániku Římské říše k počátku moderních dějin

Odpoutáme se od starověkých civilizací a pomyslným strojem času se přeneseme do středověku, ve kterém rovněž můžeme nalézt další významné milníky ochrany osobnostních práv. Mnoho z těchto milníků nalezneme ve středověké Anglii. Patří k nim vyhlášení Velké listiny svobod „*Magna charta libertatum*“ r. 1215 v Anglii, která posiluje práva baronů a církve. V šedesátých letech 13. století v Anglii vzniká dokonce parlament. Dále je roku 1679 na konci vlády Karla II. přijat Habeas corpus act, který je pokládán za 3. chartu anglické ústavy. Jedná se o poskytnutí absolutního práva každému občanovi, a to tak, že každý má právo na to, aby soud přezkoumal jeho případné zatčení. Daný zákon tak zavádí formální záruku osobní nedotknutelnosti. Další významný osobnostně právní dokument byl v Anglii přijat roku 1689, kdy byla přijata Listina práv, která upravovala pravomoci mezi králem a parlamentem ve prospěch parlamentu. Zavádí například svobodné volby, zakazuje omezování petičního práva nebo ukládání daní bez parlamentu. K tomuto přijetí dochází při sesazení krále Jakuba II. a mění se tím celkový pohled na krále jako na vladaře. Dosud platná zásada „*A Deo rex a rege lex*“ česky „*Od Boha král od krále zákon*“ je nahrazena novým smýšlením, a to takovým, že královská moc je panovníkovi do rukou dána zákonem. V tom lze spatřovat posun

³ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo: stručný nástin*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 15, 55-68, 85, 111-116, 232, 265. ISBN 34-064-0082-5.

⁴ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo: stručný nástin*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 34. ISBN 34-064-0082-5.

k postupnému zakotvování základních práv, jak je známe dnes, ať již jde o zákonné přezkoumání vazby, kde můžeme vidět podobu nebo v rámci extenzivního výkladu dokonce shodu s moderní zásadou trestního práva „*Nulla poena sine lege*“, „*Není trestu bez zákona*“, či již zmíněné stvrzení volebního práva nebo garanci práva petičního.⁵

Obecný obrat k člověku a osobnostním právům přináší do Evropy renesance, a to v rozmezí 14. a 16. století. Jedná se nejen o nový umělecký směr, ale i o přeměnu smýšlení člověka. Samotný původ slova „*renesance*“ můžeme hledat v Itálii, kde vzniká ze spojení slov „*rinascita dell arte antica*“, což lze volně přeložit jako „*návrat k umění antiky*“ nebo jako „*znovuzrození*“. Renesance oslavuje život a člověka jako jedince, příklady můžeme najít v literatuře mistrů, jako je Giovanni Boccaccio, který je autorem souboru novel Dekameron, nebo v peru Wiliama Shakespeara. Renesance a humanismus mění lidské myšlení, které se odvrací od boha, a nechává tak vzniknout podhoubí pro nástup a silení lidských a osobnostních práv.

Tuto kapitolu, která jen zlehka načrtává nejvýznamnější události středověku a novověku v oblasti osobnostních a lidských práv, nelze zakončit jinak nežli odkazem na dvě velké revoluce, které se vedly právě s odkazem renesance, humanismu a člověka jako jedince. Jedná se o revoluční válku za nezávislost, která se vedla v Americe, a o Velkou francouzskou revoluci. O obou těchto historických událostech byly napsány celé knihovny publikací, a tak si dovolím zmínit jen to nejdůležitější, co úzce souvisí s tématem této rigorózní práce.

Na americkém kontinentě dochází roku 1776 k sepsání a vyhlášení „*Prohlášení nezávislosti*“, čímž se 13 amerických osad odtrhává od Anglie. Toto prohlášení bylo sepsáno v návaznosti na myšlenky francouzského filosofa, kterým byl Jean-Jacques Rousseau, velký vyznavač lidských práv, který přichází s přirozenoprávní teorií o právu na život, svobodu, na budování štěstí a rovněž s myšlenkou, že společnost má právo na revoluci. Dalším významným počinem bylo přijetí ústavy roku 1787 a především následně přijetí Listiny práv roku 1791.

Jen jako příklad, že se jedná o již velmi vyspělý osobnostně právní a lidskoprávní dokument, uvádím dodatek 1. zmíněné listiny práv: „*Kongres nesmí vydávat zákony zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznávání nějakého náboženství; právě tak nesmí vydávat zákony omezující svobodu slova nebo*

⁵ BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny evropských zemí a USA: stručný nástin*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2002, s. 97-100, 171-182. ISBN 80-864-7315-5.

*tisku, právo lidu pokojně se shromažďovat a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd.*⁶

Poslední významný osobnostně právní dokument, který bych rád v kontextu s americkou historií zmínil, je „*Prohlášení o osvobození černochů*“ z roku 1863, které bylo přijato na konci války známé jako válka jihu proti severu. Ačkoliv rasová segregace černého obyvatelstva na území USA pokračovala i následně, a dokonce docházelo k přijímání tzv. černých zákonů, které zcela jistě nebyly v souladu s duchem rovnoprávnosti obyvatelstva. Prohlášení o osvobození černochů bych vypíchl jako další velký minimálně formální posun na cestě k moderním osobnostním právům.⁷

Poslední odstavce této kapitoly věnuji rovněž revoluci, která ačkoliv byla velmi krvavou a její průběh nebyl příliš humánní, byla vedena s myšlenkou svobodného, kdy byla vedena proti absolutistické monarchii. Na mysli mám samozřejmě Velkou francouzskou revoluci. Vyhnou se popisu všech různých období a přejdu rovnou k několika významným dokumentům, které k této události neodmyslitelně patří. V prvé řadě bych vypíchl „*Deklaraci práv člověka a občana*“ z 20. až 26. srpna 1789, která je podle mého názoru jedním ze základních pilířů lidských a osobnostních práv. Podtrhuje dělbu moci, mluví o rovnosti před zákonem, odpovědnosti úředníků, ctí presumpci nevinu, svobodu slova, svobodu člověka jako takového. Jen pro ilustraci uvádím článek 1 a článek 2 zmíněné deklarace:

„1. Lidé se rodí a zůstávají svobodnými a rovnými ve svých právech. Společenské rozdíly se mohou zakládat pouze na prospěšnosti pro celek.

2. Účelem každého politického společenství je zachování přirozených a nezadatelných práv člověka. Tato práva jsou: svoboda, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku.“⁸

Z právních pramenů Francie je třeba na tomto místě zmínit ještě první moderní občanský zákoník, kterým je „*Code civil des Français*,“ známý také jako „*Code Napoléon*,“ ve kterém jsou upravena práva osob, a který je (byť po mnoha novelách) stále základem francouzského občanského práva.⁹

⁶ *Listina práv – dodatky ústavy USA z roku 1789.* USA.

⁷ BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny evropských zemí a USA: stručný nástin.* 2., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2002, s. 97-100, 183-188. ISBN 80-864-7315-5.

⁸ *Deklarace práv člověka a občana.* Ze dne 20. až 26. srpna 1789. Francie.

⁹ BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny evropských zemí a USA: stručný nástin.* 2., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2002, s. 97-100, s. 189-200. ISBN 80-864-7315-5.

1.4 Osobnostní práva v moderní době

Zde jen ve velmi krátkém exkurzu zrekapituluji důležité momenty týkající se osobnostního práva ve 20. století. Na prvním místě je třeba uvést konání Pařížské mírové konference, která se konala v roce 1919. Zde mimo jiné dochází dne 28. června 1919 k podpisu Versailleské mírové smlouvy a ke vzniku Společnosti národů. Účel je v tomto případě zcela zřejmý, a to za všech okolností zabránit opakování celosvětového válečného konfliktu a pokud možno udržet celosvětový mír. Základním dokumentem této mezinárodní organizace byl „*Pakt společnosti národů*“ z roku 1920. Na tomto místě již můžeme v historickém kontextu zhodnotit, že se bohužel nepodařilo dostat bohu liběmu cíli světového míru a došlo ke vzniku dalšího válečného konfliktu. Z tohoto důvodu byla společnost národů v dubnu 1946 rozpuštěna a dochází k ustanovení Organizace spojených národů. Podle mého názoru je nesmírně zajímavé hledat právně-politologický důvod neúspěchu této mezinárodní organizace, který dost možná z důvodu přísných válečných reparací pro ve válce poražené státy byl zapříčiněn hned od počátku Pařížské konference. Pařížská konference by tak v jistém slova smyslu měla být odstrašujícím příkladem budoucích mírových jednání.

Pokud jsem se doposud v kapitole výše zaobíral především dokumenty, které posilovaly osobnostní a lidská práva, je potřeba zde zmínit i Norimberské zákony, které mnohé dosavadní snahy posunuly do zcela jiné dimenze a osobnostní a lidská práva de facto zašlapaly do země. Byly vyhlášeny na sjezdu nacistické strany roku 1935 a jednalo se o právní předpisy se silným rasistickým podtextem. Právě na základě těchto zákonů následně vznikla Radbruchova formule, a ačkoliv to bude velkým právním paradoxem, tak bych si dovilil tvrdit, že právě Norimberské zákony mají „*na svědomí*“ vznik mnoha deklarácí, které jasně ztvrzují osobnostní a lidská práva v moderní době, aby de lege ferenda již nikdy nedošlo k opakování hrůz druhé světové války.¹⁰

1.5 Exkurz do ochrany osobnostních práv na území českých zemí

Máme-li vypravit krátký exkurz do ochrany osobnostních práv na našem území, je potřeba i zde vzít v potaz fakt, že zásada rovnosti před zákonem všech občanů je zásadou moderního práva. Budeme-li tedy mluvit o ochraně osobnostních práv v době středověku, budeme hovořit především o ochraně osobnostních práv urozených vrstev.

¹⁰ BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny evropských zemí a USA: stručný nástin*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-864-7315-5.

Společnost v době středověku byla na území českých zemí velmi hierarchizovaná a od postavení v pomyslném žebříčku se odvíjela i jednotlivá práva a povinnosti. Jednotlivé vrstvy se lišily rozsahem práv politických, jejichž výkon byl umožněn pouze privilegovaným vrstvám, ale i rozsahem práv majetkových, například v oprávnění vlastnit nemovitosti. Postavení ve společnosti bylo dědičné, kdy dítě získávalo stejný status jako jeho otec, avšak byl zde prostor pro zlepšení společenského postavení.

Ochranu cti ve středověku bych vymezil jako oprávnění na dobré jméno a pověst, to však mohlo být ztraceno například tím, že byl dotyčný potrestán zapsáním do smolné knihy nebo vystavením korouhve na pranýři. To mělo pro postiženého velmi zásadní následky. Jednalo se tedy podle mého názoru spíše o jakousi preventivní ochranu cti, jelikož tyto tresty byly často následkem špatného chování k rodině, zrady nebo nesplácení dluhů. Čest samozřejmě jako takovou mohli ztratit pouze ti, co čest měli, výše uvedené se tedy nevztahuje na osoby bez cti, mezi které patřili kati, pacholci, herci, prostitutky, tuláci, žebráci, ale i děti, které nevzešly z manželství.

Středověké právo pamatuje i na nápravu ztracené cti a zavádí institut návratu cti a očištění jména. To šlo provést dvěma způsoby, a to buď z královny milosti, nebo rozsudkem.¹¹ To bylo ustanoveno například již v článku 28 v Statuta regni Bohemiae kolem roku 1465:

„Slovútně oznamujem, když bychom koho zlořečeného, zloděje, nebo pankharta, kopřivce, vypovědence nebo usedance kterakkoli na cti potraceného z naší královské velebnosti ke cti dřevnie přivolali a jej naší milostí očistili: žádný jemu potom toho nemá vzdvihati; nebo po pohanění přijat jest každý věrný k milosti, když potom chce uschovati.“¹²

Přeskočím několik kapitol vývoje osobnostních práv na našem území a zastavím se až v devatenáctém století, kde byl v roce 1811 přijat ABGB, který deklaruje některá přirozená práva, o kterých jsem se zmiňoval již výše. Nadále se v Rakousko-Uhersku zákonodárci snaží vypořádat s ochranou cti proti pomluvám a případným nepravdám, které byly publikovány v tisku, a to zákonem č. 6/1863 ř. z., tiskový zákon ve znění pozdějších předpisů, který byl následně roku 1868 novelizován. Rovněž je na počátku existence první republiky přijat zákon č. 309/1921 Sb., který stvrzuje právo shromažďovací. I zde je podle mého názoru vidět trend posilování ochrany osobnosti.

¹¹ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 143-147. ISBN 978-80-7380-257-8.

¹² JIREČEK, H. *Codex Iuris Bohemici. Tomi secundi pars altera*. Praha 1870, s. 129.

V Československu byla v tu dobu rovněž snaha o novou kodifikaci tiskového práva, avšak vzhledem k vypjatosti politické situace na našem území v té době došlo jen k dílčí novele, a to zákonem č. 124/1924 Sb., který mění příslušnost soudů pro křivé obvinění, utržení na cti, urážku a zavádí nové tzv. kmetské soudy. Rovněž nově upravuje odpovědnost za obsah tiskopisu. Avšak ani tato novela není zcela dokonalou, a tak je v roce 1933 přijat zákon o ochraně cti, který je podle mého názoru přelomovým dokumentem pro ochranu osobnostních práv v této době.¹³ Zákon o ochraně cti upravuje skutkové podstaty urážky, pomluvy, utržení na cti, výčitky trestního stíhání nebo trestu. Najdeme v něm i důvody vylučující trestnost nebo například institut důkazu pravdy a omluvitelného omylu. Nadále zákon o ochraně cti upravuje soukromou žalobu i možnost trestního stíhání, smírčí řízení a mnoho dalších institutů zaručujících kvalitní ochranu osobnostních práv. Můj názor na tento zákon je takový, že se jedná o kvalitní a moderní právní předpis, který předstihl svou dobu a je důkazem právní vyspělosti tehdejšího Československa.

K radikální změně pojetí občanského práva došlo po druhé světové válce, kdy pojmy ochrana osobnosti, svoboda a soukromé vlastnictví ustupují do pozadí, což významně kontrastuje se změnou vnímání osobnostních práv ve stejném období na západě. Tam se trend změny totiž nastavuje zcela obráceně. V tzv. právníkové dvouletce v letech 1950 a 1951 dochází ke kompletní rekodifikaci československého práva a od 1. 1. 1951 platí na území Československa zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. V roce 1960 je přijata nová ústava a v jejím světle se občanský zákoník z padesátých let nezdá být nejzdařilejším právním předpisem, a tak dochází opět k nové rekodifikaci občanského práva zákonem č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který nabývá účinnosti dne 1. 4. 1964. Tento občanský zákoník pojímá občanské právo jako právo spotřebitelů.¹⁴ O tom, že dochází k ústupu osobnostních práv do pozadí, svědčí i fakt, že ochranou osobnostních práv se dnes Nejvyšší soud a Ústavní soud zabývá velmi často, zatímco do roku 1990 se Nejvyšší soud problematikou osobnostních práv zabýval pouze dvakrát.¹⁵

¹³ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 501-516. ISBN 978-80-7380-257-8.

¹⁴ ŠVESTKA, Jiří a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 59-63. ISBN 978-807-3574-680.

¹⁵ NĚMEC, Ronald. Malé zamyšlení nad ochranou osobnosti dnes a v NOZ ve světle tiskového zákona. *Bulletin advokacie*. Roč. 2012, č. 6, s. 30.

Jedním z aspektů novodobé ochrany osobnosti je pak samozřejmě ochrana osobnosti v kybernetickém prostoru, jejíž život můžeme krok po kroku sledovat dále v této rigorózní práci.

2 Vymezení pojmů

2.1 Osobnost člověka

Vymezení pojmu osobnosti člověka, byť se to tak nemusí na první pohled zdát, může v právní nauce činit problémy. Občanský zákoník, stejně tak jako listina totiž nevykládají obsah osobnosti člověka, nýbrž uvádí několik příkladů toho, co k osobnosti člověka náleží, a dále konstatují, že osobnost člověka je chráněna, a to jak zákonem, tak i listinou. V mezích práva je osobnost člověka předmětem absolutních soukromých práv, která jsou uznávána společností, avšak společnost tato práva nedeterminuje, nýbrž pouze vynucuje jejich ochranu. Osobnost člověka jako předmět soukromých práv v tomto smyslu zahrnuje vše, čím se člověk projevuje navenek ve vztahu ke svému okolí, a to jak po stránce fyzické, tak i po stránce duchovní a duševní.

Občanský zákoník (ani jiný právní předpis) nemůže přesně popsat veškerá složky osobnosti každého člověka. Proto zákon pro popis osobnosti člověka volí demonstrativní výčet znaků, které jsou pro osobnost člověka typické, nicméně pojem demonstrativní je na tomto místě velmi podstatným, neboť právě odlišnost jednoho člověka od jiného a různorodost každého jedince je jedním z pojmových znaků lidské osobnosti.

Z hlediska psychologie se osobnost může jevit jako historicky se krystalizující a vyvíjející se celek, systém duševních (ale nepochybně i duchovních) vlastností a tendencí jednotlivce, jeho charakterových rysů, schopností, temperamentu, postojů, potřeb a zájmů, vzdělání, náboženského a kulturního zaměření, přičemž jedním z podstatných rysů osobnosti je vědomí.

Osobnost člověka není ustáleným systémem, nýbrž se vyvíjí v čase, vyvíjí se jak osobnost každého jedince (kdy je samozřejmě odlišná osobnost dítěte, mládeže, dospělého člověka, člověka ve středním věku a důchodce), tak i osobnost lidstva, dnes je osobnost prakticky každého v produktivním věku ovlivněna kybernetickým prostorem. Tento trend bychom v době národního obrození hledali u kohokoliv jen velmi těžko. Vývoj společnosti tedy značně zasahuje do vývoje osobnosti jedince.

Každá osobnost má tak obecné vlastnosti všelidské povahy, zároveň však odráží specifické historické podmínky své doby, národa, společenského zařazení, povolání a má své svérázné, neopakovatelné rysy. Je tak mimo jiné i produktem své doby a jejích podmínek, zároveň v té či oné míře svým podílem na tom produkuje tuto dobu a její podmínky utvářením a přetvářením svého okolí. Osobnost člověka ovšem musíme vnímat

jako celek sdružující veškeré jednotlivé složky lidské osobnosti. Nelze brát v potaz vždy jen některé ze složek osobnosti člověka (například smysl pro humor), ale naopak je potřeba osobnost člověka determinovat jako výslednici všech jeho lidských vlastností.¹⁶

Odborná literatura definuje osobnost jako ke štěstí zacílený živoucí duchovní, duševní a tělesný celek, jehož jádrem je jedinečné (individuální) sebeuvědomělé „já“ (duch), integrující duchovní, duševní a tělesná prožití, stavy a činnosti, a to vědomé i nevědomé, včetně nadání, sklonů, dědičných zátěží a nahromaděných zkušeností či jiných vrozených nebo nabytých vloh za účelem vlastního vývinu. Každá lidská osobnost je vybavena svobodnou vůlí, citem a rozumem.¹⁷

Jak je již uvedeno výše, osobnost člověka je tvořena celou řadou složek, které lze rozdělit do několika základních kategorií: duchovní, spočívající zejména v lidské schopnosti víry, názorového sebeurčení, spirituálního prožívání, dále pak duševní, která spočívá zejména ve schopnosti člověka prožívat ve vztahu k němu samému a jeho okolí, a to rozumem i citem, včetně lidské vůle, vzdělání, sociálního a rodinného citění a pocitu soukromí. Další složkou osobnosti člověka je složka tělesná, jejíž základ tkví v tělu člověka a v jeho celkové integritě, včetně tělesných ostatků, v rozličných tělesných projevech lidské osobnosti, zdravotním stavu člověka, jeho vzhledu, fyzické kondici a pohlaví.¹⁸

Pro osobnost člověka je typické, že je chráněna po celou dobu lidského života, některé části osobnosti jsou dokonce chráněny ještě před narozením člověka a některé jsou chráněny i po jeho smrti. Negativní definicí tedy dojdeme k závěru, že osobnostními právy proto nemohou být práva, která fyzická osoba nabývá teprve v průběhu života. Složkou osobnosti člověka tudíž například jednoznačně nebude znalost cizího jazyka nebo dokončené univerzitní vzdělání. Naopak, osobnosti člověka se jistě dotkne, pokud osoba bude závistivým sousedem nařčena z toho, že své univerzitní vzdělání získala podvodem, neboť takovéto nařčení se jednoznačně dotýká práva na dobrou

¹⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 647 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, K § 81. ISBN 978-80-7478-369-2.

¹⁷ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, Komentář k § 11. ISBN 978-80-7201-687-7.

¹⁸ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9. Str. 647 a násl.

ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. K § 81.

pověst.¹⁹ Zároveň můžeme poznamenat, že pro osobnost člověka je typické, že její ochrana není podmíněna žádným právním jednáním.

Zajímavé je z hlediska práva označit trvání osobnosti člověka. Osobnost člověka je jistě chráněna za dobu života člověka, tj. od narození do smrti, nicméně určitý rozsah ochrany osobnosti právo přičítá člověku i před jeho narozením a též i po jeho smrti.

Do počátku porodu člověka je dítě vnímáno jako lidský plod. Novorozeným dítětem se rozumí dítě od počátku porodu, a to i tehdy, když zcela neopustilo matčino tělo a není od něj zcela odděleno. V souvislosti se vzrůstajícím významem asistované reprodukce se objevují otázky, zda právní osobnost má také embryo in vitro, a to zejména v případě, že je bezúspěšně aplikováno do těla ženy, anebo naopak z různých důvodů aplikováno vůbec není.

K této otázce existuje několik různých přístupů. První považuje za početí okamžik spojení buněčného jádra vajíčka a spermie bez ohledu na to, zda k němu došlo v těle ženy nebo mimo ně. Druhý přístup vychází z okamžiku uhnízdění oplodněného vajíčka v děloze (nidace). V případě umělého oplodnění se objevil i názor, podle nějž dochází k početí v okamžiku zasazení vajíčka do dělohy ženy (pro účely této práce vycházíme z druhého předpokladu).²⁰

Bez ohledu na skutečnost, kdy se plod stane zárodkem člověka, je pro účely této práce významné, že právo chrání osobnost plodu, a to i přes to, že se ještě nestal člověkem. Takovouto ochranu lze nalézt například ve zvláštní ochraně práva na život (byť ne již od okamžiku početí). Díl 4. hlavy I. trestního zákoníku obsahuje několik skutkových podstat, které chrání právo na život lidského plodu, a to ačkoliv se doposud nestal člověkem. Konkrétně jde o skutkovou podstatu nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy podle § 159 trestního zákoníku, nedovolené přerušování těhotenství se souhlasem těhotné ženy podle § 160 trestního zákoníku, pomoc těhotné ženě k umělému přerušování těhotenství podle § 161 trestního zákoníku a svádění těhotné ženy k umělému přerušování těhotenství podle § 162 trestního zákoníku. Přirozeně předmětné skutkové podstaty nechrání pouze lidský plod, ale i život a zdraví budoucí matky, ale pro účely této části předkládané rigorózní práce je podstatná právě ochrana budoucího života nenarozeného dítěte (za předpokladu, že se narodí živé). Těhotenství je podle doktríny stav od nidace (uhnízdění, zachycení oplodněného vajíčka v děložní

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2008 sp. zn. 30 Cdo 2095/2008.

²⁰ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 183 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

sliznici) do začátku porodu (viz různé přístupy k této otázce vysvětleny výše). Za předpokladu nesouhlasu těhotné ženy s přerušением těhotenství je tak život nenarozeného dítěte chráněn i v době, kdy právní řád České republiky umožňuje přerušit těhotenství v souladu se zákonem.²¹ To v důsledku znamená dvojitý přístup k nenarozenému plodu, kdy jeho právo na život a případný „trest“ viníka se v určité fázi odvíjí od názorového postoje matky.

Trestní zákoník není jediným právním předpisem, který chrání práva nenarozeného dítěte. Listina v článku 6 stanoví, že lidský život je hoděn ochrany již před narozením. Toto právo na život a ochranu lidského plodu se dokonce může dostat do rozporu se zájmy rodičů při výběru místa porodu. Ústavní soud se k právům na život nascitura vyjádřil v tom ohledu, že právo rodičů na svobodnou volbu místa a způsobu porodu je limitováno jen zájmem na bezpečném porodu a zdraví dítěte.²²

V neposlední řadě chrání práva (nejen na život) nenarozeného dítěte občanský zákoník, který v § 25 stanoví: „*Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.*“ Nasciturus požívá právní osobnosti pouze podmíněně. Do doby, než bude jisté, zda se nasciturus narodil živý nebo mrtvý, se uplatňuje fikce, na základě které je okamžik početí považován za okamžik narození. Nasciturus má ovšem jen omezenou právní osobnost v tom smyslu, že může být subjektem jen takových práv, která jsou mu ku prospěchu. V zásadě tedy může nabývat práv, ale nemůže na sebe brát povinnosti. Nenarozené dítě má jistě práva osobnostní povahy, kterými jsme se zabývali výše. Nasciturusovi náleží ovšem i některá práva majetková. To je podstatné zejména v právu dědickém, při stanovení výživného pro těhotnou matku, ale i v právu rodinném (např. určení otcovství) a právu závazkovém (smlouva ve prospěch třetího) anebo právu věcném (vklad zástavního práva ve prospěch nascitura).²³

Výše uvedeným principům přiznání práv nenarozeného plodu lze přikládat o to větší význam, neboť se jedná o práva dlouhodobě uznávána v čase. Již v průběhu první republiky Nejvyšší soud Československé republiky uvedl, že: „*Dítě ještě nenarozené, avšak již počaté, pokládá se za narozené, pokud jde o jeho vlastní práva.*

²¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 159 a násl. ISBN 978-80-7400-428-5.

²² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

²³ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 183 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

*Dítě, které v době smrti domnělého nemanželského otce bylo již počato, patří k osobám, o jichž výživu měl usmrcený, předpokládajíc, že jest nemanželským otcem, pečovati podle zákona (§ 1327 obč. zák.) a jemuž musí býti nahrazeno to, co mu smrtí živitele na výživě ze zákona ušlo. Z hlediska § 1327 obč. zák. se nevyžaduje, by usmrcený v době svého úmrtí výživné skutečně poskytoval.*²⁴

Právní ochrany však nepožívá jen nenarození dítě, právo přiznává též ochranu osobnosti člověka i po jeho smrti. V souladu s § 82 občanského zákoníku platí, že po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých. Osoby blízké zemřelého tak mohou přiměřeně vyžadovat ochranu osobnosti člověka, který již není naživu. Typicky se bude jednat například o právo na dobrou pověst. Povahově se jedná o obecnou ochranu hodnot osobnosti zemřelého člověka (*Actio popularis*), neboť je dán zájem na zachování těchto hodnot i po smrti.²⁵

Princip „*actio popularis*“ je zde samozřejmě omezen rozsahem osob blízkých. Posmrtná ochrana není časově omezená, jen se v průběhu času mění osoby oprávněné k jejímu výkonu. K jejímu zániku může dojít pouze za předpokladu, že již nebude existovat žádná z osob blízkých.²⁶

Právní teorie již dříve došla k závěru, že postmortální ochrana osobnosti není, co do obsahu a rozsahu ani co do její funkce, shodná s vlastním absolutním osobnostním právem zemřelého člověka. Přední představitelé ovšem v žádném případě nejsou jednotní v otázce, co všechno do ochrany osobnosti zemřelého člověka patří. Jistě lze z logiky věci vyřadit například ochranu zdraví a života. Obecně lze říci, že součástí uznávané etiky je úcta k mrtvým, na jejímž zachování má zájem jak stát, tak samozřejmě i pozůstalí po zemřelém. Tím ovšem není, obdobně jako v případě živého člověka, dotčeno právo na rozumnou kritiku, objektivní výklad pravdivých informací apod.²⁷

Co se týče posmrtné ochrany projevů osobní povahy (listin, nahrávek apod.), zde lze ochranu uznat totožnou s ochranou za života, neboť mezi písemnostmi člověka živého a zemřelého není žádný právní rozdíl, který by měl zdůvodňovat poskytnutí ochrany nižšího rozsahu jedné z nich. Součástí postmortální ochrany je uplatnění práva na ochranu

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. května 1933, sp. zn. R II 144/33.

²⁵ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

osobnosti zemřelého proti zásahu směřujícímu proti jeho osobnosti bez ohledu na to, zda byl neoprávněný zásah veden ještě za jeho života, nebo až po jeho smrti. Součástí postmortální ochrany nemohou být taková oprávnění, která by z titulu absolutního osobnostního práva nepříslušela samotnému člověku za jeho života.²⁸

Rozšíření postmortální ochrany osobnosti člověka, oproti úpravě obsažené v obč. zák. lze spatřit i v možnosti zemřelého rozhodnout se, jak bude naloženo s jeho tělem a jaký mu bude vypraven pohřeb. Ondrůš se k tomuto tématu vyjadřuje tak, že zakotvením práva volby pohřbu do občanského zákoníku došlo nepochybně k posílení ochrany piety a důstojnosti zemřelého. Samotné vyjádření tohoto institutu však mohlo být preciznější, a to zejména s ohledem na zvláštní veřejnoprávní úpravu, která obsahuje v několika aspektech úpravu autonomní. V některých případech tak není jasné, jaký předpis a v jakém rozsahu aplikovat.²⁹

Osobně hodnotím rozsah postmortální ochrany a ochrany osobnosti nenarozeného dítěte jako dostatečný, s jedinou výtkou, kdy bych navrhl další rozšíření okruhu osob, které se mohou domáhat ochrany osobnosti zemřelého člověka.

2.2 Kybernetický prostor

Zákon o kybernetické bezpečnosti definuje kybernetický prostor jako digitální prostředí umožňující vznik, zpracování a výměnu informací, tvořené informačními systémy, službami a sítěmi elektronických komunikací. Internetové stránky, které byly spuštěny za účelem informování široké veřejnosti o existenci zákona o kybernetické bezpečnosti, pojem kybernetický prostor dále rozvádí. Uvádí k tomuto pojmu, že se jedná o virtuální oblast, kde pracují, případně spolu prostřednictvím elektronických komunikací komunikují informační systémy, jednotlivé počítače i počítačové sítě. V kybernetickém prostoru jsou zpracovávány a vyměňovány informace a ukládána, sdílána či přenášena data v elektronické podobě.³⁰

Právnícká odborná veřejnost kybernetický prostor definuje jako „*nervový systém*“ globální ekonomiky, který je tvořen stovkami a tisíci propojených počítačů, serverů, routerů, prepínačů, optických kabelů. Kybernetický prostor tak umožňuje této

²⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

²⁹ ONDRŮŠ, Miroslav. Právo volby pohřbu – povaha a vymahatelnost. *Právní rozhledy*. 2017, č. 13-14, s. 473.

³⁰ Zákon o kybernetické bezpečnosti. Vysvětlení pojmů. *Kybernetickyzakon.cz* [online]. [cit. 2017-08-23]. Dostupné z: <http://www.kybernetickyzakon.cz>

infrastrukturu její funkci, uvádí ji v život. Kybernetický prostor je sběrný, popisný termín pro všechno od internetu a světové sítě až po imaginární a metaforický prostor, který v něm existuje. Kybernetický prostor je tam, kde jsou informace, je to skutečný a zároveň fiktivní prostor, prostor, kde probíhá e-mailová diskuse, prostor chat-roomů.³¹

Pro účel této rigorózní práce je pravděpodobně nejpřiléhavější definice aplikovaná českou právníkou veřejností. Předkládaná rigorózní práce řadí do kybernetického prostoru prakticky veškeré digitální prostředí, tj. nejen rozhraní internetu, ale i pevné disky, ICT zařízení, mobilní telefony, flash disky a externí disky či jiná úložiště, na nichž jsou uloženy dokumenty či programy, které jsou zapsány individuálním kódem. Jinými slovy tato práce vnímá kybernetický prostor pravděpodobně širěji nežli zákon o kybernetické bezpečnosti, neboť úložiště dat, které není způsobilé ohrozit bezpečnost státu, jelikož nemá přístup k síťovým informacím (například paměťová karta fotoaparátu), může být například způsobilé ohrozit dobrou pověst člověka ve chvíli, kdy se s vhodným ICT zařízením anebo se sítí spojí. Odpovědnost za zásah do osobnostních práv však může podle mého názoru vzniknout již pouhým předáním takového nosiče, jelikož jsou vytvářeny podmínky pro to, že aby k takovému zásahu došlo. S ohledem na to tato práce vnímá kybernetické prostředí spíše extenzivněji.

2.3 Ochrana osobnosti

Výše jsem vymezil pojem osobnost člověka a kybernetický prostor. Poslední pojem, jehož se tato práce úzce dotýká, a který doposud nebyl vymezen, je samotná „ochrana osobnosti“. Nejedná se o popis způsobů a prostředků, jimiž se poškozený může své ochrany domáhat, nýbrž vymezení obsahu pojmu „ochrana“ ve vztahu k osobnosti člověka.

Slovník spisovného jazyka českého výraz „ochrana“ vykládá jako činnost směřující k zabránění, odvrácení škod, nehod, nebezpečí; chránění, hájení.³² Pojem „ochrana osobnosti“ vnímám tudíž jako jakékoliv legální kroky činěné k odvrácení, odstranění nebo regresnímu odškodnění jednání, která zasahují do našich osobnostních práv (absolutních i relativních) a která jsou v rozporu s právními předpisy, společností uznávanou etikou anebo dobrými mravy. Ochranu osobnosti je podle mého názoru

³¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, K § 230. ISBN 978-80-7400-109-3.

³² Slovník spisovného jazyka českého. Ochrana. *Cas.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=ochrana&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

potřeba vnímat velice široce, neboť osobnost každého člověka je individuální a každý jedinec vnímá jako zásah do své osobní integrity jednání rozdílné intenzity, proto je podle mého názoru vhodné zahrnout do této definice i jednání přesahující rámec společnosti uznávané etiky a dobrých mravů. V obsahu této definice se samozřejmě pojmy „etika“ a „dobré mravy“ mohou částečně překrývat, nicméně nedochází podle mého názoru k úplnému překryvu. Etiku jako takovou vnímám jako flexibilnější v rámci vymezené společnosti. Jiná bude etika mezi manažery, politiky, diplomaty, stavebními dělníky a námořníky, zatímco dobré mravy vnímám pro tyto účely jako termín, který je pro společnost, tj. občany České republiky v čase vytvářen zvyklostmi a judikaturou bez ohledu na to, v jaké společnosti se daný jedinec pohybuje.

V ustanovení § 3 občanského zákoníku oproti předchozí úpravě obsažené v obč. zák. je explicitně zakotveno právo člověka brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým. Jedním z možných způsobů, jak lze podle mého názoru vymezit pojem „ochrana osobnosti“, je jednání jedince proti jakékoliv osobě, která v rozporu uznávanými pravidly (zákon, dobré mravy, etika apod.) brání poškozenému v dosahování jeho štěstí a štěstí jeho rodiny. Občanský zákoník tak do své struktury vtělil principy přirozeného práva, které jsou ovšem podle mého názoru na tomto místě inkorporovány zcela správně. Předmětné ustanovení též posiluje svobodu jedince žít svůj život dle vlastního uvážení, pokud tak nezasáhne do práv ostatních a bude respektovat uznávaná pravidla. Jakýkoliv zásah do této svobody lze pak podle mého názoru vnímat jako zásah do osobní integrity, a jakékoliv jednání proti němu je ochranou osobnosti. Pro jednoduchost si lze toto právo jedince graficky znázornit. Označíme-li si na papíře dva body „A“ a „B“, lze „A“ vnímat jako současný stav a „B“ jako stav štěstí, kterého chci dosáhnout. Přímka, která oba dva body spojuje, je naše snaha a úsilí dosáhnout svého štěstí. Pokud dojde k jakémukoliv zásahu do naší osobnosti, který zapříčiní odklon této přímky, zpomalení dosažení cíle, její zvlnění, či dokonce její nedokončení, jedná se o zásah do naší osobnosti. Pozoruhodné tak je, že přímka každého jedince je rozdílně náchylná k vyosení z vymezené cesty. Přímka jedné osoby může být zásadně odkloněna pouhou urážkou, a naopak přímka jiného ze své rovné cesty nemusí uhnout ani po hrubém zacházení. Ochranu osobnosti tedy vnímám jako jednání, které je činěno vůči těm, kteří svým jednáním mají snahu odklonit tuto pomyslnou přímku nebo pohyb na ní znesnadnit či zpomalit.

Jakákoliv snaha pro návrat na přímku a dosažení cíle v původním čase nebo kompenzace nedosažení cíle je pak ochranou osobnosti.³³

Výše citované ustanovení tak vhodně navazuje na článek 2 odst. 3 listiny, který deklaruje, že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Toto právo dále rozsáhle a opakovaně vyložil též Ústavní soud České republiky.³⁴ Občanský zákoník tak vhodně dokresluje základní práva a svobody, které byly do jeho účinnosti zakotveny především listinou.

Zajímavé je, že občanský zákoník není v žádném případě prvním právním předpisem, který se hlásí k přirozenému právu člověka hledat štěstí. Prohlášení nezávislosti USA z roku 1776 obsahuje hned několik odkazů k lidskému právu na štěstí:

„Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni a jsou nadáni svým stvořitelem jistými nezcizitelnými právy, mezi něž patří právo na život, svobodu a budování osobního štěstí. Že k zajištění těchto práv se ustavují mezi lidmi

³³ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 51 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

³⁴ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. května 2004 sp. zn. I. ÚS 167/04: „*Autonomie vůle a svobodného individuálního jednání je na úrovni ústavní garantována čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“). Ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny je třeba chápat ve dvojím smyslu. Ve své první dimenzi představuje strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních projevů volních) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem. Také takový zákaz však musí reflektovat toliko požadavek spočívající v zabránění jednotlivci v zásazích do práv třetích osob a v prosazení veřejného zájmu, je-li legitimní a proporcionální takovému omezení autonomního jednání jednotlivce. Takový princip je pak třeba chápat jako esenciální náležitost každého demokratického právního státu [čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Podobný obsah má také ustanovení čl. 2 odst. 4 Ústavy.*

Ve své druhé dimenzi pak působí čl. 2 odst. 3 Listiny jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není zákonem výslovně zakázáno.

Ustanovení čl. 2 odst. 3 Listiny ve své druhé dimenzi, v níž působí jako základní právo jednotlivce, je pak třeba aplikovat bezprostředně a přímo. V této dimenzi se nejedná o pouhé prozařování jednoduchým právem, nýbrž o subjektivní právo, které působí bezprostředně vůči státní moci. Orgány státní moci jsou proto povinny při aplikaci jednoduchého práva současně normy tohoto práva, v nichž se odráží čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy jako objektivní ústavní princip, interpretovat rovněž tak, aby nezasáhly do subjektivního práva jednotlivce na autonomii vůle, jež garantuje také čl. 2 odst. 3 Listiny ve své druhé dimenzi.

Takové pojetí čl. 2 odst. 3 Listiny totiž pouze vyjadřuje skutečnost, že jednotlivce a jeho svobodné jednání má v materiálním právním státě vždy prioritu před státní mocí realizovanou zákonem. Pokud by jednatel neměl vůbec mít možnost dovolávat se této priority přímo, byla by taková přednost pouhou formální deklarací. Taková proklamace objektivního principu je totiž snadno erodovatelná legislativní činností zákonodárského tělesa.

Svobodná sféra jednotlivce a její bezprostřední ústavní garance v podobě vymahatelného subjektivního práva jsou totiž condiciones sine qua non materiálního právního státu, který je vystavěn na účtě k základním právům jednotlivce. Právo na respektování autonomní a svobodné sféry jednotlivce působí vlastně jako konstanta vylčená před závorkou, v níž se ocitají jednotlivá specifikovaná základní práva pozitivně právně formulovaná v reakci na jejich masové porušování autoritativními či totalitními režimy. Potřeba formulace dílčích základních práv byla totiž vždy historicky podmíněna reakcí na masové porušování té které oblasti svobody jednotlivce, z níž vyvstalo konkrétní základní právo. Tato skutečnost je evidentní z evoluce katalogů základních práv a na takové logice je ostatně vystavěna i systematika Listiny základních práv a svobod.“

vlády, odvozující svou oprávněnou moc ze souhlasu těch, jimž vládou, že kdykoli počne být některá vláda těmto cílům na překážku, má lid právo ji změnit nebo zrušit a ustavit vládu novou, která by byla založena na takových zásadách a měla svou pravomoc upravenou takovým způsobem, jak uzná lid za vhodné pro zajištění své bezpečnosti a svého štěstí. [...] A na podporu tohoto prohlášení, pevně spoléhající na ochranu božské prozřetelnosti, si navzájem zaručíme své životy, naše štěstí a svou nedotknutelnou čest.“³⁵

Občanský zákoník tak oproti obč. zák. v tomto směru podle mého názoru vhodně posiluje přirozenoprávní ochranu osobnosti, a napomáhá tak obtáhnout obrysy pojmu „ochrana osobnosti“ či úsilí „chránit“ osobnost člověka, jejíž neporušený stav se se štěstím člověka jistě neodmyslitelně pojí.

³⁵ INURU. Prohlášení nezávislosti USA z roku 1776. *Inuru.com* [online]. 2016 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://www.inuru.com/index.php/spolecnost/dokumenty/490-deklarace-nezavislosti-usa-1776>

3 Absolutní a relativní osobnostní práva

3.1 Absolutní osobnostní práva

Absolutním osobnostním právem rozumějme zákonné minimum, které stát garantuje všem osobám pohybujícím se na jeho území. Současná právní úprava i mnohé mezinárodněprávní dokumenty vycházejí z toho, že se jedná o práva vrozená, přirozeně získaná, nikoliv práva zakotvená normou. Osobně se s touto premisou ztotožňují. Zákon totiž počítá s tím, že ne každý je jedincem dostatečně silným, aby svá práva chránil a chrání i práva těch, kteří toho nejsou sami schopni. Vedle toho je zájmem státu, aby ochrana každého práva, natož pak práv osobnostních probíhala podle stanovených pravidel, kdy chaos v této oblasti by stát připodobil spíše divokému západu. Proto ochraně osobnosti věnuje zvláštní význam, a to nejen v mezích občanského práva.³⁶

Absolutní právo chránící osobnost člověka je tudíž jednotným právem, které je právem kogentním, jehož úkolem je zabezpečit respektování osobnosti člověka a zaručit lidské bytosti právo na osobnostní rozvoj. Tuto teorii potvrdil ve svém rozsudku i Nejvyšší soud, když uvedl, že: *„Právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož úkolem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. Přitom je možno též uvážit, že ve své podstatě jde o důležité rozvedení a konkretizaci článků 7, 8, 10, 13 a 14 LPS. V tomto jednotném rámci práva na ochranu osobnosti existují jednotlivá dílčí práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot (stránek) osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí celkové fyzické a psychicko-morální integrity osobnosti.“*³⁷

Absolutní osobnostní práva jsou založena na základu osobnostních práv jakožto práv přirozenoprávních. Stát tedy ochranu osobnostních práv nezakládá, nýbrž pouze přibližuje, popisuje a vhodně inkorporuje do svého právního řádu způsob výkonu přirozeného osobnostního práva každého člověka (tedy i cizince) na svém státním území a zároveň zavádí způsob ochrany tohoto práva na svém státním území. Prostřednictvím své zákonodárné činnosti tímto stát plní svůj závazek uznávat neporušitelnost přirozených lidských práv, jejichž přirozené a nezadatelné podstaty se zákon nijak nedotýká. Přirozenoprávní pohled na věc je tak velmi důležitý,

³⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 396 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99.

neboť ochrana osobnosti a osobnostní práva existují bez ohledu na existenci zákona či jiné normy. Pro zjednodušení lze uvést, že zákon (anebo jiná norma) zde plní úlohu prováděcího předpisu přirozenoprávních pravidel, která se vyvíjela v čase (stejně tak jako způsob a rozsah jejich ochrany). Tento princip lze vyzdvihnout i vzhledem k zajímavému právnímu oxymóronu, kdy obč. zák. byl právním předpisem sepsaným v dobách hlubokého socialismu, a ačkoliv § 11 ve znění účinném v roce 1964 nevolá po právním naturalismu, jistý přirozenoprávní základ, byť ne přímo zmíněný, z něj podle mého názoru vyčíst lze.³⁸

Teorie práva vyznává dvě základní složky absolutního osobnostního práva, a to pozitivní, kterou můžeme shrnout tak, že každý člověk, nedopouští-li se protiprávního jednání, vykonává své osobnostní právo podle sebe, dle své svobodné vůle a pro sebe, ať již sám, anebo, připouští-li to povaha chráněného statku, tak, že k tomu svolí ve prospěch jiného. Druhou složkou, která obsahově vymezuje absolutní osobnostní právo, je složka negativní, jež je vyjádřena oprávněním vůči každému, aby se kdokoli, kdekoli a kdykoli zdržel jakéhokoli zásahu do absolutního osobnostního práva, který by nebyl po právu. Můžeme rovněž mluvit o oprávnění bránit svou osobnost a veškeré hodnoty, které osobnost tvoří a které s osobností souvisí.³⁹

Absolutní osobnostní právo vzniká ze zákona, bez jakéhokoliv našeho přičinění a působí erga omnes (vůči všem). Absolutní osobnostní práva zanikají smrtí a nepřechází na své právní nástupce (například dědice). Smrtí zanikají rovněž nemajetkové nároky stanovené k ochraně osobnosti. Od trvání absolutního osobnostního práva musíme rozlišit samostatnou ochranu některých stránek osobnosti člověka, kterou právo ve vymezeném rozsahu svěřuje jiným osobám v období po smrti člověka, neboť část osobnosti člověka, respektive její určité složky, jsou ovšem chráněny i po smrti člověka v mezích tzv. postmortální ochrany. Mimo této postmortální ochrany z povahy absolutní ochrany osobnostních práva vyplývá jejich nepřevoditelnost. Přechod těchto práv po smrti člověka jako i dispozice s nimi je v průběhu trvání lidského života jednoznačně zapovězena.⁴⁰

³⁸ § 11 obč. zák. ve znění účinném v roce 1964: „*Občan má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti, jakož i svého jména a projevů osobní povahy.*“

³⁹ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008, Komentář k § 11. ISBN 978-80-7201-687-7.

⁴⁰ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 647 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, K § 81. ISBN 978-80-7478-369-2.

Absolutní podstata osobnostních práv je v současnosti vypíchnuta zejména v § 81 občanského zákoníku, jehož textace jen podtrhuje teze obsažené v této kapitole. Právní věda tedy vymezuje absolutní osobnostní práva pozitivně jako povinnost člověka nedopouštět se protiprávního jednání. Člověk smí vykonávat své osobnostní právo podle sebe, podle své svobodné vůle a pro sebe, a to buď sám, anebo, připouští-li to povaha chráněného práva, i s jeho svolením ve prospěch jiného.⁴¹

Naproti tomu stojí negativní definice absolutního osobnostního práva. Podle té je každá osoba oprávněna vůči jiné žádat, aby se kdokoli, kdekoli a kdykoli zdržel jakéhokoli zásahu do absolutního osobnostního práva, které ovšem nebylo s právem v souladu. V tomto případě mluvíme o oprávnění bránit svoji osobnost a souhrn všech hodnot, které osobnost tvoří.⁴²

3.2 Relativní osobnostní práva

Právní ochranu některých složek osobnosti lze rovněž zařadit do kategorie relativního práva. Tato povaha vyplývá z relativizace absolutně právní ochrany osobnosti působící erga omnes (vůči všem) jejím zákonným vztažením pouze k některým subjektům, jejichž okruh je vymezen zákonem a mezi nimiž se již uplatňuje ochrana inter partes (pouze mezi stranami). Vyloučen není ovšem ani jiný vznik např. ze smlouvy, autoritativním rozhodnutím atd. Některá osobnostní práva budou předmětem obou dvou právních skupin. Typickým příkladem může být vztah lékaře a pacienta. Zdraví a život pacienta je chráněn obecnými předpisy vůči širokému okolí, avšak vůči lékaři se jeho práva rozšiřují. Například má pacient právo na poskytování zdravotních služeb na náležité odborné úrovni, zvolit si poskytovatele oprávněného k poskytnutí zdravotních služeb, které odpovídají zdravotním potřebám pacienta, a zdravotnické zařízení, být předem informován o ceně poskytovaných zdravotních služeb nehrazených nebo částečně hrazených z veřejného zdravotního pojištění a o způsobu jejich úhrady, pokud to jeho zdravotní stav umožňuje atd.⁴³ Z logiky věci

⁴¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 396 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁴² LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 396 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁴³ Ustanovení § 28 zákona o zdravotních službách.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 400 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.

tyto nároky nelze uplatnit vůči všem adresátům osobnostního práva, ale pouze vůči konkrétním osobám, kterým zvláštní povinnost něco konat anebo strpět vznikla.⁴⁴

Relativní osobnostní práva jsou tedy skupinou subjektivních soukromých práv vznikajících v zásadě ze zákona, a to v důsledku samotné existence právního vztahu mezi zákonem určenými stranami, přičemž je zpravidla nepodstatné, na základě jaké právní skutečnosti tento právní vztah vznikl (zda smlouvou, či jiným soukromým právním jednáním, výkonem veřejných práv a povinností apod.). Osobnost člověka (respektive její příslušná složka) tak může, jak je již nastíněno výše, být v jeden okamžik chráněna jak z pohledu absolutních osobnostních práv (právo na život a ochrany zdraví), tak může být i předmětem ochrany osobnosti relativních osobnostních práv, neboť např. lékaři plynou vůči pacientovi další povinnosti ze speciálních právních předpisů nežli pouze povinnosti obecné obsažené v občanském zákoníku. Tato relativní osobnostní úprava se uplatňuje zásadně nezávisle na obecné absolutně právní ochraně osobnosti stanovené v občanském zákoníku. Jedná se pojmově o samostatné instituty, které si navzájem nekonkurují (na tom nic nemění, že předmět ochrany těchto institutů je částečně totožný a zčásti se tudíž překrývá). Z toho rovněž plyne, že v případě poškození osobnostních práv má oprávněný možnost volby, zda se bude domáhat ochrany prostřednictvím absolutní ochrany osobnosti, případně zda využije relativně právních institutů, anebo dokonce obou institutů. Zdůraznit též musíme, že speciální zákony nezasahují a nezakládají relativní majetkové právo pouze ve vztahu k tělesné integritě člověka, nýbrž tento institut nalezneme například i v případě práva na odpověď v dikci tiskového zákona.⁴⁵

Je důležité relativní osobnostní práva nechávat jako konkurenci absolutním osobnostním právům, nýbrž chápat je jako jejich vhodný doplněk či rozšíření. Zákonodárce tak přistupuje k ochraně osobnostních práv s nejvyšší možnou mírou, což je bezesporu správné.

⁴⁴ Pod povinnost strpět můžeme zařadit kvalifikovanou skutkovou podstatu uvedenou v ustanovení § 150 odst. 2 trestního zákoníku: „*Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“

⁴⁵ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 647 a násl. ISBN 978-80-7400-529-9.
ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, K § 81. ISBN 978-80-7478-369-2.

4 Předmět ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru

S přirozenoprávním pojetím ochrany osobnosti se setkáváme již na přelomu 18. a 19. století, kde ABGB společnosti osvojuje pravidlo, že: „Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a nutno jej tudíž považovati za osobu. Otroctví nebo nevolnictví a k tomu se vztahující výkon moci nejsou v těchto zemích dovolené.“⁴⁶ V současnosti je předmět ochrany osobnosti vymezen především v občanském zákoníku a v listině. Jakousi generální klauzulí je ustanovení § 3 občanského zákoníku, který v mezích práva staví ochranu zdraví, života, důstojnosti, svobody, cti, soukromí, ale i štěstí do světla zvláštního zřetele a zvláštní důležitosti. Tuto premisu pak dále a detailněji rozvíjí ustanovení § 8 občanského zákoníku:

„(1) Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.

(2) Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.“

Občanský zákoník se věnuje ochraně osobnosti i v dalších ustanoveních, následujících za jeho § 81. Dále je osobnost člověka chráněna především listinou, a to zejména v článku 10:

„(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“

Ochrany osobnosti se ovšem okrajově dotýká i článek 7 listiny, který říká, že nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena a omezena může být jen v zákonem stanovených případech. Na článek 7 následně volně navazuje i obsah článku 8 listiny, který garantuje osobní svobodu člověka.

Tato rigorózní práce se zabývá ochranou osobnosti v kybernetickém prostoru, proto se bude dále věnovat pouze předmětu těch částí osobnosti člověka, které mohou být

⁴⁶ § 16 ABGB.

ŠVESTKA, Jirí, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, K § 81. ISBN 978-80-7478-369-2.

v kybernetickém prostoru ohroženy. Jako takové vnímám především důstojnost, vážnost čest, soukromí, projevy osobní povahy, dobré jméno, dobrou pověst, právo bránit se neoprávněnému zveřejňování nepravdivých (v některých případech i pravdivých) informací o své osobě a svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Za pomocí internetu lze ovšem i přimět člověka, aby ublížil sobě nebo jiné osobě. Předmětem ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru tedy pod jistým úhlem pohledu bude i zdraví a život člověka.

4.1 Jednotlivé složky lidské osobnosti

4.1.1 Důstojnost člověka

Důstojnost člověka je jako krucióální a ochrany hodná část lidské osobnosti vnímána i Evropskou unií, která ji v listině EU zmiňuje hned v článku 1. Mimo to je důstojnost chráněna i mezinárodním paktem o občanských a politických právech, a to v článku 10, a paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech v článku 13, jehož primárním účelem je záruka práva na vzdělání, avšak důstojnost zmiňuje v kontextu rozvoje člověka a lidských práv. Záruka práva na důstojnost je pak dále obsažena i v celé řadě dalších mezinárodněprávních dokumentů.⁴⁷

Důstojnost není žádným platným právním předpisem definována, ovšem jistě i nepráva znalá část společnosti důstojnost vnímá jako jednu ze základních a přirozených hodnot lidské osobnosti. Důstojnost lze z hlediska filosofie práva vnímat buď ontologicky, tj. že důstojnosti se musí ve stejné míře dostávat stejně všem bez ohledu na pohlaví, vyznání, barvu pleti atd. Opakem tohoto pojmu je pojetí kontingentní, které důstojnost vnímá jako výsadu hodnou pouze pro určité jedince. Důstojnost je v tomto případě navázána na postavení jedince ve společnosti. Současné platné právo samozřejmě počítá s první uvedenou variantou, tj. že důstojnosti a její ochrany musí požívat všechny osoby stejně a tento výklad byl mnohokrát znovu potvrzen i judikaturou.⁴⁸

⁴⁷ Úmluvu o otroctví (vyhlášeno pod č. 165/1930 Sb. z. a n.), Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhlášeno pod č. 143/1988 Sb.), Mezinárodní úmluvu o odstranění všech forem rasové diskriminace (vyhlášeno pod č. 95/1974 Sb.), Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen (vyhlášeno pod č. 62/1987 Sb.), úmluvy Mezinárodní organizace práce v Ženevě, čl. 1, 4 a 5 Listiny základních práv Evropské unie (sděl. č. 111/09 Sb. m. s.).

⁴⁸ V Listině základních práv a svobod, potažmo i v Úmluvě o lidských právech a biomedicíně, je stanoveno, že lidé jsou si v důstojnosti rovni a každého důstojnost je chráněna bez diskriminace. Lidská důstojnost je tedy pro všechny fyzické osoby stejná bez ohledu na jejich společenský status a je tedy chráněna před zásahy, jež by vedly ke snížení lidské důstojnosti tak, aby bylo s člověkem zacházeno jako s předmětem,

Důstojnost zcela určitě bude v mnoha případech narážet na jiné atributy lidské osobnosti, např. čest, a překrývat se s nimi. Ke cti Ústavní soud řekl, že je taktéž integrální a důležitou součástí důstojnosti člověka.⁴⁹

Jak jsem již uvedl, důstojnost není exaktně definována žádným právním předpisem, a vymezení hranic důstojnosti je tudíž do značné míry ponecháno na diskreci soudů. Tento přístup je z dlouhodobého hlediska vnímám jako správný, neboť výklad důstojnosti se bezpochyby mění a vyvíjí jako celá lidská společnost. Z krátkodobého hlediska ovšem může dojít k přešlapům, jelikož druhou stranou mince takového přístupu je kladení značných nároků na bedra české justice. Důstojnost ostatně rozdílně mohou vnímat i jednotlivé osoby. Samozřejmě, že společnost se pravděpodobně většinově shodne na tom, že by nikdy nemělo dojít k překročení elementární úcty k člověku, ale jedinci mohou vnímat dílčí složky důstojnosti odlišně.⁵⁰

Další aspekty důstojnosti se ovšem budou odvíjet od víry, kultury, tradice jedince a dále od jeho výchovy a vrozených vlastností. Od přírody vážný člověk může vnímat, že došlo k zásahu do jeho přirozené důstojnosti podstatně snáze než člověk otevřený navyklý vyprávět vtipy a dělat svému okolí zábavu. V mnoha kulturách i mezi mnohými občany České republiky se najdou jedinci, kteří by jako zásah do své důstojnosti vnímali zveřejnění svých nahých fotografií nebo videozáznamu. Zveřejnění nahých fotografií jako uměleckých fotografií, anebo videozáznamu jako součásti kvalitního filmového snímku naopak bude většina společnosti pravděpodobně vnímat jako umění.⁵¹

Kant rozlišuje pojem relativní hodnoty (ceny) a absolutní (vnitřní) hodnoty, která nepřipouští žádný ekvivalent, spočívající v lidské důstojnosti, Kant mimo to uvádí, že každý člověk jako rozumná bytost existuje od přirozenosti jako účel sám o sobě, nikoli pouze jako prostředek, který by mohla libovolně užívat ta nebo ona vůle, a je tak od přirozenosti nadán vlastní důstojností.⁵²

což konstatoval i náleží Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04. Proto není možné, aby byla lidská důstojnost u hendikepovaného člověka na jiné úrovni než u člověka zdravého. Respektování lidské důstojnosti je nezbytné pro všeobecný rozvoj fyzické osoby, pro kvalitu jejího života i plné využití jejích osobnostních práv, a proto je třeba maximálně se vystříhat zásahů do této osobnostní sféry. Rozsah lidské důstojnosti nelze proto snižovat ani podle druhu onemocnění, zvláště ve vztahu k mentálně postižené osobě, která sama nemá možnosti se účinně těmto útokům bránit.

Shodně dále Nejvyšší soud v Rozsudku ze dne 14. května 2013 sp. zn. 30 Cdo 3223/2011.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

⁵⁰ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 413. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁵¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 413. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁵² KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Praha: Svoboda, 1976, s. 86 a násl.

Jak jsem již uvedl, to, že důstojnost není přesně vymezena a definována, vnímám jako vhodný přístup, neboť nejenže se vyvíjí společnost jako celek, ale vyvíjí se i každý jednatel zvlášť. Důstojnost byla vnímána bezesporu odlišně v dobách romantismu, kdy se urážka smyla jedine souborem, zatímco dnes si buď o autorovi hanlivých výrazů myslíme své, anebo se maximálně bráníme před civilním soudem. Na každý pád pistole ani kordy dnes nejsou nástroje, které by narušení důstojnosti legálně uvedly v původní stav. Ovšem i jedinec sám vnímá důstojnost odlišně v deseti letech, v pubertě, na vysoké škole, v pracovním životě a ve stáří. Možná nebude můj průměr stoprocentně přiléhavý, ale s trochou nadsázky bych takový stav přirovnal k Platónovu podobenství jeskyně. Čím více se člověk otáčí směrem k východu z jeskyně, tím více rozpoznává postavy od stínů a otevírá se mu reálný svět.⁵³

Slangové „*hele vole*“ může být tedy v jisté etapě našeho života zcela běžným oslovením, ale dost možná by podobné oslovení rozčarovalo naše prarodiče. I z toho důvodu tedy vnímám jako pozitivní skutečnost, že soud je tím konečným orgánem, který vymezení důstojnosti nejen vzhledem k současnému nastavení fungování ve společnosti, ale především v každé konkrétní situaci.⁵⁴

Pokud bychom se přeci jenom rozhodli důstojnost alespoň částečně definovat, lze říci, že důstojnost představuje minimum všeobecně uznávaných a dodržovaných pravidel etiky a slušnosti. Lze tak podle mého názoru důstojnost na daném místě a v konkrétním čase definovat dvojnásobem, tj. jako důstojnost obecnou, kterou za důstojnost považuje značná část společnosti (obdobně jako při vzniku zvykového práva) a důstojnost konkrétní, která je spojena s osudem, povahou, přesvědčením a výchovou každého jedince.⁵⁵ Ani důstojnost jedince ovšem nemůže podle mého názoru jít proti přesvědčení společnosti.

Jako příklad použiji krutý atentát na redakci Charlie Hebdo, který proslul karikaturami islámského proroka Mohameda. Ačkoliv je možné, že islámské náboženství tyto karikatury uráží, nelze podle mého názoru tento fakt přenášet do Evropy, kde prvky satiry a humoru patří k přirozenosti Evropana a jeho kultuře. Na tomto příkladu se tedy snažím demonstrovat, že ačkoliv by měla být chráněna vedle obecné důstojnosti

⁵³ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 414. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁵⁴ BLACKBURN, Simon. *Platónova Ústava: biografie*. Praha: Beta, 2007, s. 131 a násl. ISBN 978-80-7306-304-7.

⁵⁵ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 414. ISBN 978-80-7400-529-9.

i důstojnost konkrétní, její ochrana nesmí stát proti lidským právům ostatních jedinců, která jsou uplatňována v souladu s právním řádem a zvyky společnosti v daném čase a na daném místě.⁵⁶

4.1.2 Čest a vážnost člověka

Čest a vážnost jsou dalšími substantivními součástmi osobnosti člověka. Oba tyto termíny spolu souvisí s tím, že čest je spíše vnitřní součástí osobnosti člověka, zatímco vážnost člověka se měří především úsudkem jeho okolí. Obdobně jako v případě důstojnosti i zde chybí zákonná definice toho, co si pod těmito pojmy představit, a rovněž i zde tento přístup ze stejných důvodů, již uvedených výše, kvitují. Čest si lze představit jako náhled člověka sebe samého. Čest se tak podle různých oblastí, ve kterých ten který člověk působí, může dělit na čest soukromou, společenskou, občanskou a profesní (profesionální).⁵⁷

Jak napovídá již samotné pojmenování, v soukromé sféře chráníme nám nejbližší okolí a hodnoty, které se ctí úzce souvisí. Tento okruh si vymezuje každý člověk sám v závislosti na předchozí zkušenosti, vzdělání, výchově a jiných determinantech osobnosti člověka. Navíc rovina cti nemusí být v jednotlivých sférách vyrovnaná. Například nelze vyloučit, že pouliční kapsář a pobuda bude ve vězení hráčem fair play hodným až obdivu vítěze olympijských her, a naopak, že příklad cti a vzdělání, vysokoškolský profesor, si rád v kartách pomůže nějakým blafem. Taktéž každá osoba bude vnímat jednotlivé části své osobní cti v jiné dimenzi důležitosti. Další tři sféry vznikají v důsledku sociálních interakcí, kdy je člověk ovlivňován po celý život svým okolím a neustále se socializuje. V tomto případě mluvíme o cti, kterou si chceme zanechat v očích svého okolí. Hraniční může být čest veřejných osobností, která do jisté míry vstupuje do života širého okolí a může být bez vlastní příčiny pokřivena.⁵⁸

Limita ochrany veřejné cti je častým předmětem sporů a v kontextu historie se posouvá zleva doprava a zpět. Jak se Ústavní soud vyjádřil, je v pořádku kupříkladu zveřejnit návrhy na kárná provinění soudců (v tomto ohledu osobně vnímám, že u čestné a vážené funkce, jako je býti soudcem, právě veřejná publikace kárného provinění může

⁵⁶ ČTK. Zájem o Charlie Hebdo s Mohamedem neutichá, vytiskne se 7 milionů kusů. *Idnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/charlie-hebdo-naklad-sedm-milionu-dqc-/zahranicni.aspx?c=A150123_202926_zahranicni_jj

⁵⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 423. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁵⁸ Nález Ústavního Soudu ze dne 17. července 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

být pro adresáta větším trestem než např. finanční postih), oproti tomu však stojí jasné pravidlo, že informace musí být pravdivá a šířitel ji nemůže svévolně otáčet a ohýbat. V totožném nálezu ovšem Ústavní soud dále judikoval, že: „Nelze považovat za rozumné (legitimní) zveřejnění difamační informace o jiné osobě působící ve veřejném životě, pokud 1. se neprokáže, že existovaly rozumné důvody pro spoléhání se na pravdivost difamační informace, dále 2. pokud se neprokáže, že byly podniknuty dostupné kroky k ověření pravdivosti takové informace, a to v míře a intenzitě, v níž bylo ověření informace přístupné a definitivní, a 3. pokud ten, kdo difamační informaci zveřejnil, měl důvod nevěřit, že tato informace je pravdivá. Zveřejnění takové informace nelze považovat za legitimní či rozumné i tehdy, pokud si šířitel takové informace neověří její pravdivost dotazem u osoby, již se informační údaj týká, a nezveřejní její stanovisko, s výjimkou nemožnosti takového postupu anebo tam, kde tento postup zjevně nebyl nutný (Lange v. Australian Corporation, 1997, citováno v kauze Reynolds Lds. – viz shora). Důležité pro posouzení legitimacy zveřejnění informace je zkoumání motivu. Legimititu nelze dovodit, pokud bylo zveřejnění dominantně motivováno touhou poškodit osobu, k níž se informace váže, a pokud šířitel sám informaci nevěřil anebo pokud ji poskytl bezohledně a hrubě nedbale bez toho, aby si ověřil, zda informace je pravdivá, či nikoliv.“⁵⁹ Takovéto pravidlo lze vnímat v tom světle, že i zásah do cti jiného musí mít eventuálně svá pravidla a limity. Negativní definicí tedy docházím k závěru, že čest je náš bílý štít, který si můžeme pošpinit pouze sami svým vlastním jednáním. Před poškozením zvenčí by měl být tento neposkvrněný štít chráněn fungující justicí. Vnímám tedy čest jako přenesenou tabulu rasu, do které se zapisují naše pozitivní i negativní skutky, ve kterých následně čte okolní společnost, a utváří si tak ucelený náhled na jedince.

4.1.3 Soukromí člověka

Soukromí člověka je součástí osobnosti, jejíž ochrana je na denním pořádku. Pořizujeme si žaluzie a záclony, aby soused či kolemjdoucí neviděl, co večeříme nebo jakou barvu má naše pyžamo. Pečlivě si nastavujeme hesla do emailu, mobilního telefonu, tabletu, facebooku atd., aby se nikdo nepovolaný nedostal k naší pracovní i soukromé korespondenci, fotkám z víkendu nebo skrytým literárním ambicím, které již několik let ukládáme do počítačové složky „šuplík“. Soukromí je něčím, co si střežíme

⁵⁹ Nález Ústavního Soudu ze dne 17. července 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

velmi pečlivě, a zároveň je soukromí hodnota, jejíž narušení umí u leckoho vyvolat velmi agresivní reakci.

Právní ochrana soukromí spočívá zejména v možnosti zhodnotit, co ze svého života budu sdílet se svým okolím a co nikoliv. Právo, na rozdíl od morálky, nečiní rozdíl v tom, zda se jedná o neznámou osobu, anebo vlastní manželku. Ačkoliv se to zdá být možná úsměvné, je to tak a podle mého názoru tomu je tak správně (byť jiný to z morálních důvodů může vnímat odlišně), ale každý má právo si zhodnotit, s kým chce sdílet své soukromí. Proti těm, kteří naše soukromí narušují, máme nárok se v mezích přiměřenosti bránit. A to i přes to, že se může skutečně jednat o naše příbuzné.

Pod ochranu soukromí dále řadíme např. i ochranu rodinného života. Ochrana soukromí je vedle obecného ustanovení § 81 občanského zákoníku dále upravena v ustanovení § 86 téhož zákona. Ochrana soukromí v dnešní době velmi úzce souvisí s tématem této rigorózní práce, neboť ve světě sociálních sítí se velká část společnosti (pokud ne většina) svého soukromí vzdává. Cnews.cz uvedlo, že 74 % Čechů je uživatelem facebooku, kdy studie byla zveřejněna ke dni 6. 8. 2013.⁶⁰ Tn.cz zveřejnilo v roce 2015 studii, že sociální síť užívá více jak 3,5 milionů Čechů.⁶¹ Přesná čísla pro předmět této rigorózní práce nejsou potřebná, snadno si lze představit, že se jedná o miliony příspěvků, fotografií, názorů atd., které mohou být snadno zneužity. Jak uvádí Matzner, kyberšikana je velmi nebezpečná mimo jiné proto, že k ní může docházet kdykoliv a odkudkoliv.⁶² Navíc se snadno dosadí podtext „*vždyť je to vlastně sranda*“. Matzner dále uvádí příklad, že využít nahé fotografie partnera, které byly pořízeny na dovolené, není po rozchodu žádnou komplikovanou mstou.⁶³ Vedle toho je nutné si uvědomit, že úprava fotky anebo její prosté nahrání na sociální síť jistě nevyžaduje tolik dovednosti jako naprogramování počítačového viru. Zasáhnout do osobnostních

⁶⁰ VÁCLAVÍK, Lukáš. Profil na Facebooku má 74 % Čechů a na Googlu+ 27 %, tvrdí studie. *Cnews.cz* [online]. 2013 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://www.cnews.cz/profil-na-facebooku-ma-74-cechu-na-googlu-27-tvrdi-studie>

⁶¹ VAC. Přes 3,5 milionu Čechů má účet na sociálních sítích. *Tn.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/pres-3-5-milionu-cechu-ma-ucet-na-socialnich-sitich.html>

⁶² MATZNER, Jiří. Kybernetická šikana – fenomén dnešní doby. *Právní prostor* [online]. 2015 [cit. 2016-08-01]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/kyberneticka-sikana-fenomen-dnesni-doby>

⁶³ „Častou formou kyberšikany bývá právě veřejné sdílení a šíření obsahu původně určeného pouze pro osobní užití, nejčastěji fotografií. Typické je takové zneužití fotografií s erotickým podtextem, které zhrzený partner po rozpadu vztahu neváhá pro poškození svého někdejšího protějšku umístit veřejně na internet, často s velmi vulgárním komentářem. Z právního hlediska se pachatelé pohybují na pomezí trestných činů a občanskoprávního způsobení imateriální škody formou narušení ochrany osobnosti.“

práv na internetu je tak vlastně velmi jednoduché a nevyžaduje žádné sofistikované znalosti.

Než se ovšem budu detailněji věnovat možnostem narušení soukromí v kybernetickém prostoru, vymezím tento pojem z pohledu právní civilistiky. Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 428 ze dne 23. 1. 1970 definovalo soukromí jako možnost člověka žít svůj život podle svého rozhodnutí s minimem vnějších zásahů.⁶⁴ Člověk má rovněž právo rozhodnout se, v jaké rozsahu budou jeho osobní informace zpřístupněny jiným, a bez jeho souhlasu by tyto měly být chráněny. S tímto tvrzením se mimo jiné ztotožňuje i Ústavní soud v Nálezu sp. zn. ÚS 321/06.⁶⁵ Cílem zákonné ochrany soukromí je rovněž vytvářet prostředí, v něm člověk bude moci svoji osobnost nadále rozvíjet.⁶⁶ Jistě není nutné dlouze diskutovat nad tím, že v neuspokojivém prostředí se osobnost rozvíjí pomaleji, hůře nebo deviantním směrem, a to nejen u dětí.⁶⁷

⁶⁴ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 511. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2016, sp. zn. ÚS 321/06: „Právo na ochranu soukromého života je nezadatelným lidským právem, které bezpochyby zahrnuje, mimo jiné, právo fyzické osoby rozhodnout podle vlastního uvážení zda, popřípadě v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího osobního soukromí zpřístupněny jiným (srovnej nálezy Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 517/99 in <http://www.usoud.cz>). K omezení takového práva lze přikročit za účelem ochrany základních práv jiných osob, anebo za účelem ochrany veřejného zájmu, který je v podobě principu či hodnoty obsažen v ústavním pořádku (srovnej např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 298/05, IV. ÚS 412/04). Standardní metodou, již Ústavní soud posuzuje vzájemnou kolizi základních práv a svobod, respektive jejich střet s jinou ústavně chráněnou hodnotou, je metoda porporcionality. Přitom je třeba dbát, aby bylo dosaženo co nejširšího uplatnění obou chráněných hodnot.“

⁶⁶ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, výklad k § 86. ISBN 978-80-7478-369-2.

⁶⁷ CEROP. Vývoj osobnosti dítěte v souvislosti s prostředím. *Cerop.cz* [online]. 2018 [cit. 2016-08-06]. Dostupné z: <http://www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch3> „Vývoj osobnosti je dáván do souvislosti s fyzickým vývojem, růstem manuálních dovedností, rozvojem tzv. kognitivních funkcí, tedy myšlení a percepčních dovedností, rozvoje smyslů a usuzování. Dětský věk je bezesporu specifickým obdobím, kdy se formují základy osobnosti a vytvářejí se předpoklady schopností a dovedností. Na formování člověka má významný vliv sdílená sociální zkušenost, tedy především nejbližší lidé, kteří dítě vychovávají, a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Někdejší široce přijímané Piagetovy teorie o přirozeném vývoji a zrání organismu jsou konfrontovány kupř. s důkazy, že potenciál lidského mozku je měnitelný po celý život, ale velký význam pro vývoj dítěte má tzv. primární sociální zkušenost, tedy zkušenost, kterou dítě získává životem v konkrétní rodině a společnosti. Je ovlivněna činnostmi, které kolem sebe dítě vidí a jež jsou mu nabízeny k nápodobě, mezilidskými kontakty, způsobem komunikace atd. Avšak vývoj a zrání dítěte neprobíhají jako jednoduchá akumulace zkušeností, ale jako série vnitřních změn osobnosti v přímé souvislosti s vnějšími podmínkami. Individuální získávání zkušeností, učení, při němž se konstruuje vlastní poznání a vztah ke světu, je vždy učení sociálním, je tedy velmi významně ovlivněno sociálním prostředím. Individuální poznávání světa je neodmyslitelně procesem probíhajícím na základě komunikace mezi dítětem a dalšími osobami v jeho okolí. Primární rodinné prostředí vytváří u dítěte základ pro pojetí reality a zařazení věcí a jevů do určitého systému. Nejenom vědomé výchovné strategie, ale veškeré bezprostřední chování nejbližších osob, zejména rodičů, ovlivňují zásadním způsobem to, jak bude probíhat vývoj a celkový rozvoj jedince. Na formování osobnosti má vliv celá řada vnitřních a vnějších faktorů a jejich kombinací. U dětí se sociálním znevýhodněním, vyrůstajících ve velmi specifických životních podmínkách, se při výkladu jejich chování, jednání či posuzování schopností a možností nelze odkazující pouze k předpokládaným ideálním fázím vývoje. Zaměřovat pozornost pouze na organický vývoj je zavádějící. Hodnocení osobnosti a vývoje dítěte bez zohlednění sociálního a kulturního kontextu, ve kterém k vývoji dochází, je velmi

Soukromí je vedle toho chráněno i nadzákonnými právními předpisy, zejména článkem 10 odstavcem 2 listiny. Vedle toho jsou však soukromí a soukromé informace natolik esenciální součástí lidské osobnosti, že dále na jejich ochranu existují mimo občanský zákoník i další, jemu speciální právní předpisy. Z nich bych zmínil zejména zákon na ochranu osobních údajů, který momentálně pozvolna nahrazuje a doplňuje GDPR. Zákon na ochranu osobních údajů a GDPR se zabývají ochranou osobních a citlivých údajů (nově zvláštní kategorie osobních údajů dle článku 9 GDPR). Tato úprava koresponduje s mojí tezí obsaženou výše, že jedním z pojmových znaků ochrany soukromí je, že každý jedinec se může rozhodnout, s kým své soukromí bude sdílet. Předmětná teze, až na výjimky, platí i o ochraně osobních a citlivých údajů (údajů zvláštní kategorie dle článku 9 GDPR), které jsou podmnožinou ochrany soukromí. Zákon na ochranu osobních údajů vymezuje osobní údaj jako jakoukoliv informaci týkající se určeného nebo určitého subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu (s obdobnou definicí přichází i GDPR, respektive nedochází k žádné podstatné významové změně). Jedná se tak především o jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo, adresu trvalého bydliště atd. Vedle toho zákon vymezuje citlivý údaj (GDPR zavádí tzv. zvláštní kategorii osobních údajů dle článku 9, nicméně obsahově jde o totéž), pod který subsumuje osobní údaje vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů a genetický údaj subjektu údajů. Citlivým údajem je také biometrický údaj, který umožňuje přímou identifikaci nebo autentizaci subjektu údajů.⁶⁸

Ochrana osobních údajů se pojí vždy jen se správnými osobními údaji. Pokud by se například dotčená osoba chtěla domáhat ochrany osobních údajů, v případě, že bylo použito její chybné datum narození, pak tak učinit nemůže (samozřejmě vždy je na zvážení, jak významná chyba je, zda vlivem chyby dochází k úplné anonymizaci anebo zda lze subjekt alespoň částečně, nebo dokonce plně ztotožnit). Nikdy však nelze vyloučit domáhání se práva na obecnou ochranu soukromí podle občanského zákoníku.

zjednodušující. Nezřídka také vede k nepochopení problémů dítěte a volbě neadekvátního přístupu a podpory.“

⁶⁸ Ustanovení § 4 zákona o ochraně osobních údajů.

Zákon na ochranu osobních údajů a GDPR lze vnímat jako veřejnoprávní nadstavbu nad ochranou soukromí podle občanského zákoníku. I v případě zásahu do soukromí se postižený může bránit občanskoprávní žalobou. Totéž platí i u ochrany osobních údajů, kdy však vedle toho dále stojí možnost chránit svá práva veřejnoprávní cestou podle zákona na ochranu osobních údajů či dle GDPR. Tato nadstavbová ochrana může spočívat zejména v podávání podnětů Úřadu na ochranu osobních údajů, který při zpracování osobních údajů vykonává dohledovou činnost.

Vedle osobních údajů stojí nadále citlivé údaje (dle GDPR zvláštní kategorie osobních údajů, jak již bylo uvedeno výše), které jsou jejich podmnožinou. Abychom mohli hovořit o citlivém údaji ve světle zákona na ochranu osobních údajů (o zvláštní kategorii osobních údajů dle GDPR), musí být tento údaj spojen vždy s konkrétní osobou, anebo jinou informací, která umožní její identifikaci (např. rodným číslem). Získávání, a především zpracování citlivých údajů (údajů patřících do zvláštní kategorie dle GDPR) v mezích českého práva probíhá pod přísným režimem, který je upraven zejména ustanovením § 9 zákona na ochranu osobních údajů (zejména článek 9 GDPR). Citlivé údaje (zvláštní kategorii osobních údajů) pravděpodobně každý z nás snadno ztotožní s ochranou soukromí. Je jistě věcí každé osoby, aby na základě svého uvážení sdělovala svůj zdravotní stav, politické vyznání, církev nebo jiný citlivý údaj.⁶⁹

Ani výše uvedené ovšem neplatí absolutně. Jak to již bývá pro právo typické, i ve vztahu k citlivým údajům (ke zvláštní kategorii osobních údajů dle GDPR) můžeme najít výjimku. Veřejně je například přístupný seznam soudců a státních zástupců, kteří byli před listopadem 1989 členy KSČ. K tomuto tématu a zdůvodnění se rozsáhle vyjadřuje Ústavní soud v nálezu ze dne 15. listopadu 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10.

Ke dni dokončení této rigorózní práce není zřejmá konečná podoba zákona na ochranu osobních údajů po nabytí účinnosti GDPR, ke kterému dojde dne 25. 5. 2018, stejně tak jako doposud nebyl přijat zamýšlený zákon o zpracování osobních údajů.

4.1.4 Písemnosti a jiné projevy osobní povahy

Součástí osobnosti člověka jsou dále v souladu s ustanovením § 81 občanského zákoníku a dále § 86 občanského zákoníku i projevy osobní povahy, zejména pak písemnosti osobní povahy, kterým se občanský zákoník věnuje zvlášť nad rámec obecné

⁶⁹ KUČEROVÁ, Alena a kol. *Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 55. ISBN 978-80-7179-226-0.

klauzule obsažené v § 81 občanského zákoníku a rozvádí je detailněji v ustanovení § 86 občanského zákoníku.

Projevy osobní povahy jsou taktéž součástí osobnosti člověka, která se přibližuje soukromí, ovšem jsou zde hmatatelné lehké odlišnosti. Do soukromí ovšem bezpochyby mohou spadat informace v těchto projevech, obzvláště pak v písemnostech uvedené. V souladu s ustanovením § 87 občanského zákoníku mohou být písemnosti osobní povahy užity jen se souhlasem jejich autora, leda by k užití došlo na základě tzv. úřední licence, tj. v situaci, kdy zákon výjimkou užití písemností osobní povahy explicitně umožňuje. To vyplývá z ustanovení § 88 občanského zákoníku. Takovýmto právním předpisem je kupříkladu trestní řád. Jen namátkou § 88 trestního řádu umožňuje v mezích zákona provedení odposlechu a jeho užití v trestním řízení, aniž by s tím postižený musel souhlasit. Ustanovení § 87 občanského zákoníku je tedy z logiky věci speciálním právním předpisem článku 13 listiny, který by podobné jednání v jiném případě striktně zakazoval. V naznačené věci tomu tak však není, a to i přes to, že se jedná o právní předpis nižší právní síly.⁷⁰

Písemnosti osobní povahy jsou dokonce chráněny i trestním zákoníkem, zejména pak ustanovením § 182 trestního zákoníku (Porušení tajemství dopravovaných zpráv) a dále ustanovením § 183 trestního zákoníku (Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí).

4.1.5 Ochrana podoby člověka

Ochrana podoby člověka jako součásti lidské osobnosti je občanským právem chráněna dlouhodobě (tj. byla chráněna již obč. zák.). Podoba člověka je jedním z projevů člověka osobní povahy a představuje stránku osobnosti a předmět absolutního osobnostního práva. Podle občanského zákoníku je podoba člověka ideálním osobním předmětem. Pod podobu člověka lze subsumovat vše, čím člověk vystupuje navenek vůči svému okolí. Podobou člověka je tedy jeho vzhled, ale i další zobrazení, jakými je rentgen nebo ultrazvuk. Podoba člověka je chráněna a k jejímu zachycení smí docházet jen se souhlasem člověka (až na výjimky). Rozeznání nebo přiřazení podoby ke konkrétní osobě je esenciální podmínkou pro ochranu podoby člověka jako součásti osobnosti. K tomu se mimo jiné vyjádřil i Nejvyšší soud, když judikoval, že: „*Předmětem práva na podobu je individualizovaná (identifikovatelná) podoba fyzické osoby jako jedna*

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 6. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008, s. 725. ISBN 978-80-7400-043-0.

z významných hodnot osobnosti jednotlivce. Podmínkou ochrany práva na podobu je (obdobně jako tomu je i u ochrany práva k podobizně), že osoba je na základě zobrazení identifikovatelná. Současně lze z uvedeného odvodit právo fyzické osoby, aby k ní byla přiřazována právě její podoba, a aby touto podobou byla identifikována.“⁷¹

Rovněž u podoby člověka dochází k prolomení zásady její ochrany na základě tzv. zákonné licence. Tu blíže specifikuje ustanovení § 88 odst. 1 občanského zákoníku, které říká, že „*Svolení není třeba, pokud se podobizna nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použije k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob.*“ Odst. 2 předmětného ustanovení tuto tezi dále ještě rozšiřuje a dodává, že „*Svolení není třeba ani v případě, když se podobizna, písemnost osobní povahy nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použije na základě zákona k úřednímu účelu nebo v případě, že někdo veřejně vystoupí v záležitosti veřejného zájmu.*“ Z hlediska účelu dochází k prolomení ochrany podoby tzv. zákonnou licencí zejména z důvodu ochrany jiných práv a jiných osob (často se může jednat o kumulaci, tj. jiná práva jiných osob, nicméně k omezení práva podoby může dojít i k ochraně jiných práv dotčené osoby). Zákonná licence je jako licence z pohledu občanského práva vždy bezúplatná a k jejímu užití musí docházet v minimální míře, respektive nesmí docházet k jejímu bezdůvodnému zneužívání nebo nadměrnému užití.⁷²

Obdobným tématem tzv. zákonné licence se nejednou zabývaly všechny soudy napříč soudní soustavou i Ústavní soud. Právě Ústavní soud se k tomuto tématu vyjádřil ve světle toho, že prolomit ochranu osobnostních práv lze jen za účelem ochrany demokratické společnosti, případně v zájmu ústavně zaručených základních práv a svobod jiných. Takovou ochranou typicky bude ochrana před páčáním trestné činnosti a dále zájem na objasnění trestné činnosti a potrestání pachatelů. Ústavní soud dále uvádí, že přípustný je tedy zásah do základních práv anebo svobod člověka ze strany státní moci, jen jestliže jde o zásah nezbytný. K tomu, aby nebyly překročeny meze nezbytnosti, je potřeba, aby existoval systém adekvátních a dostatečných záruk, který se skládá z odpovídajících právních předpisů a funkční kontroly jejich dodržování. Tyto právní předpisy musí být přesné, jasné a srozumitelné ve svých formulacích. Musí dávat občanům dostatečnou informaci o okolnostech a podmínkách, za kterých jsou státní orgány oprávněny k zásahu do jejich soukromí. Dále musí přesně definovat pravomoci

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.

⁷² LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 534. ISBN 978-80-7400-529-9.

udělené příslušným orgánům a způsob jejich výkonu tak, aby jednotlivcům byla poskytnuta ochrana proti svévolnému zásahu do jejich osobnostních práv. Pokud nebudou tyto zásady státní mocí respektovány, jsou zásahy do základních práv vyloučeny, a dojde-li k nim, stávají se protiústavními.⁷³ Zákonnou licenci tudíž taktéž můžeme brát jako subsidiární prostředek, pokud nelze daného účelu dosáhnout jinak.⁷⁴

4.1.6 Zdraví a život člověka

Zdraví a život člověka jsou bezpochyby součástí osobnosti člověka, a to nejen proto, že tak stanoví § 81 občanského zákoníku. Těžko si lze představit jakoukoliv existenci člověka bez života. Na druhou stranu tato rigorózní práce se věnuje „ochraně osobnosti v kybernetickém prostoru“, kde si snáze představíme urážku důstojnosti než způsobení defektu na životě nebo zdraví. Taková premisa je ovšem hrubým omylem. Narušení osobnostních práv v kybernetickém prostoru se sice věnuji především v následující kapitole jen na úvod, zde alespoň zmíním, proč je podstatné se i touto složkou lidské osobnosti zabývat.

Jako příklad uvedu skutkovou podstatu trestného činu účasti na sebevraždě podle ustanovení § 144 trestního zákoníku. Základní skutková podstat praví, že „*Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.*“ Zmíněné pohnutí je vykládáno jako jednání, které je způsobilé vyvolat v jiné osobě (sebevrahovi) rozhodnutí sáhnout si na život. Může se jednat o přemlouvání, schvalování, utvrzování ve spáchání sebevraždy atd. Odborná literatura dokonce uvádí, že postačí i vyvolávání depresivních stavů v úmyslu, aby tím byla jiná osoba pohnuta k sebevraždě. Takového jednání se lze dopustit velmi snadno v kybernetickém prostoru, např. na sociálních sítích. Výjimkou není ani jiný způsob ohrožení lidského zdraví v kybernetickém prostoru, např. vražda na schůzce sjednané přes internet (tzv. kybergrooming⁷⁵) nebo hackerský útok na přístroje, které mají umělou inteligenci, např. inteligentní domy. Ty svým chováním mohou člověka značně vyděsit, což nemocnému člověku může způsobit v úleku poranění nebo i smrt. Osoba, která má nemocné srdce, by tak mohla po podobném děsivém incidentu snadno dostat infarkt. Některé případy zní jako z čety science-fiction,

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. ledna 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000.

⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 21. března 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01.

⁷⁵ E-bezpečí. Kybergrooming. *E-bezpeci.cz* [online]. 2008 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/125-42>

jiné se již staly. Závěr je bohužel takový, že v kybernetickém prostoru je nutné počítat i s ochranou života a zdraví.⁷⁶ V neposlední řadě bohužel taktéž nesmíme zapomenout smutnou roli internetu, který napomáhá v páchání teroristické činnosti. Tomuto tématu se ovšem věnuje 9. kapitola této rigorózní práce.⁷⁷

Máme-li vymezit život a zdraví jako předmět ochrany osobnosti, musíme nejprve vymezit samý základní obsah těchto pojmů. Lidský život můžeme jako předmět ochrany ztotožnit s živým člověkem. Život začíná ve chvíli, kdy člověk přestává být lidským plodem. Plod se stává člověkem okamžikem začátku porodu. Novorozeným dítětem právo tedy rozumí dítě již od počátku porodu, bez ohledu na to, že ještě zcela neopustilo matčino tělo a není od něj zcela odděleno. Novorozené dítě musí být živé a musí být natolik vyvinuté, že je schopné mimoděložního života (alespoň po určitou dobu). Pokud tyto znaky nejsou splněny, jedná se o přerušení těhotenství. V potaz však není brána skutečnost, zda je takové živě narozené dítě životaschopné, anebo nikoli.⁷⁸

Vedle narození lidský život končí smrtí. Smrt je z pohledu práva brána jako biologická smrt, tedy smrt mozková. Smrtí je myšlen takový stav organismu, u kterého je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno. Takzvanou „klinickou smrt“ právo nepovažuje za smrt (například ve smyslu skutkové podstaty trestného činu vraždy ve smyslu § 140 trestního zákona), jelikož za současného stavu lékařské vědy lze i po zastavení životně důležitých funkcí (zastavení činnosti srdce, dýchání), které dříve vedlo nutně ke smrti, tyto činnosti znovu obnovit, a tím i lidský život zachránit. Po mozkové smrti je ve světle současných poznatků medicíny návrat do života již vyloučen. Smrt mozku je důležitá především pro případy, kdy jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu uměle udržovány. Za smrt mozku se považuje nevratná ztráta funkce celého mozku, a to včetně mozkového kmene.⁷⁹

⁷⁶ Novinky.cz. Internet pomocníkem při hromadných sebevraždách. *Novinky.cz* [online]. 2006 [cit. 2006-08-11]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/internet-a-pc/79886-internet-pomocnikem-pri-hromadnych-sebevrazdach.html>

SIGONA, Michelle. Match Made In Hell: 5 Internet Dates That Ended In Murder. *Crimefeed.com* [online]. 2016 [cit. 2016-08-11]. Dostupné z: <http://crimefeed.com/2016/03/match-made-in-hell-five-online-dates-ending-in-murder/>

PEACHEY, Paul. Cyber crime: First online murder will happen by end of year, warns US firm. *Independent.co.uk* [online]. 2014 [cit. 2016-08-11]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/first-online-murder-will-happen-by-end-of-year-warns-us-firm-9774955.html>

⁷⁷ The United Nations Office on Drugs and Crime. *The use of the Internet for terrorist purposes*. 1. vyd. Vídeň: United Nations, 2012.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 6. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008, s. 1460, 1497. ISBN 978-80-7400-043-0.

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 6. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008, s. 1460. ISBN 978-80-7400-043-0.

Ochranou lidského života tudíž rozumějme ochranu existence člověka v období, které je ohraničeno životem a smrtí. Byť právo na život je do značné míry chráněno i před narozením, a to například zákonnou limitací toho, kdy může dojít k legálnímu přerušování těhotenství.

Lidský život je jistě jednou z esenciálních součástí osobnosti člověka jakožto první a základní podmínkou lidské existence vůbec. V případě ochrany osobnosti jde o „*předmět ochrany*“, který ostatní převyšuje. Tento přístup je ovšem přijímán i na poli práva veřejného, kde trestný čin vraždy (podle ustanovení § 140 trestního zákoníku) je trestán podstatně přísněji nežli trestný čin krádeže (podle ustanovení § 205 trestního zákoníku). Obecně se pak v právu uplatňuje zásada *pro vitae*, tedy pro zachování života. Tuto zásadu nelze prolomit a liberalizovat za žádných okolností, ani za účelem vědeckého pokroku nebo v zájmu společnosti. Výše naznačené pravidlo je obsaženo v článku 2 úmluvy o lidských právech a biomedicíně, která říká, že „*Zájmy a blaho lidské bytosti jsou nadřazeny zájmům společnosti nebo vědy.*“

Jedinou kvazi výjimkou může být zachování jiného lidského života, kdy může dojít k obhajobě ublížení na zdraví nebo usmrcení jiné osoby v zájmu ochrany života a zdraví svého nebo jiného lidského života, který tento stav nezavinil, tj. výjimkou může být například usmrcení útočnicka v mezích tzv. nikoliv zcela nepřiměřené sebeobrany.

Právo chrání každý lidský život a každý stejně. Na rozdíl od jiných vágněji kvalifikovaných jiných součástí lidské osobnosti, například cti. Říci o zloději, že je zloděj, pravděpodobně nebude porušením práva, zatímco říci to samé o spořádaném občanovi, v tom případě o porušení práva naopak pravděpodobně půjde. Vedle toho vražda zloděje bude stíhána a potrestána stejně jako vražda spořádaného občana.⁸⁰

Zvláštní postavení při ochraně lidského života zaujímá trest smrti. Například listina EU jej v článku 2 výslovně zakazuje. Vedle toho ale mezinárodní pakt o občanských a lidských právech v článku 6 s trestem smrti počítá a jen se snaží zmírnit způsob jeho provedení a eliminovat zločiny, za které může být udělen. Rozdíl je do jisté míry dán přístupem Evropy, kterou osobně vnímám v současnosti jako nejhumanističtější kontinent. Proto je listina EU jednoznačně nejpokrokovějším dokumentem ochrany lidských práv, zatímco mezinárodní pakt o občanských a politických právech má pole působnosti celosvětové. Rozdíl bude taktéž v historickém odstupu přijetí obou

⁸⁰ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 409. ISBN 978-80-7400-529-9.

dokumentů. Mezinárodní pakt o občanských a lidských právech byl přijat v roce 1966, zatímco listina EU je z roku 2012.⁸¹

Ochranu lidského života můžeme vymezit jak negativně, tak i pozitivně. Negativní vymezení směřuje k tomu, že každý jedinec, ale i stát se musí zdržet jednání, které vede k ohrožení života jiného člověka. Vedle toho je ochrana lidského života vymezena i pozitivním způsobem. Pozitivní vymezení naopak dává každému člověku povinnost počínat si s dostatečnou prevencí tak, aby jakékoliv nebezpečí ohrožující lidský život nevzniklo. Jako pozitivní vymezení ochrany lidského života vnímám i skutkovou podstatu trestného činu neposkytnutí první pomoci podle ustanovení § 150 trestního zákoníku. Ta stanoví každému pod hrozbou spáchání trestného činu povinnost poskytnout první pomoc a chránit život jiné osoby, pokud nedojde k ohrožení života jeho vlastního. Obdobným způsobem hovoří i ustanovení § 2901 občanského zákoníku, kde se ovšem jedná o porušení zákona, které vyvolává odpovědnost za škodu, nikoliv však trestní odpovědnost.⁸²

Zdraví člověka je chráněno prakticky per analogiam jako život člověka. Rovněž se jedná o ochranu tělesné integrity člověka, která je nedílnou součástí osobnosti člověka. Mnoho rozdílů oproti ochraně lidského života zde nenalezneme. Jak praví ustanovení § 91 občanského zákoníku, člověk je nedotknutelný.⁸³ Z důvodů, které byly uvedeny v předchozí kapitole, i zdraví může být předmětem osobnostní ochrany v kybernetickém prostoru.

4.1.7 Právo na příznivé prostředí

Jedná se o nový předmět ochrany osobnosti, respektive tato součást lidské osobnosti nebyla uvedena v demonstrativním výčtu obsaženém v ustanovení § 11 obč. zák. Ačkoliv můj vlastní názor je takový, že tato složka lidskou osobnost významně rozvíjí, a proto má na půdě ochrany osobností své nezastupitelné místo, jedná se o složku lidské osobnosti, která v kybernetickém prostoru bude napadena jen velmi těžko, a proto se jí v této rigorózní práci nebudeme věnovat nijak významně. Jen na okraj uvádím, že se jedná o součást osobnosti člověka, která se pojí s jeho okolním prostředím,

⁸¹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 409. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁸² LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 409. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁸³ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 411. ISBN 978-80-7400-529-9.

kteřé působí na jeho rozvoj, náladu atd., tedy významně ovlivňuje momentální i dlouhodobý stav osobnosti člověka. Pro vyloučení pochybností však nejde o doslovnou ochranu prostředí, jakou je např. ochrana přírody. Ta má v právním ve světě práva své místo zcela v jiné kategorii (ochrana životního prostředí je institutem veřejného práva nepojícího se nikterak s touto rigorózní prací).⁸⁴

5 Narušení osobnosti v kybernetickém prostoru

Způsoby, kterými může být osobnost člověka narušena v kybernetickém prostoru, je mnoho a jejich počet se neustále zvyšuje. S modernizací ICT zařízení a s technickým vývojem doby jde ruku v ruce i rozšíření počtu způsobů, kterými jsou člověk a jeho osobnost v kybernetickém prostoru napadáni. Níže přibližuji několik z popsaných a uznávaných útoků směřujících proti právům osobnosti člověka v kybernetickém prostoru, tento seznam však v žádném případě nelze považovat za taxativní, neboť předmětná oblast informačních technologií je velmi dynamická.

5.1 Kybergrooming

Je jedním z projevů kybernetického ohrožení osobnosti, pachatel se dopouští jednání, které v oběti vyvolává falešnou důvěru. Na základě té se snaží pachatel přimět oběť k osobní schůzce, na které oběť obtěžuje nebo se přímo dopouští trestného činu, například znásilnění. Kybergroomingu se pachatel dopouští prostřednictvím mnoha různými způsoby, např. prostřednictvím facebooku, skype, twitteru, ale i prostřednictvím emailu nebo mobilního telefonu. Problémem tohoto ohrožení osobnosti je především anonymita pachatele, kdy pachatel často vystupuje pod falešnou identitou. V případě, že se pachatel přihlašuje z veřejných IP adres, je dohledání pachatele prakticky nemožné.⁸⁵

Pro pachatele dopouštějící se kybergroomingu k vylákání svých obětí je typická vytrvalost a přesvědčivost. S postiženou osobou jsou schopny vydržet vyměňovat si vzájemně zprávy i celé měsíce, než dojde k osobnímu setkání. Součástí kybergroomingu může být i vydírání a kombinace kybergroomingu se sextingem. Docházet může například ke scénáři, kdy pachatel získá fotografie postiženého

⁸⁴ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 445. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁸⁵ KUČHTA, Josef. Aktuální problémy počítačové kriminality včetně její prevence. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, č. 1, s. 5-19 [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5260>

(např. nahé fotografie adolescenta), které posléze využívá k vydírání za účelem pravidelného setkávání, při kterém oběť obtěžuje.⁸⁶

5.2 Sexting

Sexting je dobrovolné sdílení vlastních erotických videí a fotografií na internetu. Sdílením samozřejmě není myšleno nutně veřejné sdílení v prostředí, kde si může fotografie či videa kdokoliv stáhnout, nýbrž o sexting se jedná především v případě odesílání fotek a videí skrze soukromou zprávu (email, whatsapp, messenger atd.). Podle průzkumu 7–9 % dětí ve věku 11–17 let provozuje sexting. Stejný průzkum rovněž říká, že sexting provozuje 12–25 procent dívek ve věku 20 až 25 let.⁸⁷ Na sexting je dnes do jisté míry pohlíženo, především pak mladými lidmi, jako na běžnou součást vztahů. Problém nastává v situaci, kdy dojde například k ukončení vztahu. Nahé fotografie nebo videa mohou jejich odesílatele držet bohužel poměrně jednoduše tzv. v „šachu“ a postižený se může stát obětí vydírání. Dalším významným problémem je sdílení podobných videí a fotografií s osobami neznámými. Jen těžko lze v chatových místnostech a jiných aplikacích (např. seznamovací mobilní aplikace tinder) ověřit, že si skutečně píšeme s konkrétní osobou.⁸⁸

I v případě sextingu je potřeba zamyslet se nad ochranou osobnosti v širším slova smyslu. Například, dojde-li úniku nahých fotografií, které měly být poskytnuty pouze partnerovi, si mohou méně odolné osoby sáhnout i na život. Sexting tudíž nepřímou může zasáhnout i do nejtřežnější hodnoty lidské osobnosti, lidského života. Jessica Renee Logan z Ohia se spáchala 3. července 2008 sebevraždou. Vedlo ji k tomu jednání jejího bývalého přítele, který po rozchodu rozeslal její nahé fotografie. Další obětí se stala Hope Witsell, která rovněž odeslala svoji nahou fotografii chlapci, a to ve snaze upoutat jeho pozornost. Bohužel fotka této dívky se začala šířit mezi jejími spolužáky a dalšími studenty okolních škol. Po nějaké době posměchu i Hope Witsell spáchala sebevraždou.⁸⁹

⁸⁶ Bezpečně Online. Co je to kybergrooming? *Bezpecne-online.cz* [online]. 2016 [2017-01-09]. Dostupné z: <http://www.bezpecne-online.cz/pro-rodice-a-ucitele/teenageri-a-komunikace-na-internetu/co-je-to-kybergrooming.html>

⁸⁷ KOPECKÝ, Kamil a Martin KOŽÍŠEK. Fenomén sexting v teorii a praxi (díl 1). *E-bezpeci.cz* [online]. 2015 [2016-09-18]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/994-fenomen-sexting1>

⁸⁸ KOPECKÝ, Kamil a Martin KOŽÍŠEK. Fenomén sexting v teorii a praxi (díl 1). *E-bezpeci.cz* [online]. 2015 [2016-09-18]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/994-fenomen-sexting1>

⁸⁹ KOPECKÝ, Kamil, Rene SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. *Risks of internet communication*. Olomouc: Nakladatelství palackého univerzity, 2014, s. 73, 151. ISBN. 978-80-244-4105-4.

Nebezpečí sextingu tedy není založeno primárně na hrozbě okamžitého zneužití předmětných materiálů, ale především na nejistotě z jejich dalšího použití. Druhou, byť méně pravděpodobnou situací je, že se k fotografiím dostane třetí osoba pomocí hackerského útoku. Pokud je jednou fotografie součástí internetu, jen stěží s něj může zcela vymizet.

Pokud se obětí sextingu stane kdokoliv např. na sociální síti, lze proti dalšímu šíření anebo veřejnému šíření zakročit za pomoci administrátorů dané sociální sítě. Ti mohou, alespoň v omezeném rozsahu, v případě sdílení fotografie zabránit jejímu dalšímu šíření.

5.3 Kyberstalking

Na úvod této podkapitoly je vhodné si nejprve vymežit pojem „*stalking*“. Stalking byl do českého právního řádu, konkrétně do trestního práva, inkorporován novelou trestního zákoníku, která nabyla účinnosti 1. 1. 2010. Stalking je úmyslné pronásledování a obtěžování jiné osoby. Termín „*stalking*“ byl prvně použit v USA v 90. letech. Doslovný překlad tohoto termínu znamená pronásledovat nebo stopovat divokou zvěř.⁹⁰ Důsledkem takového chování je pak snižování kvality života postižené osoby. Postižená osoba pak často např. pociťuje obavu z toho, že je v nebezpečí. Od výše zmíněné novely tedy český trestní zákoník operuje s trestným činem nebezpečné pronásledování.

„Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,*
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,*
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,*
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života nebo,*
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,*
- f) a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.*

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 3291. ISBN 978-80-7400-428-5.

Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) *vůči dítěti nebo těhotné ženě,*
- b) *se zbraní, nebo*
- c) *nejméně se dvěma osobami.“*

Objektem trestného činu nebezpečného pronásledování je ochrana nerušeného mezilidského soužití. Aby došlo k naplnění výše citované skutkové podstaty, musí k výše popsanému sledování a dotírání docházet dlouhodobě. Aby mohlo dojít ke kvalifikaci jednání stalkera na trestný čin, musí dojít k pokusu alespoň o 10 kontaktů, a to v rozmezí alespoň 4 týdnů.⁹¹ V obdobném duchu judikoval i Nejvyšší soud, když uvedl: *„Dlouhodobostí je třeba u trestného činu nebezpečného pronásledování rozumět přinejmenším několik vynucených kontaktů pachatele s poškozeným nebo pokusů o ně, které zároveň musí být způsobilé vyvolat v poškozeném důvodnou obavu. Tyto požadavky však nesplňují ojedinělé nebo náhodné projevy, byť jinak nežádoucího chování. Zpravidla se tedy bude jednat o soustavně, vytrvale, tvrdošijně a systematicky prováděná jednání pachatele, která vybočují z běžných norem chování a mohou v některých případech i nebezpečně gradovat.“*⁹²

Stalking bude zahrnovat zejména jednání, které zasahuje do práva na soukromí a do osobnosti postižené osoby. Projev zásahu do soukromí se může projevit například změnou rutinního chování postiženého, kdy se poškozený z důvodu dotěrného obtěžování začne vyhýbat sportovištím či kulturním akcím, které jinak normálně navštěvuje. Rozhodující je vnímání postiženého. Zcela logicky každý bude mít hranici nepříjemného obtěžování nastavenou jinak. Stalking tudíž nelze klasifikovat v obecné míře uplatnitelné na všechny lidi stejně. Naopak chování, které jedna osoba vnímá jako příjemný zájem o svoji osobu, může další osobě znepříjemňovat život a bránit ve štěstí.⁹³

Osobou, která se stalkingu dopouští, je často bývalý partner, ojedinělým není ani stalking na pracovišti či stalking známých osobností. Kyberstalking je jen jednou z forem stalkingu. Může samozřejmě docházet buď pouze ke kyberstalkingu, anebo kyberstalking může být jednou z více forem stalkingu.

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 3295. ISBN 978-80-7400-428-5.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.

⁹³ BEDNÁŘ, Miroslav. Stalking – nebezpečné pronásledování. *Právní rozhledy*. 2014, č. 20, s. 698.

Typickým projevem kyberstalkingu je snaha opakovaně kontaktovat postiženého, a to za pomoci ICT technologie. Prostředkem kyberstalkingu může být například skype, messenger, whatsapp, facebook, ale i SMS zpráva nebo telefonování. Abychom mohli mluvit o kyberstalkingu, musí být toto jednání nevyžádané, tj. nesmí být mezi pokusy kontaktování interakce (těžko lze hovořit o vzájemném kyberstalkingu). Na druhé straně skutečnost, že poškozený „stalkující“ osobu v omezené míře kontaktuje, nijak nevylučuje možnost kyberstalkingu.⁹⁴

Stalker se do značné míry v konverzaci snaží demonstrovat sílu a dává najevo nejružnější výhrůžky. Při klasickém stalkingu se může jednat o pravidelné „doprovázení“ oběti do práce, čekání na ni na veřejných prostranstvích, kde se pravidelně pohybuje atd. Ojedinelými nejsou ani výhrůžky fyzickým násilím, či dokonce smrtí. K demonstraci síly může ovšem docházet i v kybernetickém prostoru např. prostřednictvím odesílání fotografií hrobů, odkazů na násilná videa atd. Podobné jednání má většinou jeden jediný cíl, a to oběť znejistit a vystrašit. Pokud výhrůžky selhávají, stalker se může uchýlit k jejich naplnění a spáchání podstatně horšího trestného činu.⁹⁵

Dalším projevem stalkingu může být snaha stalkera vyvolat lítost. V takových situacích se stalker vydává za oběť, a snaží se tak na skutečné oběti vynutit pozornost. Typickým projevem takového stalkingu je veřejná demonstrace činností, které stalker pro oběť vykonává a za které není obětí doceněn. Síla nebezpečí této formy tkví v tom, že stalker na svoji stranu skutečně může přilákat část zastání ze svého okolí. To skutečnou oběť staví do podstatně těžší situace, než když se ve svém okolí setkává výhradně se zastáním a pochopením situace.⁹⁶

Posledním z výrazně charakterističtějších rysů stalkingu je snaha stalkera poškodit oběť v očích jejího okolí. Podle mého názoru tento typ stalkingu souvisí a částečně se protíná s kybershikanou. Útočník vytvoří falešnou stránku o oběti (blok, facebookový profil, stránku na wikipedii), kdy toto jednání naplňuje znaky kybershikany. Posléze ovšem prostřednictvím internetové komunikace (emaily, facebook, skype) odkaz

⁹⁴ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 24, 34. ISBN 978-80-254-7866-0.

⁹⁵ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 24, 34. ISBN 978-80-254-7866-0.

⁹⁶ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 24. ISBN 978-80-254-7866-0.

na tuto stránku šíří a propaguje. Samotnou propagaci vytvořené stránky je nutné podřadit pod kyberstalking.⁹⁷

Osoby, které se dopouštějí kyberstalkingu, můžeme rozdělit do třech základních kategorií:

- a) Oběť stalkera zná a je si vědoma toho, že ji tato osoba pronásleduje.
- b) Oběť stalkera zná, ovšem není si vědoma skutečnosti, že ji tato osoba pronásleduje.
- c) Oběť stalkera nezná (např. pronásledování celebrit).

Typologie stalkerů byla dále rozpracována podle motivace jejich chování. Podle této typologie dělíme stalkery následujícím způsobem:

- a) Bývalý partner, osoba, která se nedokáže smířit s rozchodem a odlukou od svého partnera. Nezbytně ovšem nemusí jít pouze o partnerský vztah, může se jednat o vztah vzniklý na pracovišti, ve škole, vztah s terapeutem atd. Motivací jednání stalkera je obnovit vztah a neztratit kontakt s obětí. Stalker se v tomto případě cítí být nešťastný ze ztráty, pociťuje hněv, frustraci, zármutek, ale zároveň má chuť se oběti pomstít. Situaci nadále může zhoršit skutečnost, kdy si bývalý partner najde nového partnera, zatímco stalker zůstane bez substituce původního vztahu. Do jisté míry rovněž mohou hrát roli narcistické sklony stalkera, který není zvyklý být odmítnut. Při obtěžování tímto typem stalkera je oběť zastrašována různými výhružkami ve snaze obnovit původní vztah.
- b) Tzv. „uctíváč“, tj. stalker, který touží po vztahu s osobou, která jej hluboce zajímá. Zde se může jednat například o pronásledování celebrit. Tzv. „uctíváčům“ nemusí jít nutně o sexuální kontakt s „uctívanou osobou“ (byť ani to není vyloučeno). Často ovšem půjde pouze o snahu trávit s obětí pokud možno co nejvíce času a neodlučovat se od ní. Tento typ stalkera věří, že má nárok na to, aby jeho láska byla opětována. V případě odmítnutí pak může, stejně jako v předchozím případě, docházet k výhružkám, popřípadě i k násilí. Mezi stalkery uctíváče bychom mohli zařadit například mediálně známou Hannelore Uhl, která pronásleduje Karla Gotta.
- c) Neobratný nápadník, jedná se o osobu, která má problém navazovat sociální vztahy a vzájemné interakce s dalšími osobami, ačkoliv po takových

⁹⁷ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 24. ISBN 978-80-254-7866-0.

vztazích a interakcích hluboce touží. Neobratný nápadník si ovšem oproti reálné skutečnosti hluboce důvěřuje a považuje se za osobu přitažlivou. Pro jeho obtěžování je typická snaha vyvolat s obětí fyzický kontakt. Svoji oběť se tak pokouší políbit, chytit za ruku atd. U tohoto typu stalkera bývá efektivní zásah veřejné moci, pokud dojde např. k intervenci policie, stalker většinou obtěžování oběti zanechá.

- d) Ublížený pronásledovatel, jedná se o osobu, která se na oběti domáhá satisfakce za jednání, které oběť způsobila nebo které si stalker vykonstruoval a věří, že mu oběť ublížila. Pomsta pak probíhá formou slovních útoků, zastrašováním, ale například i prostřednictvím veřejné moci, tj. opakovaným podáváním žalob, rovněž se může mstít násilím na domácích mazlíčcích. Tento typ stalkera se vyznačuje značnou vytrvalostí, ačkoliv většinou se neuchýlí k fyzickému násilí přímo proti oběti.
- e) Od výše popsaného profilu tzv. „*neobratného nápadníka*“ se liší další profilový typ stalkera, kterým je sexuální útočník. Zde je jednoznačná motivace, kterou je sexuální uspokojení a snaha oběť ovládnout. Často se může jednat o sexuální devianty se zhoršenou sociální interakcí a podprůměrnou inteligencí. Pro jejich způsob obtěžování je rovněž typické voyerství, sadismus, masochismus, exhibicionismus, obscénní telefonní hovory apod.
- f) Poblouzněný milovník, je další z řady typů stalkerů. Takovýto stalker věří, že jej oběť miluje, a v tomto duchu si vykládá veškeré jednání oběti, tj. že prakticky vše je projevem lásky. Oběť je často osoba s vysokým sociálním statutem. Tento typ stalkera může trpět akutní paranoiou. Zásah soudu a policie bývá většinou bez úspěchu, naopak k vyřešení situace je vhodná terapie s psychologem.
- g) Posledním typem je kyberstalker. V souladu s výše uvedeným v této kapitole se jedná o osobu, která ke stalkingu využívá ICT technologie, a to často pod falešnou identitou. Někteří stalkeri při stalkingu používají speciální spywarové programy. Kyberstalking ovšem můžeme nalézt u všech ostatních typů stalkingu jako doprovodný jev.

Nakonec této kapitoly bych rád uvedl příklad kyberstalkingu. Jedná se o SMS zprávu (jednu z mnoha), kterou odeslal Štefan Zámec ženě, která pracovala v jeho oblíbené pizzerii a byla jeho obětí stalkingu:

„Podívej se, ty špinavá couro, ještě jednou uvidím měšťačky u svého auta, tak se tvůj dozví o tvých úchylárnách. To, co bylo doted', byl jen pionýrský tábor, teď zažiješ peklo. Ty kurvo. Zničím tě, ode dneška tě bude sledovat chlap, i kdyby mě to mělo stát sto tisíc. Nebudu šetřit nikoho, ani bratra, ani rodiče, zničím tě.“⁹⁸

5.4 Útok na osobnost člověka v hromadné konverzaci a v internetových diskuzích

Nebývá prozatím vyčleňován jako samostatná kategorie útoků ohrožujících osobnost člověka, naopak bývá někdy familiárně nazýván jako tzv. „trollení“, nicméně osobně jej vyčleňují mimo doposud zaběhlé kategorie, a to z několika rozdílných důvodů.

Útok typu trollení (komentování příspěvků jiného uživatele v diskuzích anebo pod tzv. statusy jiných osob či slavných osobností či politiků, většinou nepřerůstá do další trestné činnosti, tj. nedochází například ke znásilnění, obtěžování nebo okradení. Napadán bývá buď pachateli známý, ale i neznámý jiný člověk, a to za obsah svého příspěvku a názoru nebo za jeho nedokonalou podobu (např. uveřejnění s pravopisnými chybami). V porovnání s jinými prohřešky proti osobnosti člověka v kybernetickém prostoru je trollení a napadání ve veřejných konverzacích (např. spolužáků ve třídě) jistě méně společensky nebezpečné, jeho problémem ovšem je, že k němu dochází prakticky na denním pořádku. Dopad na soukromí člověka je značný, neboť postižený má strach vyjádřit svůj názor, přidat svůj příspěvek, hájit své zájmy, neboť očekává, že jakýkoliv další text, který bude sdílet s ostatními (v diskuzi nebo hromadné konverzaci), bude terčem posměchu. Tím dochází k zásahu do osobnostního práva na štěstí, práva na svobodný projev, práva na svobodné myšlení a dalších práv, která jsou nosným pilířem listiny.

Krucialní problém trollení v diskuzích a skupinových konverzacích vnímám jako to, že okolí může k dalším útokům tzv. „trolla“ ještě vyzývat. Útočný a kousavý příspěvek tak na twitteru nebo facebooku může získávat tzv. „like“ (plusové body)

⁹⁸ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 30. ISBN 978-80-254-7866-0.

od dalších uživatelů a může být dále sdílen. Druhá část problému je zakotvena v tom, že značná část společnosti (včetně politických představitelů, sportovců, celebrit) vnímá trolení jako něco zajímavého a vítá, když trollové hájí jejich zájmy před jejich odpůrci. Tím dochází k potlačování lidských práv a především k legalizaci potlačování lidských práv těmi, kteří by měli být jejich největšími zastánci.

Účelem této části rigorózní práce není dělat „z komára velblouda“, ale upozornit na jev, kterému doposud nebyla věnována notná dávka pozornosti, ba naopak, který nemalá část společnosti vítá jako příjemnou zábavu. Osobnostní právo musí být v tomto směru nekompromisní. Nelze v žádném ohledu tolerovat jakýkoliv útok na osobnost člověka, byť prezentovaný názor byl jakkoliv hloupý. Právo nemá eliminovat diskuzi a zasít sémě strachu z nesouhlasu, ale mělo by vymezit argumentační pravidla. Bohužel těžko se k této problematice staví zákonem, neboť je jednak příliš rozsáhlá a chybí zde možnost efektivní sankce, za druhé se dotýká příliš vysokého procenta uživatelů internetu.

Možné řešení vidím především v označení trolení jako škodlivého jednání a v široké debatě o tomto označení a jeho popularizaci. Takové jednání může být efektivním spouštěčem provozovatelů největších sociálních sítí (facebook, twitter, instagram), kteří na základě smluvních pravidel mohou toto jednání eliminovat prostřednictvím trestů pro recidivisty a pravidelné trolly. Věřím, že jedním z přínosů této práce bude právě takovéto upozornění na toto doposud neřešené téma.

5.5 Kyberšikana

5.5.1 Obecně ke kyberšikaně

Pod pojem „*kyberšikana*“ můžeme subsumovat některé útoky na osobnost člověka, které byly již popsány výše. Rozdíl vnímám především v tom směru, že výše jsem se zabýval jednotlivými útoky na různé složky osobnosti. Kyberšikana je speciální nikoliv co do předmětu ochrany, nýbrž co do způsobu provedení. Bude se jednat zejména o opakující se útoky na narušení osobnostních práv člověka, které jsou často dobře promyšlené a vedené nikoliv pouze s okamžitým cílem uškodit nyní, ale především narušovat osobnostní práva „*sofistikovaně*“ v delším časovém horizontu.

Policie na svých internetových stránkách definuje kyberšikanu jako „*Šikanování jiné osoby pomocí informačních technologií – internetu, mobilních telefonů apod.*

(např. vydírání, ubližování, ztrapňování, obtěžování, ohrožování, zastrašování apod.).⁹⁹ K jejím nejčastějším projevům pak policie řadí zasilání urážlivých a zastrašujících zpráv nebo pomluv (e-mail, SMS, chat, ICQ, Skype), pořizování zvukových záznamů, videí či fotografií, jejich upravování a následné zveřejňování s cílem poškodit vybranou osobu (předem připravený fyzický útok, natáčení učitele apod.), vytváření internetových stránek, které urážejí, pomlouvají nebo ponižují konkrétní osobu (blogy a jiné www stránky), zneužívání cizího účtu – krádež identity (e-mailového, diskuzního apod.), provokování a napadání uživatelů v diskuzních fórech, tapetování (chatovací místnosti apod.), odhalování cizích tajemství, vydírání pomocí mobilního telefonu nebo internetu, obtěžování a pronásledování voláním, psaním zpráv nebo prozváněním.¹⁰⁰

Kyberšikanu dále, a podle mého názoru o něco lépe, definuje Ministerstvo školství: *„Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočником nebo útočnicí. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost (podrobněji viz metodické doporučení).“*¹⁰¹

Dále, vedle podle mě výstižné definice, Ministerstvo školství dobře definuje kyberšikanu negativně, což vnímám taktéž jako velice důležité, abychom se následně nedostali do roviny, kdy jakýkoliv negativní názor šířený online druhá strana přirovná ke kyberšikaně. Ministerstvo školství uvádí, že: *„Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování.“* Mimo to Ministerstvo školství z obsahu kyberšikany vyjímá pojmy speciální (některými z nich se rovněž zabýváme v této rigorózní práci): *„Termínem kyberšikana neoznačujeme rovněž vzájemné internetové psychické násilí a ani věcný konflikt (i opakovaný) mezi rovnocennými partnery. Od kyberšikany je potřeba odlišovat příbuzné fenomény, které jsou často s kyberšikanou provázány nebo se s ní částečně překrývají, nicméně samy o sobě označují*

⁹⁹ BURÝŠKOVÁ, Lenka. Víte co je KYBERŠIKANA? *Policie.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>

¹⁰⁰ BURÝŠKOVÁ, Lenka. Víte co je KYBERŠIKANA? *Policie.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>

¹⁰¹ Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních. Č. j. MSMT- 22294/2013-1. Znění účinné od 1. 8. 2013.

*jiný typ násilného chování. Patří mezi ně například happy slapping, sexting, hoax, spam, cyberstalking, flaming, phising.*¹⁰²

Jako velmi pozitivní vnímám skutečnost, že kyberšikana je dnes již vnímána jako problém. Tomuto trendu se postupně přizpůsobuje i judikatura.¹⁰³ Tento postup společně s technologiemi lze jediné kvitovat, neboť bez progresu soudu nelze mluvit o efektivní ochraně osobnosti. Jedině soudní judikatura může přesněji vymezit hranice satiry, objektivní kritiky a kyberšikany. Lze tedy jen doufat, že se soudy pustí do tohoto zatím ne zcela známého světa a budou se efektivně podílet na dotváření jeho pravidel.

Jedním z velkých nebezpečí kyberšikany, ve srovnání s šikanou, je nemožnost předvídat čas a způsob útoku kyberšikany nebo lze alespoň jakkoliv odhadovat budoucí jednání útočníka (kyberšikany) podstatně složitěji nežli v případě tradiční šikany. Dalším podstatným rozdílem je anonymita útočníka. Zatímco u běžného šikanování je osoba útočníka oběti dobře známa, ke kyberšikaně může docházet zcela anonymně. Zapomenout nesmíme ani na tzv. sekundární útočníky. K šikaně totiž dochází často před ostatními spolužáky, před kterými je oběť ztrapňována a následně se cítí velmi nepříjemně. V kybernetickém prostoru může počet tzv. sekundárních útočníků (diváků) bez větší snahy dosáhnout značného počtu. V případě šíření např. videozáznamů či fotografií se později i diváci mohou stát útočníky, neboť mohou prostředky šikany dále šířit, sdílet atd.¹⁰⁴

Jedním ze způsobů obrany proti kyberšikaně je znalost prostředí, ve kterém ke kyberšikaně dochází. Uvědomělost provozovatelů sociálních sítí podle mého názoru v mnohém převyšuje uvědomělost zákonodárce a tak, jako si programátoři uvědomují téměř neomezené prostředky kybernetického prostoru, uvědomují si i jeho hrozby. Často tedy stačí upozornit na nedovolenou činnost klidně i anonymního profilu, který může být blokován, popřípadě smazán. Obdobně lze postupovat i ve vztahu k jednotlivým příspěvkům. Stejně jako u tradiční šikany samozřejmě dále platí, že oběť kyberšikany potřebuje podporu svého okolí, aby se snažila šikanu efektivně řešit, případně vyhledala

¹⁰² Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních. Č. j. MSMT- 22294/2013-1. znění účinné od 1. 8. 2013.

¹⁰³ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27. srpna 2012 sp.zn. 57 A 122/2011: „*Toto pan Z. přitom činí systematicky a neváhá kvůli tomu využít webovou stránku jím založenou za tím účelem, jejíž odkaz pak cíleně šíří do největšímu počtu osob. Trval na tom, že se jedná o soustavné, intenzivní a cílené jednání, které sleduje jediný cíl, a to poškodit pověst žalobce a pokud možno největšího počtu spoluobčanů (k čemuž je samozřejmě internetové prostředí ideální a dnes je pro tento postup již užíván termín „kyberšikana“)* a přivodit žalobci újmu. Žádal o důkladné prošetření celé věci.“

¹⁰⁴ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 5. ISBN 978-80-254-7866-0.

potřebnou pomoc (psycholog, poradce ve škole, rodiče, policie, státní zastupitelství). V neposlední řadě samozřejmě nejlépe funguje prevence. Možnost útoku snížíme, pokud nebudeme poskytovat citlivé informace, které mohou být při kyberšikaně zneužity.¹⁰⁵

Kyberšikana se typicky projevuje zakládáním falešných účtů na sociálních sítích (např. facebook), kde „o sobě“ oběť píše hanlivé a trapné informace. Taktéž může docházet ke kombinaci šikany a kyberšikany, kdy násilí nebo jiná forma šikany jsou zaznamenány jako video na mobilní telefon a posléze sdíleny. Dalším typickým projevem kyberšikany může být vytvoření zvláštní stránky, bloku nebo facebookové skupiny věnované urážkám a zesměšňování oběti. Historicky první známý skutečný případ kyberšikany je známý jako tzv. „*Star Wars Kid*“. Chlapec Ghyslain Raza se natočil při předvádění bojových scén založených na předloze filmu *Star Wars*. Jeho spolužáci tuto nahrávku ukradli a sdíleli. Později obletěla celý svět a dostala se například i do amerických seriálů *South Park* a *American Dad*. Ghyslain Raza se zhroutil a dlouhodobě se léčil. Dalším známým případem kyberšikany byl příběh polské studentky Anny Halman, které se chtěl pomstít její spolužák za to, že s ním nechtěla navázat partnerský vztah. Skupina pěti dalších dětí z ní ve třídě strhala šaty a předváděla, že ji znásilňují, celou dobu své jednání natáčeli na mobilní telefon. Toto video později umístili na internetovou stránku YouTube. Anna Halman spáchala sebevraždu.¹⁰⁶

5.5.2 Kyberšikana na školách

Jedná se o kyberšikanu, která může probíhat navzájem mezi spolužáky, ale i ze strany spolužáků vůči pedagogům. Kyberšikana mezi spolužáky bude mít obdobný průběh jako jednání popsané v předchozí podkapitole. Specifické projevy tedy bude mít kyberšikana páchaná na učitelích. Její nebezpečí může spočívat ve vytržení informací z kontextu. Studenti mohou mít snahu vyučujícího vyprovokovat ke zkratovitě reakci, kterou následně nahrají na video a umístí na internet. Podobně, jak bylo již popsáno výše, mohou studenti vytvářet o neoblíbeném učiteli webové stránky, falešné profily, facebookové skupiny atd. Bohužel se do šikany mohou pak zapojit i rodiče, kteří vidí video například křičícího pedagoga na internetu, a vytváří tak další tlak

¹⁰⁵ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 5. ISBN 978-80-254-7866-0.

¹⁰⁶ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010, s. 5. ISBN 978-80-254-7866-0.

na osobnost učitele a školu samotnou, ačkoliv se může jednat o situaci zaviněnou jednáním třídy ve vztahu k vyučujícímu.¹⁰⁷

Osobně vnímám problematiku kyberšikany na učitele palčivou zejména z vertikálního postavení žáka a pedagoga. Možnost ochrany je totiž značně omezená. Tímto tématem se budu dále částečně zabývat v kapitole možných řešení de lege ferenda, neboť stav současné situace a možná řešení vnímám jako zjevně nedostatečná.

Kyberšikana páchaná na pedagogických pracovnících má mimo běžných zásahů do ochrany osobnostních práv člověka bohužel i další negativní důsledek, a to ten, že ohrožuje kvalitu vzdělávací soustavy v České republice. Na základě úvahy provedené tzv. „*selským rozumem*“ snadno dojdeme k závěru, že čím horší postavení učitele na základní či střední škole bude, tím složitější bude pro danou instituci přilákat kvalitního uchazeče.

5.6 Spamy a viry

Spamy a viry jsou typickým známým příkladem kybernetické kriminality. Skrze ně dochází například k tzv. phishingu (získání přístupových kódů k internetovému nebo telefonickému bankovníctví, jehož prostřednictvím jsou následně ukradeny finanční prostředky poškozeného). Tato práce je ovšem zaměřena především na ochranu osobnosti člověka v kybernetickém prostoru. Spamy a viry (byť to nebývá jejich hlavní podstatou) mohou však ohrožovat osobnost člověka. Prostřednictvím viru nebo lži (například tvrzené výhry, pro jejíž vyzvednutí je nutné vyplnit formulář) dochází k získávání osobních údajů postižených osob, které jsou nadále zneužívány proti nim, zveřejňovány, osoby jsou vydírány atd. Typickým úkazem takového ohrožení osobnosti je tzv. nigerijský spam, který poškozeným tvrdí, že vyhráli velkou sumu peněz, pro jejíž vyzvednutí musí odeslat své osobní údaje. Osobnosti člověka se, i když poněkud jiným způsobem, dotýká i vir ransomware, který zabraňuje poškozenému přístup k počítači (tj. využívání elektronické komunikace, přístup k osobním dokumentům, fotografiím atd.), a to až do zaplacení výkupného pachateli.

Dalším virem, který ohrožuje osobnost člověka je program typu adware. Jedná se o program instalovaný do počítače často společně se zadarmo poskytovanými software. Tento program dále vysílá informace o emailové komunikaci postiženého.

¹⁰⁷ KOPECKÝ, Kamil. Jaký dopad má kybernetická agrese na učitele? A co se s tím dá dělat? *E-bezpecni.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: <https://www.e-bezpecni.cz/index.php/temata/kyberikana/1177-dopad-kyberneticke-agrese-na-ucitele>

Podobně se chovají i programy typu spyware a trojský kůň, které monitorují činnost poškozené osoby. Od roku 2012 na ambasády a zastupitelské úřady útočil spyware jménem Machete.

Viry a spamy poškozují zejména majetková práva člověka v mnoha dalších případech a podobách (cracking, cybersquatting, backdoor, hoax atd.), nicméně tato rigorózní práce se věnuje ochraně osobnosti, a proto těmto typům útoků nevěnuje další pozornost.¹⁰⁸

¹⁰⁸ KUCHTA, Josef. Aktuální problémy počítačové kriminality včetně její prevence. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, č. 1, s. 5-19. [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5260>

6 Občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti

Pokud již dojde k narušení osobnosti člověka, poškozenému jedinci vzniká celá řada možností, kterými se může domáhat v souladu s právním řádem ochrany před zásahem do svých osobnostních práv. Jednou z nich je v určitých případech podání trestního oznámení, kdy namísto poškozeného pak jednají orgány činné v trestním řízení. Trestněprávním aspektům ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru se však věnují až dále v této rigorózní práci. Další možností je ochrana osobnosti v mezích občanského práva, kde zejména na základě žaloby u soudu může poškozený uplatnit širokou škálu svých práv.

Nároky poškozeného lze rozdělit na dvě skupiny. Jednou z nich jsou nároky obecné, které vznikají na základě porušení osobnostních práv poškozeného a spadají do obecné koncepce právní civilistiky. Nejčastějším příkladem této skupiny je nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy. Druhou skupinou jsou zvláštní žalobní nároky vyplývající z absolutního osobnostního práva, které vznikají poškozenému vůči osobě, jež neoprávněně zasáhla do jeho osobnosti, anebo tento zásah do absolutních osobnostních práv alespoň hrozil. Tyto nároky byly upraveny i již neúčinným obč. zák. Občanský zákoník však koncepčně pozměnil dřívější osnovu a nově obsahuje úplný seznam nároků, které může poškozený požadovat, ačkoliv obč. zák. v této oblasti volil přístup demonstrativní. Poškozený se tedy na základě těchto zvláštních ustanovení může domáhat upuštění od zásahu do osobnostních práv a odstranění následků.¹⁰⁹

6.1 Nárok na náhradu škody

Toto právo vyplývá z obecných ustanovení občanského zákoníku. Škůdce je povinen poškozenému nahradit způsobenou újmu a nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění, pokud tak stanoví dohoda nebo právní předpisy.¹¹⁰ Aby nemohlo dojít k nespravedlivému omezení a krácení nároku požadovat náhradu škody, stanoví občanský zákoník dále pravidlo, že se nepřihlíží k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje povinnost k náhradě újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech nebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti. Též se nepřihlíží ani k ujednání, které předem vylučuje nebo omezuje právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy.

¹⁰⁹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹¹⁰ § 2894 občanského zákoníku.

V těchto případech se práva na náhradu nelze ani platně vzdát.¹¹¹ Nárok poškozeného na náhradu škody může vzniknout zejména tehdy, poruší-li škůdce úmyslně dobré mravy nebo vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem, a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného.

Vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozených právech, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil. Součástí nemajetkové újmy jsou i způsobené duševní útrapy. Cílem odškodnění poškozeného je, aby byly odčiněny jakékoli negativní projevy v nemateriální sféře oběti. Duševní útrapy lze vnímat jako vnitřní mučivé pocity, které mohou, ale nemusejí přímo souviset s tělesnými zraněními (prožívaná trýzeň, strach a utrpení, negativně vnímaný stres, smutek a zármutek, úlek, znepokojení, pocit ponížení apod.). Duševní útrapy mohou být provázeny určitými fyzickými příznaky, např. pláčem, koktáním, ztuhnutím, nebo naopak třesem, skřípáním zubů atd. Duševní útrapy se však nemusí nutně pojít pouze s fyzickou stránkou osobnosti. Duševní útrapy lze pojít i s psychickým tlakem na osobu.¹¹² Příkladem může být žena, jejíž syn zjevně bezdůvodně navrhl, aby byla zbavena způsobilosti k právním úkonům, takovýmto jednáním se pak dopustil zásahu do důstojnosti své matky.¹¹³

Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Za tyto okolnosti lze považovat například úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohružky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody.

Při stanovení výše odškodnění se rovněž vezme v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavou hrozba nebo jiná příčina vyvolala.¹¹⁴ Při stanovení výše odškodnění újmy způsobené na přirozených právech člověka je nezbytné vzít v potaz nejen materiální, ale i morální škodu. Toto ustanovení tak navazuje na premisy, ke kterým ve své judikatuře již před účinností občanského zákoníku dospěly soudy vyšších stupňů. Z předmětné inkorporace

¹¹¹ § 2894 občanského zákoníku.

¹¹² HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1700. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 9. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008: „*Je ovšem nad vší pochybnost, že projevila svoji jasnou vůli a rozhořčení nad jednáním a chováním svého syna Z. D., který pro pouhý zisk části majetku neváhal bezdůvodně navrhnout, aby byla zbavena způsobilosti k právním úkonům, a tak jí tímto způsobil letité psychické, morální a duševní útrapy*“; že „*tím je naplněn obsah ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) i b) obč. zák.*“

¹¹⁴ § 2956 - § 2957 občanského zákoníku.

judikatorních závěrů do občanského zákoníku lze mimo jiné dovodit posílení ochrany osobnosti v občanském zákoníku oproti předcházející úpravě obsažené v obč. zák.¹¹⁵ Při stanovení výše újmy se též přihlíží k formě zavinění způsobené škody. V tomto kontextu je tudíž na místě poznamenat, že míra odškodnění plní i sankční úlohu směrem ke škůdci. Povinnost nahradit škodu tak plní i svoji preventivní úlohu, neboť výše škody má odradit další osoby, jež by úmyslně chtěly zasáhnout do práv jiné osoby.¹¹⁶ Různé role zadostiučinění pak vhodně vyložil Ústavní soud:

„Je nezbytné trvat na požadavku, aby obecné soudy ve své judikatuře respektovaly určitá společná, obecná kritéria, jež by vždy braly v úvahu při určení konkrétního způsobu či stanovení výše přiměřeného zadostiučinění. Základním a určujícím hlediskem pro stanovení uvedených měřítek musí být hledisko závažnosti a intenzity („blízkosti“) zásahu do práv náležejících do tzv. intimní sféry soukromého života jednotlivce, dotýkající se samé podstaty lidství a lidské důstojnosti, který je s ohledem na její význam nezbytné vnímat jako zásah nejcitlivější a nejzávažnější, bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o jednotlivce veřejně činného, známého či nikoliv.

Jakýkoliv zásah či snížení lidské důstojnosti je nezbytné vnímat jako zásah velmi závažný, a tedy i stěží reparovatelný, neboť lidská důstojnost je hodnotou horizontálně neporovnatelnou s ostatními ústavními hodnotami či společenskými normami, je zcela nenahraditelná jiným statkem, tím méně je pak hodnotou kvantifikovatelnou či vyčíslitelnou v penězích.

Při úvaze o přiměřenosti výše náhrady nemajetkové újmy v penězích je rovněž nezbytné přihlídnout k samotnému účelu a funkcím tohoto institutu při ochraně osobnosti.

V pojetí zohledňujícím význam intenzity a míry zavinění při stanovení výše relutární náhrady je zásah do práva na ochranu osobnosti civilním deliktem a přiměřené zadostiučinění jednou z civilněprávních sankcí, která má rušitele chráněných osobnostních statků a jeho možné následovníky odrazovat od protiprávního jednání, a být

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2919/2006: „Při úvaze o přiměřenosti požadovaného morálního zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti musí soud vyjít z celkové povahy i z jednotlivých okolností konkrétního případu; musí přihlídnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i šíři ohlasu a k vlivu vzniklé nemajetkové újmy na postavení a uplatnění postižené fyzické osoby ve společnosti.“

¹¹⁶ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1702. ISBN 978-80-7400-287-8.

tak nástrojem speciální i generální prevence, což vyžaduje, aby se jednalo o sankci patřičně důraznou a dostačující (přiměřenou) i z tohoto hlediska.“¹¹⁷

Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy. Pokud vznikla poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Za situace, že nelze výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti. Poškozenému je tak škůdce povinen uhradit tzv. bolestné, ztížení společenského uplatnění, již výše uvedené duševní útrapy, ale též například náhradu za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti a při invaliditě. Povinný poškozenému též nahradí náhradu za ztrátu na důchodu, náhradu za bezplatné práce, případně náklady na výživu pozůstalých, náklady spojené s péčí o zdraví. Pozůstalým dále může vzniknout nárok na náklady spojené s pohřbem. Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví vzniká některým osobám blízkým nárok na peněžitou náhradu za usmrcení nebo zvláště závažné ublížení na zdraví jejich osoby blízké.

Dle obč. zák. byla klíčem k stanovení výše odškodnění náhradová vyhláška. V současné době se postupuje dle Metodiky Nejvyššího soudu České republiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku). Předmětná metodika převzala některé prvky z již neúčinné náhradové vyhlášky, avšak soudům je v souladu s pravidly obsaženými v občanském zákoníku ponechána vyšší diskrece při uvážení, zejména pak ve vztahu k navýšení zadostiučinění. Metodika se zaměřuje na dva dílčí nároky poškozeného, a to bolestné a náhradu za ztížení společenského uplatnění. Stranou ponechává další nemajetkové újmy, které občanský zákoník nařizuje odčinit. Stanovení výše zbývajících složek zadostiučinění záleží na úvaze soudu, který je povinen posoudit individuální okolnosti každého případu.¹¹⁸

Pravděpodobně nejčastěji uplatňovaným nárokem je bolestné a náhrada za ztížené společenské uplatnění. Bolest je subjektivní nepříjemný pocit, psychický stav, který je spojen s poruchou běžného fungování fyziologických procesů (fyzická bolest), může však mít i čistě psychické příčiny (psychická bolest, duševní útrapy). Bolest může být akutní nebo chronická. Bolest rozlišujeme na fyzickou a psychickou. Fyzickou bolest zažívá člověk především v souvislosti se zraněním, tedy porušením tělesné integrity

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

¹¹⁸ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1703. ISBN 978-80-7400-287-8.

(fyzické složky člověka), souvisí s poškozením tkáně. K fyzické bolesti lze přirovnat i jiné fyzicky nepříjemné prožitky (například závrať, nevolnost, pocit zvracení, znecitlivění, poruchy rovnováhy nebo poruchy vědomí). Psychická bolest je duševní reakcí na poruchu zdraví člověka a často je spojena s bolestí fyzickou. Může mít podobu smutku, deprese, strachu z dalších následků. Psychická bolest však může mít čistě psychický základ, který je nezávislý na fyzickém zranění. Psychickou bolest můžeme vztáhnout pod výše uvedené duševní útrapy. Bolestné vnímáme jako formu odčinění za vytrpěnou bolest, které má tuto újmu zcela vyvážit. Povinný tak poskytuje poškozenému peníze, ten je má vynaložit k dopřání si jiných statků, které způsobenou bolest vykoupí. Určení psychické bolesti je podstatně náročnější než určení bolesti fyzické. V případě psychické i fyzické bolesti je však namístě stanovit kritéria, tak aby v obou dvou případech docházelo k určení objektivní výše škody. Určení psychické bolesti je záležitostí znalce z oboru neurologie a psychiatrie. Úlohou znalce je analyzovat a popsat vzniklou újmu. Při určování výše náhrady se lze opět inspirovat rakouskou pomůckou zohledňující určitou částkou intenzitu a délku bolesti.

Ztížení společenského uplatnění představuje do budoucna trvale ztracené nebo omezené možnosti seberealizace poškozeného ve sféře rodinného, kulturního, společenského či sportovního života. Může jít například o neplánovanou změnu povolání, omezení ve sportovním vyžití (a v trávení volného času vůbec), ztrátu sociálních kontaktů, nemožnost a s tím spojenou odkázanost na pomoc jiných (s pocitem vynucené vděčnosti) apod. Účelem je tedy poskytnout náhradu za nemožnost žít plnohodnotný život.¹¹⁹

Při stanovení míry zásahu do budoucího života se vychází z porovnání kvality a způsobu života postiženého před způsobenou újmou a po ní ve chvíli, kdy se ustálí zdravotní stav a tento stav lze považovat za relativně neměnný. Je třeba kalkulovat s tím, že každá překážka nepůsobí u každého člověka stejně silné následky. Ztráta prstu pianisty, který kvůli tomu musí zcela zanechat své profese, je jistě těžším následkem než u člověka, pro kterého tento následek představuje jen menší omezení v jeho pracovním či soukromém životě. Trvalé následky mohou být fyzické i psychické. Mezi trvalé následky mohou patřit různé formy zohyždění, ztrátu smyslu, ztráta končetiny, fantomova bolest po amputaci, omezení hybnosti, ztráta reprodukční schopnosti, močová inkontinence, jizvy po popáleninách či operacích, depresivní či paranoidní stavy

¹¹⁹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1703. ISBN 978-80-7400-287-8.

nebo ztížená šance najít partnera, uzavřít sňatek a založit rodinu apod. Při hodnocení míry trvalých následků pro další život postiženého se zohledňuje i jeho věk. V případě nezletilých pak jde o to, jakým způsobem se zúžila možnost volby jejich povolání a jejich celkového budoucího směřování, v případě starších lidí se naopak přihlíží k tomu, že složitěji hledají uplatnění v jiném oboru než v tom, ve kterém působili celý život.¹²⁰

Náhrada škody o odškodnění vzniklé nemajetkové újmy v penězích se ovšem netýká pouze zásahů do fyzické složky osobnosti nebo velmi hrubého psychického týrání. Tyto nároky vznikají i v případě mírnějších zásahů do důstojnosti, pověsti či rodinného života poškozeného. Obsahem nemajetkové újmy může být například i strach člověka z reálné hrozby ztráty zakázek, a tedy i ztráty nebo snížení zdroje obživy. Obsahem nemajetkové újmy může být též i psychické trauma vzniklé v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti člověka v důsledku zesměšnění postiženého na veřejnosti nebo v rámci rodinných vztahů, v zaměstnání apod. Při vzniku nemajetkové újmy na osobnosti člověka soukromé právo přiznává poškozené osobě nárok na její odčinění formou poskytnutí přiměřeného zadostiučinění. Účelem takového zadostiučinění je poskytnout postiženému uspokojení, tj. satisfakci, nikoli reparaci nebo restituci za to, že byl proti své vůli nucen strpět zásah do svých osobnostních práv a rušitel mu tímto svým zásahem způsobil újmu. Povinnost k zadostiučinění, která vyplývá z deliktního jednání rušitele, má rovněž přispět k vyrovnání morálních následků, které svým jednáním způsobil rušitel. Při zásahu do důstojnosti, dobré pověsti či rodinného života člověka neexistují žádné tabulky, které by stanovily, v jakém rozsahu dojde k odškodnění. Tato úloha tedy náleží soudu, který samozřejmě dle svého uvážení může ke stanovení výše odškodnění přizvat znalce. V tomto směru je každý případ velice individuální a jen těžko se mezi nimi hledají podobnosti. Z vlastní praktické zkušenosti mohu vypíchnout případ poškozeného, který se v trestním řízení domáhal vedle náhrady škody za zničené věci, bolestného, odškodnění za ztížené společenské uplatnění i náhrady za zásah do rodinného života, neboť mu pachatel trestného činu úmyslně způsobil vážné ublížení na zdraví v době letních prázdnin, během kterých je obvyklé, že rodiče s dětmi tráví podstatnou část svého volného času. Bohužel ke dni odevzdání této rigorózní práce míra odškodnění a odůvodnění soudu není známo, avšak zastávám ten názor, že tento nárok je oprávněný. Letní prázdniny ve vztahu rodiče a dětí považují za výjimečnou roční dobu (podobně jako Vánoce), během níž rodiče tráví s dětmi dovolené, prodloužené víkendy apod.

¹²⁰ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1703. ISBN 978-80-7400-287-8.

Pokud je po dobu prakticky celých letních prázdnin tedy rodič vinou jiného z těchto aktivit vyloučen, vzniká mu podle mého přesvědčení (mimo jiných nároků) právo na odškodnění za zásah do rodinného života.¹²¹

6.2 Nárok zápůrčí

Účelem předmětného nároku je domoci se zákazu jednání, která ohrožují osobnostní práva žalobce nebo do jeho osobnostních práv zasahují. Cílem tohoto nároku je tedy nečinnost osoby ve sféře, která se dotýká osobnostních práv poškozeného. Nezáleží, zda se poškozený domáhá ochrany před zásahem, ke kterému již došlo, anebo před zásahem do osobnostních práv, který teprve hrozí. V praxi může jít například o ochranu před pořizováním rozmnoženin podobizen, písemností osobní povahy nebo zvukového nebo zvukově obrazového záznamu člověka, šíření důvěrné informace, šíření lži o poškozeném apod. Zápůrčí nárok je poškozený oprávněn uplatnit v případě, že jde o jednorázovou ochranu i v případě, že se jedná o zásah dlouhodobějšího charakteru. Z obecné povahy zdržovacího nároku však vyplývá, že jej nelze uplatnit za situace, kdy již škodlivý stav netrvá (například byl již odstraněn) a ani takový zásah již nehrozí, a tak nedochází a nadále nemůže docházet k zásahu do osobnostních práv. Tím pádem se zápůrčí nárok stává bezpředmětným.¹²²

6.3 Nárok odstraňovací

Účelem tohoto restitučního nároku je odstranit následky, které neoprávněný zásah do absolutního osobnostního práva přivodil. V ideálním případě by tak mělo dojít k obnovení právního stavu, který existoval před předmětným zásahem do osobnostních práv. Uplatnění tohoto nároku tedy musí předcházet protiprávní stav, ačkoliv předmětné jednání již mohlo pominout. Tento druh nároku se uplatní zejména ve vztahu k hmotným předmětům, u nichž existuje souvislost s porušením (za výjimečných okolností i ohrožením) absolutního osobnostního práva. Může se jednat například o stažení podobizen, písemností osobní povahy či zvukových nebo obrazových záznamů člověka. Právní praxe již za účinnosti obč. zák. poukazovala na to, že není zákonem definován pojem odstranění následků neoprávněných zásahů, a to především ve vztahu k pojmu

¹²¹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1703. ISBN 978-80-7400-287-8.

¹²² LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468. ISBN 978-80-7400-529-9.

přiměřeného zadostiučinění. Tato hranice nebyla vymezena ani ustálenou soudní praxí. Podobnost obou nároků je na místě, neboť jak přiměřené zadostiučinění, tak i odstranění následků si klade prakticky tentýž cíl. Vzhledem k dřívějšímu zákonnému zahrnutí jak nároku odstraňovacího, tak satisfakčního mezi zvláštní nároky z ochrany osobnosti nečinil tento stav v praxi zásadnější problémy. Vycházelo se z toho, že nárok odstraňovací je možné použít pro každý případ ochrany osobnosti, naproti tomu přiměřené zadostiučinění jen v některých případech. Občanský zákoník mezi oba pojmy vtělil významnější hranici. Satisfakční nárok je tak nyní vnímán jako obecný nárok k odčinění nemajetkové újmy. Odstranění protiprávního stavu se děje zásadně na náklady rušitele, a to i přes to, že to není v občanském zákoníku explicitně uvedeno. Jedná se tak o jakousi logickou aplikaci práva. Soud při definování odstraňovacího nároku musí vždy pečlivě přihlídnout k okolnostem, kterými mohou být například oprávněné zájmy třetích osob a ochrana jejich dobré víry, ale i odpovědnost žalovaného a majetkové následky žalovaného tak, aby docházelo k aplikaci práva v mezích zásady přiměřenosti. Obecně tak lze pouze zopakovat, že při stanovení povinností a práv vyplývajících ze zásahu do osobnostních práv poškozeného je nutné vždy pečlivě posoudit konkrétní případ a na základě konkrétních okolností stanovit povinnosti rušitele, které musí být přiměřené míře zásahu do osobnostních práv poškozeného.¹²³

6.4 Další prostředky ochrany osobnosti

Výše jsem se věnoval občanskoprávním prostředkům ochrany osobnosti, jejichž uplatnění se však neodmyslitelně pojí s podáním žaloby u soudu. Osobnost člověka může být mimoto (a stále v mezích občanského práva) chráněna i mimosoudní cestou, a to na základě tzv. svépomoci, kterou občanský zákoník upravuje v § 14.¹²⁴ K historii svépomoci lze uvést, že ji upravoval dokonce již ABGB v ustanovení § 344.¹²⁵ Svépomoc však nemůže být aplikována bezmyšlenkovitě kdykoliv. Jedním z kritérií

¹²³ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 468. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹²⁴ (1) Každý si může přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě.

(2) Hrozí-li neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může jej každý, kdo je takto ohrožen, odvrátit úsilím a prostředky, které se osobě v jeho postavení musí jevit vzhledem k okolnostem jako přiměřené. Směřuje-li však svépomoc jen k zajištění práva, které by bylo jinak zmařeno, musí se ten, kdo k ní přikročil, obrátit bez zbytečného odkladu na příslušný orgán veřejné moci.

¹²⁵ K právům držitelovým patří také právo ve svém držení se hájiti a v případě, že by soudcovská pomoc přišla pozdě, násilí přiměřeným násilím zahnat (§ 19). Ostatně má politický úřad pečovati o udržení veřejného klidu, jakož i trestní soud o potrestání veřejných násilí.

při posuzování přípustnosti svépomoci je zhodnocení možnosti dovolat se pomoci státu a dále nenapravitelnost hrozící újmy. Primárním nositelem ochrany by měl být stále stát, který pouze ve chvíli, kdy by veřejný zásah přišel pozdě, přenáší toto oprávnění na subjekt soukromého práva. Úlohu státu je potřeba číst tak, že právo na soudní ochranu náleží nejen žalobci, ale i jeho protistraně. V tom je zřetelně vidět i souvislost s principem rovnosti, která zakazuje, aby jeden ze soukromých subjektů bylo soudcem ve vlastní věci. Toto pravidlo je mimo jiné jednou ze základních zásad OSŘ. Svépomoc je možné tudíž vnímat jako výjimku ze státního monopolu nalézání a vynucování práva, z práva na soudní ochranu a z principu rovnosti. Svépomoc lze proto využít pouze v úzce vymezených případech, které nelze interpretací rozšiřovat.¹²⁶

Svépomoc je možné definovat jako ochranu práva vlastním jednáním toho, jehož právo bylo protiprávním jednáním jiného ohroženo, a to bez účasti orgánů veřejné moci, které jsou jinak povolány k poskytování ochrany. Tato výjimka je legitimizována jedině tím, že zákrok ze strany veřejné moci by nemohl přijít včas, a v důsledku toho by mohla vzniknout ohroženému nenapravitelná újma na právech. Pro užití svépomoci je důležité podotknout, že její legální aplikace musí být vždy za podmínek stanovených zákonem, pokud by došlo k překročení těchto principů, ze svépomoci se stává svémoc, která je striktně zakázána. Svépomoc navíc musí být vždy vedena v mezích zásady přiměřenosti. Přiměřenost ovšem nelze vymezit, přiměřenost svépomoci lze vyhodnotit pouze ve vztahu k hrozícím následkům prvotního zásahu do osobnostních práv s přihlédnutím k celkovým okolnostem konkrétního případu. Obecně by mělo platit, že přiměřený je takový zásah, který postačí k tomu, aby ohrožení práva bylo zažehnáno.¹²⁷ Uplatnění svépomoci lze osvětlit též za pomoci judikatury: „*Možnost uplatnění svépomoci podle § 6 občanského zákoníku je vázána výlučně na skutkový předpoklad, že neoprávněný zásah do práva bezprostředně hrozí, nikoliv na předpoklad, že zásah do práva někdy v minulosti nastal a vyvolal protiprávní stav, který stále trvá.*“¹²⁸

Svépomoc lze rozlišit na svépomoc ofenzivní a defenzivní, tj. svépomoc útočnou a obrannou. Kritérium takového rozdělení je založeno na tom, zda svépomoc směřuje proti komisivnímu, nebo omisivnímu protiprávnímu jednání. Útočná svépomoc je namířena proti neoprávněnému zásahu do práva, který má formu opomenutí nějakého

¹²⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 123. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹²⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 123. ISBN 978-80-7400-529-9.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 2 2008, čj. 7 As 17/2007-59.

jednání, k němuž byla druhá strana povinna. Obranná svépomoc slouží k odvrácení aktivního protiprávního jednání, tedy konání. Svépomocí je příbuzný institut práva nutné obrany a krajní nouze. Rozdíl mezi svépomocí a těmito dalšími instituty spočívá v tom, že nutná obrana i krajní nouze mají výlučně defenzivní povahu, tj. odvrací se jimi buď útok, nebo hrozící nebezpečí. Pojem svépomoc je navíc oproti nutné obraně i krajní nouzi podstatně širší. Pro snazší ilustraci lze nutnou obranu i krajní nouzi pod svépomoc podřadit, nicméně ani tak nedojde k naplnění významu svépomoci v celém rozsahu. V kybernetickém prostoru lze svépomoc uplatnit například v rámci sociálních sítí, kdy můžeme příspěvky, které narušují pravidla etiky, a užívání dané webové stránky tzv. „nahlásit“. Správce předmětné sociální sítě pak většinou velmi rychle reaguje a příspěvek dočasně nebo trvale odstraní tak, aby se zabránilo zásahům do osobnostních práv. Byť tento příměr není jednoznačně přílehlavý, neboť jde spíše o oznámení porušování pravidel. Jisté prvky svépomoci takové jednání ovšem naplňuje. Z vlastní zkušenosti pak mohu uvést, že reakce bývá velmi efektivní a nastává během krátkého časového úseku. Například správci sociální sítě facebook jsou velmi citliví na příspěvky se sexuálním či rasistickým podtextem. Jejich práci tak bylo možné sledovat během uprchlické krize v roce 2015, kdy příspěvky s rasistickým podtextem sdílené na sociálních sítích nebyly ojedinělou záležitostí.¹²⁹

¹²⁹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 123. ISBN 978-80-7400-529-9.

7 Online trestné činy proti osobnosti člověka

Je celá řada trestných činů, jejichž skutková podstata ohrožuje osobnostní práva člověka. V této kapitole předkládané rigorózní práce bych se ovšem rád věnoval těm trestným činům, jejichž skutková podstata může být naplněna prostřednictvím internetu a naplnění takové skutkové podstaty je běžné. Vynechám proto ty trestné činy, které sice osobnost člověka ohrožují kruciálním způsobem, avšak naplnění skutkové podstaty pouze prostřednictvím internetu je velmi ojedinělé. Předkládaný popis trestných činů tudíž není zcela vyčerpávající, nýbrž pouze poukazuje na nejčastější možné příklady.

S ohledem na praktické užití předkládané práce je na místě zamyslet se nad vztahem občanskoprávní ochrany osobnosti a trestněprávní roviny jednání zasahujícího do osobnostních práv. Sám obě právní sféry vnímám jako vzájemně se podporující a doplňující. Samozřejmě, není na místě vyzývat k bezhlavému podávání trestních oznámení, které se po některé jedince stává více národním sportem nežli hokej anebo fotbal. Trestní právo má vždy být cestou ultima ratio. Na druhou stranu, pokud skutečně dojde k zásahu do osobnostních práv, který negativně ovlivní poškozeného, je namístě bránit se všemi legálními prostředky. Z pohledu osoby vykonávající praxi advokátního koncipienta je pak na místě zamyslet se i nad náklady, jež se pojí s uplatněním svých nároků u soudu. Uplatnění nároku náhrady škody a nemajetkové újmy v trestním řízení je pak pro poškozeného klienta samozřejmě dostupnější, neboť není povinen hradit jakýkoliv soudní poplatek.

7.1 Neoprávněné nakládání s osobními údaji

Jde o kvalifikovanou skutkovou podstatu uvedenou v § 180 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku. Základní skutková podstata¹³⁰ je tak zpřísněna v případě, že k jejímu spáchání dojde prostřednictvím veřejné počítačové sítě.¹³¹ Objektem trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 180 trestního zákoníku je právo

¹³⁰ (1) Kdo, byť i z nedbalosti, neoprávněně zveřejní, sdělí, zpřístupní, jinak zpracovává nebo si присvojí osobní údaje, které byly o jiném shromážděny v souvislosti s výkonem veřejné moci, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán, kdo, byť i z nedbalosti, poruší státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti tím, že neoprávněně zveřejní, sdělí nebo zpřístupní třetí osobě osobní údaje získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají.

¹³¹ Odnětím svobody na jeden rok až pět let, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

na ochranu před neoprávněným zveřejňováním osobních údajů a jejich zneužíváním, jakož i ochrana dalších práv a oprávněných zájmů, které zveřejněním osobních údajů mohou být poškozeny. Jedná se tedy o ochranu části osobnosti člověka, která se pojí zejména s právem na soukromí. Osobní údaje jsou zákonem na ochranu osobních údajů definovány jako jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů (fyzická osoba, k níž se osobní údaje vztahují). Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu.¹³² Zveřejněním osobních údajů je pak jakékoli neoprávněné seznámení veřejnosti s takovými osobními údaji, které podléhají ochraně dle zákona na ochranu osobních údajů a předmětného § 180 trestního zákoníku. Jedná se tedy o jednání, v jehož důsledku se s osobními údaji seznámí širší okruh osob, nežli je žádoucí.¹³³

Pachatelem tohoto trestného činu může být jakákoliv fyzická osoba, ale v důsledku nedávné novely TOPO i právnická osoba, která byla z možnosti spáchat tento trestný čin donedávna vyloučena. Z hlediska subjektivní stránky může být tento trestný čin spáchán úmyslně i z nedbalosti, což vyjadřuje formulace „*byť i z nedbalosti*“. Objektivní stránku odst. 1 příslušného ustanovení lze spatřovat ve zveřejnění, sdělení, zpřístupnění, jiném zpracování nebo přisvojení osobního údaje a způsobení vážné újmy na právech nebo oprávněných zájmech osoby. Objektivní stránka odst. 2 § 180 trestního zákoníku je založena na tom, že osoba vázaná státem uloženou nebo uznanou povinností mlčenlivosti neoprávněně zveřejní, sdělí nebo zpřístupní třetí osobě osobní údaje získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání, funkce či jiné svěřené povinnosti, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají.¹³⁴

Pro účely vysvětlení kvalifikované skutkové podstaty za pomoci veřejně přístupné počítačové sítě lze pojem „*veřejně přístupné počítačové sítě*“ vyložit jako funkční propojení počítačů do sítí s cílem vytvořit informační systém pracující s tzv. dálkovým přístupem, jakým je především internet a jiné podobné informační systémy (např. francouzský Minitel). Nejdůležitější veřejně přístupnou sítí je internet,

¹³² § 4 písm. a) zákona na ochranu osobních údajů.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 180. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 180. ISBN 978-80-7400-428-5.

jenž je světovou informační počítačovou sítí zahrnující i službu WWW (World Wide Web).¹³⁵

Ochrana osobních údajů je v poslední době významně posilována, a to zvláště pak především díky blížící se účinnosti a vymahatelnosti GDPR. V tomto směru bude zajímavé sledovat, zda se nová a pravděpodobněji přísnější praxe, kterou by mělo přinést GDPR, odrazí i v trestním právu (např. ve formě novely trestního zákoníku či změny ustálené praxe).

7.2 Pomluva

Pomluva patří mezi trestné činy, jejichž zásahem je jednoznačně dotčena osobnost člověka a velmi snadno se jich lze dopustit v prostředí počítačové sítě. Stejně jako v případě neoprávněného nakládání s osobními údaji lze trestný čin rozdělit na základní skutkovou podstatu¹³⁶ a kvalifikovanou skutkovou podstatu.¹³⁷ Jedním z možných znaků naplnění kvalifikované skutkové podstaty je právě její naplnění za pomoci veřejně přístupné počítačové sítě, tedy nejčastěji prostřednictvím internetu.

Objektem trestného činu pomluvy je čest a dobrá pověst člověka, jejíž narušení může způsobit nepříznivý zásah do společenského a rodinného života. Předmětem útoku může být jen a pouze jednotlivec. Příslušné ustanovení nechrání kolektivy, instituce, úřady, právnické osoby, orgány apod., a proto pomluva státního orgánu či jiného orgánu veřejné moci, a to i při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon není trestným činem. Naplnit předmětnou skutkovou podstatu může pachatel i tehdy, když si oběť zásah do svých osobnostních práv neuvědomuje anebo je míra její vážnosti posunuta. Proti pomluvě jsou tudíž chráněny i děti, odsouzení za spáchání trestného činu apod. Stejně tak jako nezáleží na tom, zda se postižená osoba o pomluvě dozvěděla, anebo nikoliv. Zákon tak poskytuje ochranu i nezvěstným, a dokonce i zemřelým, pokud je pomluva způsobitelná značnou měrou ohrozit jejich vážnost.¹³⁸

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 180. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹³⁶ Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobitelný značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

¹³⁷ Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

¹³⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 184. ISBN 978-80-7400-428-5.

Pojmovým znakem předmětného trestného činu je sdělení nepravdivého údaje. Za nepravdivý údaj považujeme informaci o jiném, která je v rozporu se skutečností. Ke sdělení může dojít jakýmkoli způsobem, a to písemně, ústně, prostřednictvím veřejného sdělovacího prostředku, letáků nebo jakýmkoliv jiným způsobem. Na rozdíl od ochrany osobnostních práv na poli občanského práva musí jít o sdělení nepravdivého údaje (k zásahu do osobnosti člověka může dojít v mezích občanského práva i sdělením pravdivé informace), a to i za situace, že účelem sdělení informace je poškození práv člověka. Dalším pojmovým znakem předmětného trestného činu je ohrožení vážnosti u spoluobčanů. Takovéto ohrožení se hodnotí vždy individuálně s ohledem na pověst, postavení a dosavadní život poškozeného. Zákon pak příkladem uvádí poškození v zaměstnání či rodinném životě. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl, přičemž postačí úmysl eventuální. Pro naplnění předmětné skutkové podstaty tedy zcela postačí pouhé srozumění pachatele s tím, že údaj, který o jiném sděluje, je nepravdivý, a že tento údaj je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů. Pachatelem trestného činu pomluv může být jak fyzická, tak i právnická osoba, ačkoliv do nedávné novely TOPO byla právnická osoba ze spáchání trestného činu pomluvy vyloučena.¹³⁹

Spáchání předmětného trestného činu prostřednictvím veřejné počítačové sítě pak bude obdobné jako v případě neoprávněného nakládání s osobními údaji, nejčastěji půjde tedy o spáchání trestného činu v prostředí WWW (World Wide Web). K naplnění předmětné skutkové podstaty v prostředí internetu lze dále uvést, že dopustit se trestného činu pomluvy online můžeme velmi snadno v různých internetových diskuzích. Argument, že se jedná o svobodnou diskusi a náš osobní názor, je pak v světle judikatury zcela lichý. K podobným námitkám se vyjádřil Nejvyšší soud: *„Je věcí obviněného, pokud soudem zjištěný obsah jeho vyjádření v internetové diskusi považuje za „svobodně vyjádřené názory a kritiku“. Lze mu přisvědčit pouze v tom směru, že ne všechny údaje uvedené ve skutkové větě rozsudku soudu prvního stupně pod bodem II. jsou výroky, které jsou způsobilé sice ohrozit, ale ne „značnou měrou“ vážnost dané osoby u spoluobčanů, zejména ji poškodit v zaměstnání. Takovýmto nepravdivým údajem, který nevytváří prostor pro případné spekulace o možnosti zkorumpovat nějakého úředníka (jak namítá obviněný v dovolání), je ale nepochybně zejména údaj o tom, že „ing. Ch. hájí politiku své peněženky ... stačí podplatit příslušného úředníka*

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 184. ISBN 978-80-7400-428-5.

(ing. Ch.?).“ *Ač tedy skutková zjištění soudu obsahují zčásti i údaje, které nenaplňují znak „značnou měrou“ u trestného činu pomluvy podle § 206 odst. 1 tr. zákona, byl obviněný správně uznán vinným tímto trestným činem.*“¹⁴⁰ Ve světle podobné judikatury lze jen připomenout, že každý člověk je odpovědný za své jednání a nese jeho následky. Prudkým naturám pak lze než doporučit, aby si pečlivě rozmyslely, co je obsahem jejich sdělení, než stisknou tlačítko enter a vyšlou sdělení do celého světa.

7.3 Křivé obvinění

Obdobně jako v předchozích případech lze předmětný trestný čin rozdělit na základní skutkovou podstatu¹⁴¹ a kvalifikovanou skutkovou podstatu, která se pojí se spácháním trestného činu prostřednictvím veřejně dostupné počítačové sítě.¹⁴² Objektem trestného činu křivého obvinění dle § 345 trestního zákoníku je zejména zájem na ochraně každé osoby před lživými útoky na její práva, svobodu a čest, pokud jde o obvinění z trestného činu. Objektem trestného činu křivého obvinění podle odstavce 2 je pak zájem na ochraně řádné činnosti státních orgánů a zájem na ochraně občanů před lživými útoky na jejich práva, svobodu a čest, pokud jde o obvinění z trestného činu směřujícího k trestnímu stíhání obviněného. Pro naplnění předmětné skutkové podstaty se vyžaduje úmysl přímý, neznámá to tedy, že se trestného činu křivého obvinění dle § 345 trestního zákoníku dopustí každý, kdo se bude domnívat, že jiná osoba se dopustila trestného činu, a takovou skutečnost oznámí. Pachatelem shodně trestných činů uvedených výše může být jakákoliv fyzická osoba a po účinnosti novely TOPO též i právnická osoba.¹⁴³

Pojmovým znakem předmětného trestného činu je lživé obvinění. Lživým obviněním rozumíme nepravdivé tvrzení o jiné osobě, že se dopustila jednání, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, tj. pachatel vědomě a objektivně nepravdivě informuje o skutkových okolnostech, tedy o tom, kdy, kde a jak měl být trestný čin spáchán a kdo je údajným pachatelem. Lživé obvinění jiného z trestného činu musí směřovat vůči určité osobě. Pro naplnění předmětné skutkové podstaty není

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. dubna 2003, sp. zn. 7 Tdo 254/2003.

¹⁴¹ (1) Kdo jiného lživě obviní z trestného činu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo jiného lživě obviní z trestného činu v úmyslu přivodit jeho trestní stíhání, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

¹⁴² Spáchá-li takový čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

¹⁴³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 345. ISBN 978-80-7400-428-5.

nutné, aby tato osoba byla označena jménem. Postačí, je-li individualizována uvedením takových okolností, z nichž lze spolehlivě dovodit, o kterou osobu jde. Lživé obvinění může směřovat i vůči více osobám. Trestného činu křivého obvinění se nedopustí ten, kdo jiného, byť úmyslně křivě, obviní z přestupku. Obviněním dle § 345 odst. 2 trestního zákoníku se rozumí jednání, které slouží jako podnět k trestnímu stíhání nevinné osoby. Trestním stíháním rozumíme řízení podle trestního řádu, jehož účelem je náležitě zjistit trestné činy a jejich pachatele podle zákona spravedlivě potrestat. Spáchání předmětného trestného činu prostřednictvím veřejné počítačové sítě pak bude obdobné jako v případě trestných činů uvedených výše, nejčastěji půjde tedy o spáchání trestného činu v prostředí WWW (World Wide Web).¹⁴⁴

7.4 Další trestné činy

Užití veřejné počítačové sítě, tedy nejčastěji internetu, může být důvodem pro naplnění dalších kvalifikovaných podstat různých trestných činů, jejichž spáchání zasahuje do osobnostních práv člověka. Jen příkladem se jedná například o šíření toxikomanie podle § 287 trestního zákoníku, podpora a propagace terorismu podle § 312e trestního zákoníku, vyhrožování teroristickým činem podle § 312f trestního zákoníku, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 trestního zákoníku, Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 trestního zákoníku, výtržnictví dle § 358 trestního zákoníku apod. Můžeme říci, že prostřednictvím počítače lze spáchat každý trestný čin, který je typický pro veřejnost, respektive veřejnost je jedním z jeho druhových znaků. Tato definice je zanesena v § 117 trestního zákoníku, dle kterého platí, že trestný čin je spáchán veřejně, jestliže je spáchán obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo před nejméně třemi osobami současně přítomnými.¹⁴⁵

Veřejné počítačové sítě, a zejména pak internet, je tudíž na místě brát velmi seriózně. Internet má bezesporu nedožrnný přínos pro společnost, avšak vedle toho může být i významnou hrozbou zájmům, které společnost ochraňuje. Důstojnost, čest, dobrá pověst, soukromí, ale i zdraví a život, to vše může být v důsledku zneužití internetu ohroženo. S rozvojem moderních technologií tudíž musíme zodpovědně přistupovat

¹⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, K § 345. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁴⁵ § 117 trestního zákoníku.

k jejich možné proměně ve zbraň, a důsledně tak přistupovat i k těm, kteří se o tuto proměnu pokouší.

8 Elektronické důkazní prostředky v civilním řízení

Předkládaná rigorózní práce se věnuje tématu ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru. V případě uplatnění nároků plynoucích ze zásahu do osobnostních práv v rámci občanskoprávního řízení je na místě zamyslet se i nad důkazy, které mohou být v takovém řízení použity. Kybernetický prostor představuje pomyslnou umělou realitu, kde nelze tak snadno jako důkaz použít listinu s podpisem dlužníka, případně email se zaručeným elektronickým podpisem, který dnes v 21. století uznáváme. K zásahu do osobnostních práv může dojít velmi snadno na sociálních sítích, v internetových diskuzích, a povinnost unést důkazní břemeno tak může být nečekaně složitá. Na jedné straně si text, který narušuje naši důstojnost, jednoduše vyfotíme či okopírujeme, avšak jakým způsobem se vypořádáme s námitkou žalovaného, že se nejedná o text původní, ale upravený, zvláště pak v situaci, kdy žalovaný již usoudil, že nám uškodil dost a původní text na internetu smazal. Žalobci tak najednou hrozí nejen to, že se nedomůže svých nároků na náhradu škody a nemajetkové újmy, ale navíc že mu vznikne povinnost uhradit žalovanému náklady spojené se soudním řízením. Užití jednotlivých důkazních prostředků při narušení osobnostních práv v kybernetickém prostoru tak musíme volit velmi pečlivě. Vhodné je samozřejmě elektronické důkazy kombinovat s jinými důkazními prostředky. Pokud by pak skutečně došlo k smazání textů nebo souborů, kvůli kterým je veden soudní spor, lze jejich předchozí existenci leckdy prokázat znaleckým posudkem z oboru kybernetiky. Takové znalecké posudky jsou ovšem velmi drahé. Proto by si měl být žalobce předem jist výsledkem, než takový důkazní prostředek soudu navrhne.

V souladu s ustanovením § 120 OSŘ platí, že účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Soud rozhoduje, které z navrhovaných důkazů provede. Za důkaz pak mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, a to například výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků.¹⁴⁶ Provedené důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti. Soud přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.¹⁴⁷

¹⁴⁶ § 125 OSŘ.

¹⁴⁷ § 132 OSŘ.

Ze základní právní úpravy je tedy zjevné, že jako důkaz můžeme navrhnout jakoukoliv informaci, kterou z kybernetického prostoru získáme, v případě ochrany osobnosti tak můžeme dokazovat kopiemi z internetových diskuzí, sociálních sítí, emailovou komunikací apod. Je na úvaze soudu, zda skutkový stav prokazovaný touto cestou bude považovat za věrohodný, či nikoliv. Soudní judikatura hodnocení důkazů pak ve své praxi několikrát vymezila: „*Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti a posléze hodnota pravdivosti. Při hodnocení důkazů po stránce jejich zákonnosti soud zkoumá, zda důkazy byly získány (opatřeny) a provedeny způsobem odpovídajícím zákonu, nebo zda v tomto směru vykazují vady (zda jde o důkazy zákonné, či nezákonné). K důkazům, které byly získány (opatřeny) nebo provedeny v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, soud nepřihlédne... Hranice nepřípustnosti důkazu začínají v civilním procesu většinou tam, kdy by mělo v souvislosti s provedením důkazu dojít k porušení ústavního práva fyzické osoby na její soukromí...*“¹⁴⁸

Z takové definice pro prokazování v obdobných situacích lze dovodit, že dokazovat lze jakýmkoliv důkazním prostředkem, který neporušuje zákon, zejména tedy, který nenarušuje soukromí jiného člověka. Pokud již ve chvíli, kdy se o narušení našich osobnostních práv dozvíme, předpokládáme, že celá věc skončí u soudu, lze sílu důkazního prostředku zesílit tak, že o něm pořídíme notářský zápis. Notářský zápis je dle § 6 notářského řádu veřejnou listinou, v případě, kdy platí, že je-li nějaká skutečnost potvrzena ve veřejné listině, zakládá to vůči každému plný důkaz o původu listiny od orgánu nebo osoby, které ji zřídily, o době pořízení listiny, jakož i o skutečnosti, o níž původce veřejné listiny potvrdil, že se za jeho přítomnosti udála nebo byla provedena, dokud není prokázán opak.¹⁴⁹ Jedná se tedy o jeden z možných přístupů, v jehož důsledku je síla důkazu o zásahu do osobnostních práv větší.¹⁵⁰ Předmětná úprava ostatně koresponduje i s ustanovením § 78a OSŘ.¹⁵¹

Znovu si ovšem lze položit otázku, jak zefektivnit dokazování za pomoci elektronických důkazních prostředků. Jak uvádí Smejkal: „*Elektronické důkazy mají*

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 3717/2008.

¹⁴⁹ § 568 odst. 1 občanského zákoníku.

¹⁵⁰ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 443. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹⁵¹ Důkaz může být zajištěn také notářským nebo exekutorským zápisem o skutkovém ději nebo o stavu věci, jestliže se skutkový děj udál v přítomnosti notáře nebo soudního exekutora nebo jestliže notář nebo soudní exekutor osvědčil stav věci.

jednu slabinu: obtížně je přiřazujeme ke konkrétní osobě, protože prokázat, kdo „měl ruce na klávesnici“, je možné pouze s využitím elektronického podpisu nebo jiných autentizačních metod (použití hesla, SMS, čipové karty atd.). Naštěstí jsou obvykle součástí kruhu dalších, byť nepřímých důkazů a mohou i v tomto případě sehrát důležitou roli v rámci příslušného řízení.“¹⁵² Pro každé podobné řízení je tudíž praktické snažit se doložit tvrzené skutečnosti i dalšími důkazními prostředky, a to například svědeckou výpovědí. Nelze bohužel toto téma uzavřít tak, že elektronické důkazy, a to jak jednotlivě, tak i v jejich vzájemné souvislosti, budou postačující k prokázání oprávněnosti nároku.

I v přestupkovém řízení, které je na rozdíl od civilního řízení ovládáno zásadou materiální pravdy, Nejvyšší správní soud České republiky dovedl, že důkaz o tom, že došlo k odeslání emailu z IP adresy přidělené telefonnímu číslu, jehož je účastník uživatelem, může sloužit jako důkaz v přestupkovém řízení, avšak pouze jako důkaz nepřímého charakteru.¹⁵³ Z toho dovozují, že tím spíše nemusí být emaily, SMS anebo internetové diskuze považovány za přímé důkazy v civilním řízení, což dále podporuje výše uvedenou úvahu o snaze získat co nejširší portfolio důkazů, kdy pouze část z nich bude založena na skutečnostech proběhlých v kybernetickém prostoru. Vedle toho sice Nejvyšší soud České republiky dovedl, že email je v obchodní praxi nutné považovat za písemnou formu¹⁵⁴, nicméně nároky mající povahu kupních smluv nebo smluv o dílo jsou pro soudní provádění důkazů odlišné od nároků majících základ v narušení osobnostních práv. Z uvedených závěrů Nejvyššího soudu České republiky lze tudíž dovést, že elektronické důkazní prostředky postupně získávají svoji sféru vlivu na pomyslném kolbišti české justice, nicméně stále platí, že nárok by měl být, pokud možno, podepřen i o další skutečnosti a důkazní prostředky.

Tato kapitola předkládané rigorózní práce se může zdát obsahově rozpolcenou. Na jedné straně se snažím klást důraz na narůstající význam elektronických důkazních prostředků, druhým dechem dodávám, že je však vhodné důkazy pořízené v kybernetickém prostoru podepřít o další, z pohledu justice „tradičnější“, důkazní

¹⁵² SMEJKAL, Vladimír. Elektronické důkazy – současnost či budoucnost českého soudnictví? *Bulletin advokacie* [online]. Roč. 2012 [cit. 2017-08-30]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/elektronicke-dukazy-soucasnost-ci-budoucnost-ceskeho-soudnictvi?browser=mobi>

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. února 2009, č. j. 1 As 90/2008–189.

¹⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. prosince 2013, sp. zn. 23 Cdo 1308/2011: „S ohledem na uvedenou argumentaci lze tak dospět k závěru, že nevyplývá-li z praxe, kterou mezi sebou strany zavedly, nebo zvyklostí něčeho jiného, lze podle čl. 13 Vídeňské úmluvy pro její účely považovat za písemnou formu i email.“

prostředky. Rozumím zmatku, který podobné tvrzení může vyvolat, nicméně soudní realita výše popsanému stavu podle mého názoru přiléhá.

Na jedné straně samozřejmě platí, že čím více důkazů, v různé podobě a navzájem se rozvíjejících a doplňujících, tím větší naděje na úspěch v soudním sporu. Za tímto tvrzením jistě bude stát prakticky každý, kdo má za sebou jakoukoliv zkušenost se soudními spory. Vedle toho však existuje realita všedního dne, kdy je potřeba vyjít z omezených důkazů, které nám jsou k dispozici, a domáhat se svých práv pouze s jejich pomocí. Nakonec tento omezený stav v průběhu času tvoří nové zvyklosti i novou judikaturu, a dává tak za pravdu výše uvedeným tvrzením o stále rostoucím významu elektronických důkazních prostředků. Tento trend lze sledovat i v několika nedávných rozhodnutích. Ta se sice netýkají ochrany osobnostních práv, avšak obecný trend rostoucího významu elektronických důkazních prostředků v nich lze dovodit, stejně tak jako výklad soudu směrem k jednání uskutečněnému v kybernetickém prostoru. Jako příklad lze uvést pořádkovou pokutu udělenou v souvislosti s veřejným haněním policejního orgánu prostřednictvím sociální sítě Facebook. Tímto kuriózním případem se nakonec zabýval dokonce i Ústavní soud České republiky, který vhodně podepřel výše uvedené teze:

„V souvislosti s okolnostmi konkrétního případu je nejprve zapotřebí zabývat se otázkou, jaký je charakter komunikace na internetové sociální síti Facebook. Aniž by se Ústavní soud cítil povolán k tomu, aby definoval povahu a fungování sociální sítě Facebook jako celku, považuje za nezbytné, s ohledem na specifičnost daného případu, pro účely tohoto nálezu velmi zjednodušeně přiblížit, k čemu tato sociální síť slouží a jak je možno ji používat. [...]

Povaha sociální sítě Facebook není dle názoru Ústavního soudu jednoznačně soukromá či veřejná. Vždy záleží na konkrétních uživatelích, jakým způsobem si míru soukromí na svém profilu, případně přímo u jednotlivých příspěvků, nastaví. Teoreticky může uživatel prostřednictvím této sítě komunikovat pouze s jediným dalším uživatelem, a to aniž by tuto komunikaci mohli vidět či do ní zasahovat ostatní uživatelé. Taková komunikace by pak jistě mohla být považována za ryze soukromou, byť uskutečněnou prostřednictvím sociální sítě využívané miliardou uživatelů, stejně jako je za soukromou možno považovat e-mailovou komunikaci dvou osob, uskutečněnou např. prostřednictvím e-mailové služby Gmail (www.gmail.com), kterou taktéž využívají miliony uživatelů (obdobně v České republice např. e-mailová služba dostupná na stránkách www.seznam.cz). Uživatel sociální sítě Facebook však má možnost učinit svůj

profil také zcela veřejným, a tedy přístupným všem uživatelům sociální sítě Facebook, případně i všem uživatelům sítě internet. Tato možnost je hojně využívána např. politickými stranami, zájmovými skupinami, umělci, poskytovateli služeb, obchodníky a dalšími, jejichž cílem je prezentovat se prostřednictvím sociální sítě Facebooku co nejširšímu počtu uživatelů internetu. Toto nastavení ale volí i část „běžných“ uživatelů.

Je zřejmé, že s ohledem na stále narůstající význam a rozsah využívání internetu, sociálních sítí a nejrůznějších mobilních aplikací v každodenním životě se jedná o oblast, na kterou svou pozornost zaměřují také orgány činné v trestním řízení. Je nepopíratelné, že při odhalování trestné činnosti mohou být informace ze sítě internet velmi nápomocné, a u některé trestné činnosti dokonce přímo nezbytné. Internet je zdrojem mnoha veřejně dostupných informací, které jsou tak přímo dostupné i orgánům činným v trestním řízení, ale stejně tak obsahuje množství informací soukromé povahy. Postupy aplikované příslušnými orgány při zjišťování těchto informací proto musí dodržovat rámec stanovený právními předpisy a musí respektovat obecné principy, na nichž je založena činnost státních orgánů, zejména v maximální možné míře šetřit ústavně zaručená práva a svobody dotčených osob.“¹⁵⁵

Dotčený náleží Ústavního soudu České republiky podle mého názoru vhodně podtrhuje závěry této kapitoly předkládané rigorózní práce. Zvyšující se význam internetu, mobilních aplikací a dalších technických vynálezů, objevů a programů si žádá i odpovídající pozornost práva hmotného i procesního. Na závěr této kapitoly tedy chci uvést, že elektronické důkazní prostředky mají v civilních řízeních své nenahraditelné místo a jejich význam ještě dále poroste. Z pohledu právních zástupců je ovšem praktické nesázet vše na jedinou kartu, a to i za předpokladu, že jde o eso.

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. října 2014, sp. zn. III. ÚS 3844/13.

9 Ochrana společnosti v kybernetickém prostoru

Internet představuje prostředek pro dorozumívání se prakticky s celým světem v každodenním životě i při výjimečných situacích. Na internetu hledáme, kam jít na večeři, kam je na dovolenou, co koupit k Vánocům svým rodičům, nebo jej využíváme také pro komunikaci se svými bývalými spolužáky ze zahraničních studijních programů. Internet je jednoduše nedílnou součástí života vyspělé civilizace a jen velmi těžko si představíme, že by ze dne na den zmizel. Vedle všech svých pozitivních přínosů společnosti je ovšem internet rovněž zbraní v rukou terorismu, slouží k náboru do ilegálních teroristických skupin, k dorozumívání teroristů, k vytipování cílů apod. Dříve, když se kdokoliv rozhodl spáchat atentát, musel nejprve velmi detailně mapovat terén. Pokud by dnes chtěl v americkém Dallasu kdokoliv vystřelit na projíždějící vůz amerického prezidenta, místo, z kterého atentát provede, by si mohl pohodlně vybrat na google maps v trojrozměrné mapě. Kapitola níže tedy popisuje globální hrozby internetu a jeho možné dopady na naši osobnost, kdy osobnost každého člověka pohybujícího se v místech, která by mohla být zvolena pro teroristický cíl, může být nenávratně ohrožena. Této problematice se dále věnuji i v kapitole č. 10 v rámci úvahy de lege ferenda.

9.1 Propagace spáchaných teroristických útoků a jejich financování

Pokud do internetového vyhledávače zadáme vhodnou kombinaci slov, jistě nebude problém získat obrázky a videa krutých teroristických činů v podobě poprav mnoha způsoby, týrání žen, výhrůžek atd. Tyto aktivity sledují několik cílů. Autoři podobných videí se jimi chlubí, čeho všeho jsou schopni a ukazují tak celému světu, že otázka terorismu se netýká jen nám vzdáleného islámského státu či části Afriky, kterou zužuje teroristická skupina Boko haram, ale jde o globální problém, který skutečně velmi morbidní formou zasahuje do života obyvatel Evropy i Spojených států (a samozřejmě i všech dalších států). Problémem společnosti do určité míry je další šíření podobných videí a fotografií, a to nikoliv pouze za pomoci internetu. Bohužel nejsou totiž ojedinělé ani situace, kdy podobné fotografie či videa sdílí dále např. televize.

Další hrozbou podobných činů je financování terorismu. Videia z náborových táborů pro bojovníky Islámského státu či jiné hrůzostrašné záběry v sobě mohou nést podtext pro sympatizanty takovýchto organizací, aby finančně anebo jiným způsobem činnost organizace podpořili. Je to velkým paradoxem, ale podobná videa lze přirovnat

k záběrům, kterými nejrůznější nadace vyzývají občanskou společnost, aby přispěla na hendikepované či psi útulek, princip je totiž zcela totožný. K financování může být internet používán hned několika způsoby, a to přímým oslovováním případných donátorů prostřednictvím emailů či zpráv na sociálních sítích, za pomoci internetových obchodů s náboženskými předměty, knihami nahrávkami atd., použitím běžných elektronických platebních nástrojů, jako jsou kreditní karty a online platby. Financování terorismu je samozřejmě spojeno i s dalšími trestnými činy, například placením z ukradených kreditních karet či zprostředkováváním finančních prostředků za pomoci neautorizovaných transakcí.¹⁵⁶

V neposlední řadě slouží internet k šíření obrazového materiálu, jehož cílem je zastrašování a vyhrožování potenciálním obětem, které ve strachu z teroristického útoku mohou vytvářet tlak na politické špičky své země. Nejsem odborníkem na francouzskou politiku, nicméně myslím si, že nasazení pozemních jednotek francouzské armády v Sýrii by s ohledem na opakované teroristické útoky vyvolalo jistě širokou diskuzi.¹⁵⁷

9.2 Rekrutování, výcvik a radikalizace nových válečníků

Jedním ze zcela zásadních problémů internetu ve vztahu k teroristickým útokům je rekrutování nových bojovníků, již se k teroristickým organizacím připojují. K náboru dochází za pomoci veřejných webových stránek, ale i díky intranetům, ke kterým se dálkově připojí jen zasvěcení jedinci. V rámci těch mohou například chatovat s vedoucími výcvikových táborů, kteří je utvrdí v boji proti západní společnosti.

Propaganda je často účelově zaměřená vždy na určitou cílovou skupinu, např. společensky vyloučené jedince, vysokoškolské studenty, nicméně k náboru nových válečníků dochází napříč celou širokou společností bez ohledu na vzdělání a finanční zázemí. Internet je opředen hrdinskými příběhy těch, kteří se postavili do čela „spravedlivé“ války proti západním kulturám. Bohužel, alespoň podle mého názoru, jsou na tomto poli teroristické organizace oproti západním civilizacím napřed.¹⁵⁸

¹⁵⁶ The United Nations Office on Drugs and Crime. *The use of the Internet for terrorist purposes*. 1. vyd. Vídeň: United Nations, 2012, s. 3.

¹⁵⁷ The United Nations Office on Drugs and Crime. *The use of the Internet for terrorist purposes*. 1. vyd. Vídeň: United Nations, 2012, s. 3.

¹⁵⁸ The United Nations Office on Drugs and Crime. *The use of the Internet for terrorist purposes*. 1. vyd. Vídeň: United Nations, 2012, s. 5.

Internet je rovněž účinným nástrojem pro radikalizaci zastánců islámu. Účelem radikalizace je zažehnout plamínek extremismu v doposud umírněných věřících. Tento krok může předcházet náboru anebo výcviku a úzce souvisí s internetovou komunikací ať již masovou, či soukromou. Příznakem může být například změna v chování jedince, který oproti svému předchozímu chování začne striktně dodržovat korán.

Výcvik za pomoci internetu je dalším možným zneužitím webového prostředí. Je až nečekaně jednoduché, jak rychle lze nalézt návod na výrobu smrtícího nástroje. Během malé chvíle se mi podařilo nalézt návod na výrobu bomby, elektronické rozbušky, tzv. improvizovaného napalnu, nášlapné miny atd. Vzetím v potaz těchto skutečností není divu, že výcvik člověka jako smrtelného nástroje je otázkou několika málo hodin. Teroristická skupina Al-Kajda vydávala např. online magazín „*Inspire*“, který sloužil jako prostředek výcviku pro nové bojovníky. K jisté výcvikové revoluci došlo po teroristickém útoku v Nice (14. 7. 2016), kde jako smrtelný prostředek posloužilo nákladní vozidlo. Do té doby šlo stopovat potenciální bojovníky například z důvodu opatřování si určitých druhů chemikálií atd., navíc vyrobení bomby přeci jenom chce jistou zručnost a čas. Bohužel zapůjčení nákladního automobilu a jeho využití pro naprosto drastické účely je smutnou revolucí v online výcviku teroristických bojovníků.

Internet je v neposlední řadě dále komunikačním prostředkem, díky němuž může docházet k plánování teroristických útoků. Na druhou stranu díky jeho pomoci dochází i k jejich odhalování. V květnu 2012 byl například Francouz alžírského původu, Adlen Hicheur, který byl do té doby uznávaným fyzikem pracujícím mimo jiné i v CERN, odsouzen k pětiletému trestu vězení za podílení se na přípravě teroristického útoku. Usvědčujícím důkazem byly emaily, které obsahovaly džihádistický obsah a zabývaly se přípravou teroristického útoku. Na to konto začala tajná služba sledovat fyzikovo pravidelné surfování na ilegálních webových stránkách teroristických organizací.¹⁵⁹

9.3 Kybernetické útoky

Nejedná se o hlavní způsob využití internetu teroristickými organizacemi, nicméně i teroristické sítě se snaží destabilizovat funkčnost a ohrozit bezpečnost významných internetových stránek. Jednat se může například o internetové stránky státní správy, armády, sociální sítě, banky atd.

¹⁵⁹ The United Nations Office on Drugs and Crime. *The use of the Internet for terrorist purposes*. 1. vyd. Vídeň: United Nations, 2012, s. 5.

Předmětem kybernetických úroků je například systém Visapoint, který slouží k registraci pro účely podání žádosti o vízum či jiný druh pobytu na území České republiky. Systém Visapoint je cílem takových pokusů dlouhodobě. Automatizované překonávání jednotlivých kroků v registrační proceduře cíleně zajišťují jednotlivci nebo skupiny osob se záměrem získat prodejem zablokovaných termínů pro pohovory, které jsou nutné k podání žádosti o vydání jakéhokoliv pobytového povolení, vlastní ekonomický prospěch. Zásadní dopad mají tyto aktivity na dobré jméno Ministerstva zahraničních věcí České republiky i státu. V souvislosti s šetřením podezřelých registrací na termíny pohovorů BIS v roce 2015 zpětně zjistila, že v průběhu roku 2014 provedl několik desítek zápisů uživatel emailové adresy a telefonního čísla, které patří zahraničnímu spolupracovníkovi zastupitelského úřadu České republiky. Dle výroční zprávy BIS je vysoce pravděpodobné, že zápisy žadatelů prováděl přímo tento spolupracovník. Dost možná tak využíval výhody znalosti fungování interních systémů a procesů souvisejících s vydáváním víz. Případně mohl dotčený pracovník rovněž využívat svých konexí na zastupitelském úřadu, znalostí o fungování systému či poznatků přístupných v informačních systémech zastupitelského úřadu a informace Ministerstva zahraničních věcí České republiky tak, aby usnadnil či přímo zajistil získání požadovaného víza.¹⁶⁰

9.4 Česká republika a kvalita kybernetické ochrany

V předchozí kapitole kybernetických útoků byly uvedeny příklady několika konkrétních útoků, jež se dotýkají České republiky. Jak však uvádí Ministerstvo vnitra České republiky, s určitostí lze poznamenat, že žádný stát není dnes stoprocentně kyberneticky chráněn. Snahou vlád všech států je ovšem úsilí se limitě úplné ochrany přibližovat. Pro účely této práce je tudíž na místě klást si otázku týkající se úrovně ochrany kybernetického prostoru v České republice.¹⁶¹

Ministerstvo vnitra České republiky ve svém auditu národní bezpečnosti uvádí pět hlavních bezpečnostních hrozeb souvisejících s kybernetickým prostorem: (i) kybernetická špionáž, (ii) narušení nebo snížení odolnosti IT infrastruktury, (iii) nepřátelské kampaně, (iv) narušení nebo snížení bezpečnosti eGovernmentu

¹⁶⁰ Bezpečnostní informační služba. Výroční zpráva za rok 2015 – 2.7. Kybernetická bezpečnost. *Bis.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: https://www.bis.cz/vyrocní-zprava890a.html?ArticleID=1104#_Toc378162439

¹⁶¹ Ministerstvo vnitra České republiky. Audit národní bezpečnosti. *Mvcr.cz* [online]. Praha: MV ČR [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/cthh/clanek/audit-narodni-bezpecnosti>

a (v) kyberterorismus. Předmětný audit jako jeden z nedostatků moderních technologií vyzdvihuje vysokou anonymitu kybernetických zločinců a jejich často velmi složitou až nemožnou reálnou identifikaci (tímto tématem se ovšem zabývám v části 10 úvahy de lege ferenda).

9.4.1 Kybernetická špionáž

Kybernetická špionáž je snahou o získání strategicky citlivých či důležitých informací a dat osobní, citlivé nebo utajované povahy, a to bez souhlasu jejich držitele, je jedním z projevů nepřátelského chování. Útočníci cílí na jednotlivce, skupiny či organizace působící jak v soukromém, tak i veřejném sektoru. Zájmem útočníků je získání osobní, ekonomické, politické či vojenské výhody za použití kyberprostoru (internetu, sociálních sítí a informačních a komunikačních technologií (ICT) obecně). Za případy kybernetické špionáže stojí jak jednotlivci, tak i skupiny a celé organizace. V jistých případech útoky přímo organizují, podporují, využívají či minimálně tolerují někteří státní aktéři. Hranice mezi útočníky, kteří se zabývají kybernetickou kriminalitou a kybernetickou špionáží, je mnohdy velmi nejasná a často se jedná o stejné subjekty.

Zvláště v dnešní době, která s trochou nadsázky může být nazývána předvečerem druhé studené války, je kybernetická špionáž jistě velmi závažným tématem. Jak vyplývá z výroční zprávy BIS za rok 2015, dlouhodobé kyberšpionážní kampaně sponzorované státy a prováděné buď přímo státními aktéry (určitými složkami státu), nebo aktéry státem placenými probíhají téměř po celém světě. Je velice pravděpodobné, že s rostoucí digitalizací veřejné sféry bude využívání těchto kampaní stále intenzivnější. BIS uvádí, že již tento trend zaznamenala jak z vlastních šetření, tak i ze zahraniční spolupráce. Cílem těchto špionážních kampaní je především získávání informací z politické oblasti, z oblasti vojenství a diplomacie, z vědeckotechnické oblasti a z oblasti průmyslu a energetiky. Zcizené údaje a informace mohou být využívány k vlastním účelům, ať již politickým nebo vědecko-průmyslovým, k dehonestaci určitých osob či přímo států, k dezinformaci, případně vydírání. Kyberšpionážní útoky však necílí pouze na data jako taková nebo na utajované informace, ale zaměřují se spíše na krádeže osobních údajů a přihlašovacích údajů do informačních a komunikačních systémů a krádeže obsahu elektronické komunikace politicky či jinak významných osob. Tyto údaje a informace pak dále slouží k sofistikovaným útokům, které využívají metody sociálního inženýrství. V tomto světle je nutné připomínat důležitost kybernetické prevence a bezpečnosti již od útlého věku,

neboť jednou sdílená data a informace jsou součástí kybernetického prostoru prakticky navždy.¹⁶²

BIS například v této oblasti získala v roce 2015 informace o možných tuzemských obětech nové vlny ruské kyberšpionážní kampaně. Na seznamu možných terčů byla i dvě česká ministerstva. Útočníci se v této kyberšpionážní kampani zaměřovali především na kompromitaci routerů, které zřejmě následně využívali k tomu, aby zájmový síťový provoz neautorizovaně přeměrovali do počítačové infrastruktury, kterou již kontrolovali. BIS ve své výroční zprávě za rok 2015 dále uvádí, že v průběhu roku 2015 adresáty několikrát informovala o útocích v rámci konkrétních kyberšpionážních kampaní. BIS se údajně podařilo získat o těchto kampaních značné množství informací, které mohly být využity pro vytvoření detekčních pravidel, která umožňovala odhalit možnou kompromitaci informačních nebo komunikačních systémů, případně takové kompromitaci zabránit. Závažným problémem ovšem je, že kromě počtu kyberšpionážních kampaní stoupá i technická úroveň jejich provedení. Starší kyberšpionážní kampaně jsou dále využívány i po svém odhalení nebo jsou dále přeprodávány. I to je pravděpodobně důvodem, proč počet států, které dokážou vést vlastní kyberšpionážní kampaně, neklesá. V oblasti státem řízené či podporované kybernetické špionáže představují nejzávažnější hrozby pro Českou republiku Ruská federace a Čínská lidová republika.¹⁶³

Výše uvedené závěry výroční zprávy BIS lze podle mého názoru přirovnat k ději akčního filmu. Výbuchy na ulici a kaskadérské kousky jsou však nahrazeny dovednostmi dnešních programátorů a hackerů, kteří svojí dovedností získávají informace, jež by pro bezpečnost nás všech měly být utajeny. V této souvislosti je potřeba kybernetické útoky zejména nepodceňovat a nepodceňovat ani ochranu osobních údajů a informací ve veřejném sektoru. Pokud je skupina hackerů schopna prolomit kybernetické bezpečnostní prvky ministerstev, bude získání přístupu do zabezpečovacího systému školy anebo obecního úřadu drobné obce pro na slovo vzaté odborníky doslova hračkou. S postupem času tudíž musíme vnímat ochranu před kybernetickými útoky jako klíčový úkol naší bezpečnosti, neboť s kybernetickou ochranou úzce souvisí i ochrana naší tělesné

¹⁶² Bezpečnostní informační služba. Výroční zpráva za rok 2015 – 2.7. Kybernetická bezpečnost. *Bis.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: https://www.bis.cz/vyrocní-zpráva890a.html?ArticleID=1104#_Toc378162439

¹⁶³ Bezpečnostní informační služba. Výroční zpráva za rok 2015 – 2.7. Kybernetická bezpečnost. *Bis.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: https://www.bis.cz/vyrocní-zpráva890a.html?ArticleID=1104#_Toc378162439

integrity. Bohužel samotné Ministerstvo vnitra České republiky konstatuje, že v mnoha organizacích dochází k nedostatečné alokaci finančních prostředků na problematiku kybernetické bezpečnosti a k podceňování kybernetických hrozeb. Zároveň též dochází k outsourcingu řešení kybernetické bezpečnosti v mnoha organizacích, který tak rozšiřuje okruh potenciálních nositelů hrozeb. Vedle toho jsou s kvalitní kybernetickou ochranou spojeny další problémy, kdy například mnoho organizací se nedostatečně věnuje edukaci a osvětě zaměstnanců v oblasti kybernetické bezpečnosti, respektive lze identifikovat nedostatečnou IT gramotnost relevantních pracovníků.

Dle bezpečnostního auditu Ministerstva vnitra České republiky může být kybernetická špionáž jedním z prvotních znaků přípravy na kybernetický či kinetický útok, konflikt nebo také součástí nepřátelské kampaně, kdy dochází mimo shromažďování strategických a citlivých informací také k mapování důležité infrastruktury, na kterou může být později útočeno. Reakce na kybernetickou špionáž si vyžaduje nasazení zvláštních prostředků a postupů, aby došlo k minimalizaci vzniklých a dalších potenciálních škod. Řešení těchto typů incidentů vyžaduje součinnost napříč rezorty zabývajícími se kybernetickou bezpečností i podporu a spolupráci jednotlivých subjektů. Tyto informace se mohou jevit v kontextu konspiračních teorií, o informovanosti americké vlády o útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku, jako čtvrtý díl filmu *Matrix*. Nechme ovšem stranou kinematografii, tento fakt má indikovat především obezřetnost nejen kybernetickou, ale i faktickou v případě byť jen pokusu o hackerský útok. Jakákoliv podobná zpráva by tudíž měla být varovným prstem, který si vyžádá adekvátní navýšení ochrany.¹⁶⁴

9.4.2 Narušení nebo snížení odolnosti ICT infrastruktury

V prostředí neustále se měnících kybernetických hrozeb, které mohou z dynamicky se vyvíjejícího kyberprostoru přicházet, by Česká republika měla vytvářet zabezpečený a důvěryhodný kyberprostor a odolnou ICT infrastrukturu. Stát by měl budovat a navyšovat národní kapacity v této oblasti, avšak bez kooperace se soukromým sektorem a akademickou sférou a dále bez intenzivní mezinárodní spolupráce a zejména bez zapojení samotných obyvatel nemůže být zajištěna potřebná účinnost těchto bezpečnostních aktivit. IT infrastruktura by měla být vytvářena, pokud možno,

¹⁶⁴ Ministerstvo vnitra České republiky. Audit národní bezpečnosti. *Mvcr.cz* [online]. Praha: MV ČR [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/cthh/clanek/audit-narodni-bezpecnosti>

co neodolnější a zároveň velmi flexibilní vzhledem k rychlosti, s jakou dochází k vývoji v tomto prostředí. Vzhledem ke vzrůstající četnosti a sofistikovanosti kybernetických útoků je zapotřebí neustále navyšovat své kapacity směrem ke komplexnímu řešení kybernetické bezpečnosti a kontinuálně navyšovat odolnost české IT infrastruktury.

Poskytování ochrany kybernetické ochrany nejvyšší kvality se ovšem dle Ministerstva vnitra České republiky potýká se značnými problémy. Jedním z nich je například nedostatek finančních prostředků na zajištění potřebných technických kurzů a najmutí bezpečnostně prověřených odborníků na ICT a kybernetickou bezpečnost. To se odráží například i v tom, že zaměstnanci státní a veřejné správy nemají dostatečné povědomí o kybernetické bezpečnosti, chybí jim edukace a nedodržují základy digitální hygieny.

Tuto hrozbu lze řešit především uvědoměním vysoké míry důležitosti a alokací tomu odpovídajících finančních prostředků. Jen stěží si lze představit, že státní správa může na jakékoliv pracovní pozice přilákat špičkové odborníky, pokud jim nenabídne odpovídající podmínky spolupráce. Kybernetická bezpečnost státu musí být jednoznačně prioritou budoucích vlád a tato priorita musí být náležitě zohledněna i ve státním rozpočtu. Bez této reflexe si zvyšování kvality v kybernetickém prostoru lze představit jen stěží. Ministerstvo vnitra mimo jiné v tomto směru částečně kritizuje i nepružnost zákona o státní službě, který přijetí předních expertů v oblasti kybernetické bezpečnosti svou rigidností stěžuje.¹⁶⁵

9.4.3 Nepřátelské kampaně

Nepřátelské kampaně v kybernetickém prostoru představují řadu různých, souvisejících kybernetických operací zaměřených na jeden konkrétní strategický cíl nebo výsledek. Jedná se o období, kdy dochází k sérii plánovaných a koordinovaných (kybernetických) útoků nebo dalších operací v kyberprostoru. Kampaně mohou provádět jednotlivci, nebo může jít o společné úsilí více aktérů (většinou státních či státem podporovaných či organizovaných). Definovat a ohraničit nepřátelskou kampaň v kyberprostoru je možno podle jejího účelu, tj. dosažení určitého předem stanoveného cíle v kyberprostoru, podle jejích vymezených zdrojů (technologie, aktéři, lokalita) nebo jejího průběhu v čase. V reálných podmínkách často dochází k „recyklaci“ kampaní

¹⁶⁵ Ministerstvo vnitra České republiky. Audit národní bezpečnosti. *Mvcr.cz* [online]. Praha: MV ČR [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/cthh/clanek/audit-narodni-bezpecnosti>

či jejich částí, protože vývoj stále nových nástrojů a postupů pro útoky a další působení v kyberprostoru je relativně velmi nákladný a časově náročný proces.

Kyberprostor a ICT hrají v rámci nepřátelských kampaní významnou roli. Můžeme pozorovat systematické působení cizí moci, respektive nepřátelských kampaní v kyberprostoru na území České republiky. Podle Ministerstva vnitra České republiky prostředky a způsob boje proti nim nejsou v současné době dostatečně účinné. Tuto hrozbu lze tudíž kvůli reálným rizikům a potenciálním dopadům hodnotit jako vysokou.

10 Úvahy de lege ferenda

Jedním z cílů této práce je poukázat na možnou úpravu de lege ferenda a další zkvalitnění ochrany osobnosti nejen v kybernetickém prostoru. Níže tak připojuji několik návrhů, které by podle mého názoru napomohly k dalšímu a hlubšímu prohloubení ochrany osobnostních práv. Náročnost jejich realizace může být různorodá a jistě by bylo vhodné nad aplikací každého z níže popsaných návrhů vést vážnou diskuzi. Touto kapitolou však takovou diskuzi nechci jen otevřít, nýbrž i poukázat na to, že je podle mého názoru na místě snažit se ochranu osobnostních práv dále prohlubovat.

10.1 Rozšíření okruhu osob uplatňujících postmortální ochranu

Tento návrh dalšího zlepšení souvisí s tématem předmětné rigorózní práce spíše okrajově. Nicméně, tato rigorózní práce postmortální ochranu stručně popisuje, a přijde mi tudíž vhodné se i k tomuto tématu v kontextu de lege ferenda stručně vyjádřit.

Občanský zákoník jako právní předpis, který nahradil obč. zák., jednoznačně rozšířil ochranu osobnosti z pohledu české civilistiky. Malou vrásku osobně však stále vnímám v okruhu osob, které jsou oprávněny uplatňovat nárok na ochranu osobnosti za zemřelého, a to i přes to, že v občanském zákoníku oproti úpravě obsažené v obč. zák. došlo k rozšíření okruhu těchto osob. Podle mého názoru by tuto žalobu, která se svými pojmovými znaky blíží k římskoprávní *actio popularis*, měl mít možnost podat kdokoli, kdo osvědčí, že tak činí skutečně za účelem ochrany zemřelého, tj. musí být nastavena limita, která zabrání podávání šikanózních žalob, avšak dobré jméno zemřelého bude moci bránit například i jeho přítel, profesní kolega apod. To je podle mého názoru nejen spravedlivé vůči zemřelému, ale i rozumné, neboť poškozením jména profesního kolegy, například ve vědě, se může cítit být dotčen i jeho spolupracovník (například ve vztahu vedoucí výzkumník a asistent). Touha po uplatnění nároku na ochranu osobnosti mi tak přijde zcela logická a spravedlivá. Samozřejmě, vždy záleží na okolnostech konkrétního případu, avšak takovéto nastavení okruhu osob, které mohou chránit osobnost zemřelého, považuji za vhodné.

10.2 Novela trestního zákoníku

Svět ICT technologií se neustále hýbe kupředu. Pokud chceme efektivně stát proti zlu, které může být v kybernetickém prostoru pácháno, je nutné vytvořit efektivní a legální prostředky, které budou nástroji takové snahy. V této rigorózní práci jsem

se mimo jiné zabýval stalkingem, tj. jednáním, které se skrývá pod skutkovou podstatou nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku). Při úvaze de lege ferenda je podle mého názoru na místě požadavek na rozšíření skutkové podstaty nebezpečného pronásledování o kvalifikovanou skutkovou podstatu při spáchání tohoto trestného činu internetem. Kyberstalking představuje hrozbu, které se snadno může dopustit kdokoliv z nás. Je jistě mnohonásobně snazší sledovat a obtěžovat oběť z domova za pomoci sociálních sítí, než ji pronásledovat fyzicky. Předmětná skutková podstata sice počítá s elektronickým pronásledováním, avšak koncepce pronásledování za pomoci internetu může být podle mého názoru vhodnější.

Samozřejmě, trestní právo má představovat prostředek ultima ratio. Nastavení trestní hranice tudíž nesmí být příliš tvrdé. Nikdo nemá zájem na tom, aby docházelo ke zneužití trestního práva. Na druhé straně ale musí být trestní právo v případě potřeby dostatečně efektivní a musí disponovat nástroji, které půjdou ruku v ruce s rozvojem společnosti v kybernetickém prostoru. Novelizaci ustanovení § 354 trestního zákoníku vnímám tudíž jako zcela odůvodněnou, neboť na první dojem se kyberstalking může zdát sice jako nepříjemné, nikoliv však společensky nebezpečné jednání, ovšem opak je podle mého názoru pravdou. Kyberstalking může vést k fatálním důsledkům a neřešení tohoto bílého prostoru v trestním zákoníku pouze kyberstalkerům usnadňuje jejich nezákonné jednání.

10.3 Nová legislativa v oblasti kybernetické bezpečnosti

Pokud máme efektivně pracovat s kybernetickou kriminalitou a pokračovat v úspěšném boji proti terorismu, je nutné souběžně s tímto úsilím připravit efektivní legislativu, která bude účinným nástrojem policie a státní správy v boji s tímto druhem zločinu. Toto téma je nasnadě a nalézá své hluboké zastánce i kritiky, neboť efektivizace takových nástrojů je zpravidla vykoupena dalšími zásahy do soukromí. Dané téma nakonec otevřel i bývalý spolupracovník Národní bezpečnostní agentury (NSA) Edward Snowden, který je v USA stíhán za špionáž a za tentýž počin mu byla udělena Right Livelihood Award, jež se uděluje za „*praktická a příkladná řešení nejpálčivějších problémů dneška*“ a týká se především lidských práv, zdraví nebo ochrany životního prostředí. Schizma pohledu na Snowdena rozděluje prakticky celou společnost, ale společnost rozděluje i problém, který nastínil, a to, zda je vyšší hodnotou soukromí člověka, anebo jeho bezpečí. Odhlédnu od případu pana Snowdena, který má mnoho

svých specifických aspektů, nicméně obsah sdělení je jasný, chceme-li zefektivnit boj proti terorismu a kybernetickému zločinu, bez ztráty části soukromí se neobejdeme.¹⁶⁶

V USA byl první počítačový trestný čin zaznamenán v roce 1958 a od té doby došlo k významnému technologickému rozvoji, a tudíž i k páchání sofistikovanější trestné činnosti v prostředí internetu.¹⁶⁷ Koncepce rozvoje Policie České republiky do roku 2020 (aktualizace 2017) počítá se zefektivněním boje proti kyberkriminalitě. Dokonce jedním z hlavních cílů jejich další práce je čelit mezinárodnímu terorismu a kyberterorismu. Policie České republiky v předmětném dokumentu sama uvádí, že bez posílení informačních technologií nebude možné realizovat ani vybudovat systém pro sběr dat z internetu a jejich vyhodnocování, které má být realizováno v rámci boje proti kyberkriminalitě a v souvislosti s účinností zákona o kybernetické bezpečnosti. Jako jednu z podmínek úspěšného dosažení cíle sama Policie České republiky uvádí, že je nutné provedení legislativních změn reflektujících aktuální vývoj v problematice kybernetické kriminality a přispívajících k zefektivnění vyšetřování a postihování kybernetické kriminality (dle Koncepce rozvoje schopností Policie České republiky vyšetřovat kybernetickou kriminalitu). Osobně se s tímto názorem ztotožňuji, byť samozřejmě rozsah zásahů do soukromí člověka musí odpovídat své účelnosti a musí platit přísný postih pro ty zástupce orgánů veřejné moci, kteří toto pravidlo jakkoliv překročí.¹⁶⁸ Samozřejmě, v České republice se stal nedávno účinným zákon o kybernetické bezpečnosti, nelze ovšem spoléhat na to, že jediný právní předpis vyřeší veškeré problémy. Naopak, od zákona o kybernetické bezpečnosti je potřeba se odrazit směrem kupředu a dále sledovat související bezpečnostní trendy.

V budoucnosti tedy musí být legislativní proces boje proti kyberterorismu a kybernetické kriminalitě flexibilní a musí stíhat negativní vývoj těchto hrozeb. Pro legitimitu a neopakování šoku ze Snowdenova odhalení musí být tato legislativa velmi vhodně komunikována s veřejností. Společnost musí být seznámena a prostřednictvím svých volených zástupců souhlasit a legitimizovat legislativní vývoj v této oblasti. Jakákoliv tzv. šedá zóna je při výkonu veřejné moci zcela nepřijatelná.

¹⁶⁶ MM. V USA zrádce, ve Švédsku hrdina. Snowden dostal cenu za lidská práva. *Lidovky.cz* [online]. 2014 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/edward-snowden-dostal-alternativni-nobelovu-cenu-za-lidska-prava-pyv-/zpravy-svet.aspx?c=A140929_114504_In_zahranici_ele

¹⁶⁷ SMEJKAL, Vladimír. Kriminalita v prostředí informačních systémů a rekodifikace trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 6, s. 161.

¹⁶⁸ Policie České republiky. Koncepce rozvoje Policie České republiky do roku 2020 (aktualizace 2017). *Ceska-justice.cz* [online]. Praha: Policejní prezidium České republiky, 2017 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2017/04/Koncepce-rozvoje-Policie.pdf>

Lze samozřejmě poznamenat, že Česká republika se přijetím zákona o kybernetické bezpečnosti již vydala správným směrem, nicméně tento trend je nutné prohlubovat a v souladu se zákonem komunikovat směrem k občanům tak, aby nevznikaly zbytečné obavy z existence policejního státu a zneužití veřejné moci, ale zároveň byla ochrana obyvatel v této oblasti maximálně účinná.

10.4 Nová judikatura k dokazování v civilním řízení

Tento cíl je samozřejmě uskutečnitelný velice těžko a půjde ruku v ruce s novými případy, kterými se budou obecné soudy a Ústavní soud České republiky postupně zabývat. Osobně vkládám v tomto směru v české soudy důvěru. Lze tudíž jen připomenout, že je potřeba přistupovat k novým důkazům v civilním řízení inovativně a společně s posunem společnosti přijmout i posun v dokazování. Tato úloha je sama o sobě velice složitá. Účelné upravování důkazů v elektronické podobě je snazší než kdykoliv dříve, a účastníky řízení tak může lákat k účelnému pozměňování pravdy. Na druhou stranu celá justice se musí vyvíjet společně s technologickým postupem. Přehnané trvání na tradičních důkazech a nepřipouštění či přehlížení důkazů nových by tak mohlo ohrozit poslání soudů, tj. hledání spravedlnosti.

Z vlastní praxe mohu říci, že jsem se setkal s velmi nejistým hodnocením výpisu ze skype konverzace jako důkazního materiálu. Předmětem tohoto sporu sice nebyla ochrana osobnosti, nicméně připouštění důkazů „moderní“ doby je otázkou celé justice. V naznačené věci se soud vypořádával s tím, zda došlo k uzavření dohody o narovnání a následné kvitanci. Moje výtky zde směřuje proti formalistickému přístupu při posuzování těchto důkazů. Je zcela nepochybné, že dohoda o narovnání uzavřená v listinné podobě bude zcela jiného formátu než dohoda o narovnání uzavřená prostřednictvím skype. Soud by však vždy měl primárně nalézat spravedlnost, a nikoliv se formalisticky ukrývat za jednu chybějící náležitost, která pro danou věc není rozhodující.

Výše zmíněný příklad tak přiléhá i k ochraně osobnosti v kybernetickém prostoru. Doba se posunula a s urážkami se shledáme spíše na internetu než v hospodě u piva. Na to samozřejmě musí reagovat i justice a okázování v soudním řízení. Rozumím však tomu, že se jedná o úlohu složitou, avšak naznačený proces vývoje je nezbytný. K jeho realizaci mohou přistoupit jen soudy samy. Jsem však optimistický a věřím v úspěch při postupném naplňování tohoto úkolu.

Závěr

V úvodu předkládané rigorózní práce jsem si dal za cíl sepsat dílo, které bude osobnost člověka vnímat homogenně a uceleně. Snahou nebylo plně vyčerpat veškerá nastíněná témata. Silnou stránkou předkládané práce je naopak (podle mého názoru) především její šířka. Jen o historii osobnosti člověka, terorismu či elektronických důkazních prostředcích by kdokoliv mohl sepsat rozsáhlý článek či knihu. Mým cílem však bylo seskládat ucelenou mozaiku jednotlivých složek osobnosti člověka, její historie, možností její ochrany a příkladů možných hrozeb v kybernetickém prostředí a všechna tato témata vtělit do jedné publikace. Tento cíl se mi podle mého názoru podařilo naplnit. Kdokoliv tak předkládanou rigorózní práci přečte, měl by získat alespoň základní vhled do problematiky ochrany osobnosti v kybernetickém prostoru.

V předkládané práci jsem se pokoušel vytvořit hierarchii a jednotlivé části členit tak, aby text postupně gradoval a následující kapitola rozvíjela tu předcházející. Ne vždy to šlo uskutečnit jednoznačně úspěšně, nicméně obecně práce podle mého názoru graduje. Byť se to tak na první pohled nemusí zdát, vrcholnou částí předkládané práce je pak část 10 Úvahy de lege ferenda. Vnímám, že závěry, které lze uplatnit v budoucí praxi, jsou pravým klenotem akademických textů. (Tím nechci závěry práce sebevědomě velebit. Jen tím vysvětluji postup, kterým jsem k sepsání práce přistoupil.) V porovnání se zbytkem předkládané práce, která je založena na rešerších akademických textů a jejich porovnání se soudní judikaturou, představuje 10. část, obsahující především moje závěry, pouze zlomek celého textu. Avšak rozsáhlá rešerše a studium jsou zásadním předpokladem pro závěry, na kterých lze stavět budoucí pilíře kybernetické bezpečnosti české společnosti. Cílem předkládané práce bylo vyjít jak z tradičních, tak i méně tradičních pramenů, a vytvořit tak široké spektrum zdrojů pro hodnocení předmětné problematiky. S ohledem na to, že jsem využíval konzervativních i méně konvenčních pramenů, věřím, že dosažené závěry stojí na pevných základech.

Nedávno jsem si v antikvariátu zakoupil ohmataný výtisk knihy *Světová krise, kontinuita práva a nové právo revoluční* od Dr. Edvarda Beneše z roku 1946. Jedná se o tenkou brožurku, která obsahuje projev prezidenta Beneše na Právnické fakultě Univerzity Karlovy při slavnostní promoci na doktora práv h. c. V knize se, mimo jiné, mluví o obnovení velikých duchovních a mravních hodnot.¹⁶⁹ V tomto ohledu

¹⁶⁹ BENEŠ, Edvard. *Světová krise, kontinuita práva a nové právo revoluční*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství V. Linhart, 1946, s. 16.

zde vnímám uplatnitelnou parafrázi pro ochranu osobnosti v kybernetickém prostoru. Prostředí internetu je stále v mnohém neprobádaným územím. Část společnosti tak vnímá internet jako divoký západ, kde neplatí běžné zákony prosazované policií na ulici nebo soudy v justičních palácích. Pro ochranu osobnosti v kybernetickém prostoru je tudíž podle mého názoru nezbytné vnést i do online světa duchovní a mravní hodnoty. Ve chvíli, kdy bude panovat řád a právo bude i v kybernetickém prostoru jednoznačně vymahatelné, bude i osobnost člověka v kybernetickém prostoru efektivně chráněna. Může být až hrozné, jak anonymita online světa povzbudí člověka k jednání, kterého by se v reálném životě nikdy nedopustil. Internetová diskuze, kde nejsou překračovány zásady morálky a slušného vychování, snad ani neexistuje. Společnost v kybernetickém prostoru však často toleruje i stalking, dotěrné obtěžování, pomluvy, zásahy do práva na dobrou pověst a rodinného života a kyberšikanu. Je tak povinností státu vymáhat své zákony a přizpůsobit je vývoji kybernetiky a společnosti. Jedině tak stát může efektivně plnit svoji funkci ochrany obyvatelstva.

Obecně myslím, že úkoly sobě zadané v úvodu této práce se mi podařilo splnit. Některé lépe, některé hůře. Bylo by velmi neskromné, kdybych jako autor hodnotil a posuzoval kvalitu předkládané rigorózní práce. Hodnocení výsledku přenechám jiným. Dovolím si však zhodnotit tvorbu. Předkládaná rigorózní práce vznikala v etapách řadu měsíců. Často jsem tak musel ověřovat, zda již napsané skutečnosti stále platí či došlo ke změně. Někdy jsem se psaní věnoval intenzivně a někdy naopak méně. S takovým procesem vzniku jsem však spokojen. Měl jsem totiž dostatek času nad každou částí, kapitolou i podkapitolou přemýšlet. Mohl jsem zvažovat, zda se jedná o balast, který má jen zaplnit místo na papíře, anebo úderný odstavec, který má svoji vypovídající hodnotu. Při psaní mne netížil žádný tlak na termín, tak jak tomu bylo například při sepisování diplomové práce, anebo jak tomu je v denní praxi výkonu advokacie, kdy podání odvolání zkrátka odložit nejde. Tato skutečnost mi tak dávala prostor pro větší a hlubší studium dané problematiky. Několikrát jsem se ochranou osobnosti zabýval i ve své praxi advokátního koncipienta. Propojení praktických zkušeností se znalostmi nabytými studiem mě skutečně obohatilo. Pokud bych měl tedy zhodnotit spokojenost s procesem vzniku předkládané rigorózní práce, pak jsem spokojen. Věřím, že část této spokojenosti se snad odrazila i v míře kvality a použitelnosti předkládané práce. Její celkové zhodnocení pak, jak už jsem uvedl, skutečně náleží jiným.

Ochrana osobnosti v kybernetickém prostředí v České republice nezažívá žádnou podstatnou krizi a míra její kvality se podle mého názoru zvyšuje. Není zde však prostor

pro pomyslné „*usnutí na vavřínech*“, neboť úsloví „*kdo stojí, jako by couval*“ ve světě kybernetiky platí dvojnásob. Závěrečné hodnocení tedy není kritické, ba naopak, ale druhým dechem je potřeba dodat, že je zde mnoha výzev, které by měly být naplněny. Pokud by tato rigorózní práce měla mít nějaké poselství, pak bych si přál, aby to bylo uvědomění si hodnoty osobnosti a individuality jedince. Nikdo by neměl mít právo připravovat jiného o lidskou důstojnost. Martin Kriete řekl, že povinnost dodržovat právo je dána tehdy, jestliže právo vcelku a ve velké míře splňuje požadavky morality.¹⁷⁰ Upřímně věřím tomu, že mezi právem a morálkou bude v budoucnu rovnítka a právo bude důstojnost a další atributy osobnosti člověka vždy už chránit, ne vytvářet podhoubí pro zásahy do osobnosti člověka.

¹⁷⁰ HOLLÄNDER, Pavel. *Nástin filosofie práva: úvahy strukturální*. Praha: Všehrad, 2000, s. 64. ISBN 80-85305-43-7.

Seznam zkratek a užitých pojmů

ABGB	Zákon č. 946/1811 ř. z., všeobecný občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
BIS	Bezpečnostní informační služba
GDPR	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
Listina EU	Listina základních práv a svobod Evropské unie 2012/C 326/02
Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech	Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech dne 19. prosince 1966, vyhlášený ve sbírce zákonů vyhláškou č. 120/1976 Sb.
Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 19. prosince 1966, vyhlášený ve sbírce zákonů vyhláškou č. 120/1976 Sb.
Náhradová vyhláška	Vyhláška Ministerstva zdravotnictví České republiky č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů
Notářský řád	Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
Obč. zák.	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
Policie	Policie České republiky, pokud není výslovně uvedeno jinak, zahrnuje tento pojem policii státní i obecní

Tiskový zákon	Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva o lidských právech a biomedicíně	Mezinárodní úmluva Rady Evropy o lidských právech a biomedicíně ze dne 4. dubna 1997 z Ovieda
Zákon na ochranu osobních údajů	Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o kybernetické bezpečnosti	Zákon č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů (zákon o kybernetické bezpečnosti), ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně cti	Zákon č. 108/1933 Sb., o ochraně cti, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o státní službě	Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o zdravotních službách	Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů ¹⁷¹

¹⁷¹ Pozn.: Zkratky jsou užívány shodně s velkými i malými písmeny.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny evropských zemí a USA: stručný nástin*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-864-7315-5.

BALÍK, Stanislav a Stanislav BALÍK. *Právní dějiny mimoevropských zemí: (stručný nástin)*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Čeněk, 2011. ISBN 978-807-3802-820.

BENEŠ, Edvard. *Světová krise, kontinuita práva a nové právo revoluční*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství V. Linhart, 1946.

BLACKBURN, Simon. *Platónova Ústava: biografie*. Praha: Beta, 2007. ISBN 978-80-7306-304-7.

ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.

HOLLÄNDER, Pavel. *Nástin filosofie práva: úvahy strukturální*. Praha: Všehrad, 2000. ISBN 80-85305-43-7.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8.

JIREČEK, H. *Codex Iuris Bohemici. Tomi secundi pars altera*. Praha 1870.

KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. Praha: Svoboda, 1976.

KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo: stručný nástin*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 34-064-0082-5.

KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: Net University, 2010. ISBN 978-80-254-7866-0.

KUČEROVÁ, Alena a kol. *Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-226-0.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd, Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-506-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 6. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK a Josef FIALA. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-369-2.

ŠVESTKA, Jiří a Jan DVORÁK. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-807-3574-680.

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

Seznam použité cizojazyčné literatury

KOPECKÝ, Kamil, Rene SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. *Risks of internet communication*. Olomouc: Nakladatelství palackého univerzity, 2014. ISBN. 978-80-244-4105-4.

The United Nations Office on Drugs and Crime. *The use of the Internet for terrorist purposes*. 1. vyd. Vídeň: United Nations, 2012.

Odborné články

BEDNÁŘ, Miroslav. Stalking – nebezpečné pronásledování. *Právní rozhledy*. 2014, č. 20, s. 698.

KUCHTA, Josef. Aktuální problémy počítačové kriminality včetně její prevence. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, č. 1, s. 5-19. [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5260>

ONDRŮŠ, Miroslav. Právo volby pohřbu – povaha a vymahatelnost. *Právní rozhledy*. 2017, č. 13-14, s. 473.

MATZNER, Jiří. Kybernetická šikana – fenomén dnešní doby. *Právní prostor* [online]. 2015 [ciř. 2016-08-01]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/kyberneticka-sikana-fenomen-dnesni-doby>

NĚMEC, Ronald. Malé zamyšlení nad ochranou osobnosti dnes a v NOZ ve světle tiskového zákona. *Bulletin advokacie*. Roč. 2012, č. 6, s. 30.

SMEJKAL, Vladimír. Elektronické důkazy – současnost či budoucnost českého soudnictví? *Bulletin advokacie* [online]. Roč. 2012 [cit. 2017-08-30]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/elektronicke-dukazy-soucasnost-ci-budoucnost-ceskeho-soudnictvi?browser=mobi>

SMEJKAL, Vladimír. Kriminalita v prostředí informačních systémů a rekonfigurace trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 6, s. 161.

Mezinárodní smlouvy

Deklarace práv člověka a občana. Ze dne 20. až 26. srpna 1789. Francie.

Listina práv – dodatky ústavy USA z roku 1789. USA.

Listina základních práv a svobod Evropské unie 2012/C 326/02.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech dne 19. prosince 1966, vyhlášený ve sbírce zákonů vyhláškou č. 120/1976 Sb.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech ze dne 19. prosince 1966, vyhlášený ve sbírce zákonů vyhláškou č. 120/1976 Sb.

Mezinárodní úmluva Rady Evropy o lidských právech a biomedicíně ze dne 4. dubna 1997 z Ovieda.

Zákony a jiné právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 946/1811 ř. z., všeobecný občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. května 2004, sp. zn. I. ÚS 167/04.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 30. října 2014, sp. zn. III. ÚS 3844/13.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 4457/12.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. listopadu 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. července 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2016, sp. zn. ÚS 321/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 21. března 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01.

Nález Ústavního soudu ze dne 22. ledna 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27. srpna 2012, sp. zn. 57 A 122/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. prosince 2013, sp. zn. 23 Cdo 1308/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 3717/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 9. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 11. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2919/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 3223/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu české republiky ze dne 4. února 2009, č. j. 1 As 90/2008–189.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 2 2008, čj. 7 As 17/2007-59.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. dubna 2003, sp. zn. 7 Tdo 254/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2008, sp. zn. 30 Cdo 2095/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.

Internetové zdroje

Bezpečně Online. Co je to kybergrooming? *Bezpecne-online.cz* [online]. 2016 [2017-01-09]. Dostupné z: <http://www.bezpecne-online.cz/pro-rodice-a-ucitele/teenageri-a-komunikace-na-internetu/co-je-to-kybergrooming.html>

Bezpečnostní informační služba. Výroční zpráva za rok 2015 – 2.7. Kybernetická bezpečnost. *Bis.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: https://www.bis.cz/vyrocní-zprava890a.html?ArticleID=1104#_Toc378162439

BURÝŠKOVÁ, Lenka. Víte co je KYBERŠIKANA? *Policie.cz* [online]. 2009 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>

CEROP. Vývoj osobnosti dítěte v souvislosti s prostředím. *Cerop.cz* [online]. 2018 [cit. 2016-08-06]. Dostupné z: <http://www.cerop.cz/cs/aktivita-5/zs/zch3>

ČTK. Zájem o Charlie Hebdo s Mohamedem neutichá, vytiskne se 7 milionů kusů. *Idnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/charlie-hebdo-naklad-sedm-milionu-dqc-/zahranicni.aspx?c=A150123_202926_zahranicni_jj

E-bezpečí. Kybergrooming. *E-bezpeci.cz* [online]. 2008 [cit. 2016-08-16]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/125-42>

INURU. Prohlášení nezávislosti USA z roku 1776. *Inuru.com* [online]. 2016 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://www.inuru.com/index.php/spolecnost/dokumenty/490-deklarace-nezavislosti-usa-1776>

KOPECKÝ, Kamil a Martin KOŽÍŠEK. Fenomén sexting v teorii a praxi (díl 1). *E-bezpeci.cz* [online]. 2015 [2016-09-18]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/994-fenomensexting1>

KOPECKÝ, Kamil. Jaký dopad má kybernetická agrese na učitele? A co se s tím dá dělat? *E-bezpeci.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/1177-dopad-kyberneticke-agrese-na-ucitele>

Ministerstvo vnitra České republiky. Audit národní bezpečnosti. *Mvcr.cz* [online]. Praha: MV ČR [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/cthh/clanek/audit-narodni-bezpecnosti>

MM. V USA zrádce, ve Švédsku hrdina. Snowden dostal cenu za lidská práva. *Lidovky.cz* [online]. 2014 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/edward-snowden-dostal-alternativni-nobelovu-cenu-za-lidska-prava-pyv-/zpravy-svet.aspx?c=A140929_114504_In_zahranici_ele

Novinky.cz. Internet pomocníkem při hromadných sebevraždách. *Novinky.cz* [online]. 2006 [cit. 2006-08-11]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/internet-a-pc/79886-internet-pomocnikem-pri-hromadnych-sebevrazdach.html>

PEACHEY, Paul. Cyber crime: First online murder will happen by end of year, warns US firm. *Independent.co.uk* [online]. 2014 [cit. 2016-08-11]. Dostupné z: <http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/news/first-online-murder-will-happen-by-end-of-year-warns-us-firm-9774955.html>

Policie České republiky. Koncepce rozvoje Policie České republiky do roku 2020 (aktualizace 2017). *Ceska-justice.cz* [online]. Praha: Policejní prezidium České republiky, 2017 [cit. 2017-06-29]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2017/04/Koncepce-rozvoje-Policie.pdf>

SIGONA, Michelle. Match Made In Hell: 5 Internet Dates That Ended In Murder. *Crimefeed.com* [online]. 2016 [cit. 2016-08-11]. Dostupné z: <http://crimefeed.com/2016/03/match-made-in-hell-five-online-dates-ending-in-murder/>

Slovník spisovného jazyka českého. Ochrana. *Cas.cz* [online]. 2017 [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=ochrana&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

VAC. Přes 3,5 milionu Čechů má účet na sociálních sítích. *Tn.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/pres-3-5-milionu-cechu-ma-ucet-na-socialnich-sitich.html>

VÁCLAVÍK, Lukáš. Profil na Facebooku má 74 % Čechů a na Googlu+ 27 %, tvrdí studie. *Cnews.cz* [online]. 2013 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://www.cnews.cz/profil-na-facebooku-ma-74-cechu-na-googlu-27-tvrdi-studie>

Zákon o kybernetické bezpečnosti. Vysvětlení pojmů. *Kybernetickyzakon.cz* [online]. [cit. 2017-08-23]. Dostupné z: <http://www.kybernetickyzakon.cz>

Ostatní

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních. Č. j. MSMT- 22294/2013-1. znění účinné od 1. 8. 2013

Ochrana osobnosti v kybernetickém prostoru

Abstrakt

Téma ochrana osobnosti v kybernetickém prostoru jsem si vybral z několika důvodů. Jednak je mi jakékoliv téma ochrany osobnosti blízké (zabýval jsem se jím ve vědeckých článcích, v diplomové práci a s ochranou osobnosti je spojeno i téma mé disertační práce na zdejší univerzitě). Za druhé se jedná o téma velmi aktuální a doposud nevyčerpané. Cílem práce je tedy přijít s novými myšlenkami a pohledy na danou problematiku.

Úvod práce se věnuje významným milníkům ochrany osobnosti. Mezi nimi lze zmínit alespoň Chamurappiho zákoník, Aristotelovu Ústavu athénskou, zákon 12 desek, Edikt milánský, Velkou listinu svobod („*Magna charta libertatum*“), Prohlášení nezávislosti, Deklaraci práv člověka a občana, Pakt společnosti národů a na území Českých zemí pak například ABGB nebo tiskový zákon.

Navazující části práce dále v teoretické rovině vymezují pojem osobnost člověka, ochrana osobnosti a kybernetický prostor. Část předkládané rigorózní práce, rovněž v rovině teorie, potom rozvádí jednotlivé složky osobnosti člověka, které mohou být kybernetickým útokem zasaženy. Na to bezprostředně navazuje kapitola zabývající se možnými zásahy do osobnosti člověka prostřednictvím kybernetického prostoru. Práce zde vychází z konkrétních příkladů a popisuje jednotlivé typy „*útoků*“, které lze proti osobnosti člověka v kybernetickém prostoru vést. Jedná se však o pokusy vedené zpravidla jednotlivcem či malou skupinou proti jednotlivci nebo malé skupině osob. Tyto útoky ovšem nejsou významně strategicky (koordinovaně) organizovány. Na konec této části logicky navazuje část zabývající se možnou ochranou proti narušení osobnostních práv v kybernetickém prostoru. Důraz je zde kladen na ochranu osobnosti v soukromoprávních mezích.

Občanskoprávní možnosti, jak chránit svoji osobu, dále doplňuje popis možného narušení ochrany osobnosti v mezích trestního práva, kde je jako příklad popsáno několik skutkových podstat trestných činů a charakteristických znaků jejich provedení. Posléze tato práce přechází zpět do problematiky občanského práva, nicméně tentokrát z procesněprávní perspektivy. Na tomto místě se předkládaná rigorózní práce zabývá uznáváním a vahou elektronických důkazních prostředků v občanskoprávním soudním řízení.

V jedné z posledních částí se práce vrací zpět k hrozbám u osobnostních práv, nicméně tentokrát v podobě možných útoků na množinu lidských osobností. Předkládaná práce zde popisuje možné teroristické jednání, kterého se teroristické organizace v kybernetickém prostoru dopouští a které má hluboce negativní důsledky pro lidskou společnost. Předkládaná práce je pak též obohacena o úvahy de lege ferenda, které jsou jako pomyslná třešeň na dortu připojeny na závěr předmětné rigorózní práce.

Klíčová slova:

Ochrana osobnosti, kybernetický prostor, kybernetická šikana, online kriminalita, elektronické důkazní prostředky, terorismus.

Protection of Personal Rights in Cyberspace

Abstract

I chose the doctor thesis topic, Personality protection in cyberspace, for several reasons. First of all this topic is close to me as I am interested in protection of personality for couple of years (I have dealt with personality protection in scientific articles, my diploma thesis and protection of personality is also the subject of my dissertation thesis at this university). Secondly, this theme is a very actual issue and there is still space to come with new approach and move the legal science forward. The aim of the thesis is therefore to bring new ideas and approaches on this issue.

The thesis introduction deals with important milestones of personal protection. Among them is the Law Code of Hammurabi, the Constitution of the Athenians, the Law of Twelve Plagues, the Edict of Milan, the Magna Carta Libertatum, the Declaration of Independence, the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen, the League of Nations, and in Bohemia ABGB or the Press Act.

The following parts further define terms as follows: human personality, the protection of personality and the cyber space. This part of the thesis describes, in theory, respective parts of a human person's personality that may be affected by a cybernetic attack. This part is followed by a chapter dealing with concrete cyberspace attacks. This doctoral thesis is based on concrete examples and describes types of “*attacks*” that can be done against the human personality through cyberspace. However, there are attacks done by the individual or small group of perpetrators against an individual or a small group of people. These attacks are not strategically organized (in way of coordination). Finally, at the end of this doctoral thesis part follows the section dealing with possible protection against violation of personal rights in cyberspace. The crucial topic of this part is protection of the personality within the private law.

Description of the civil law human personality protection options are complemented by a description of the possible violation of the human personality within the limits of criminal law. There a few bodies of the crimes with their characteristics attributes are described. Finally, this doctoral thesis returns the reader back to the civil law issues, however, in this case in a procedural law point of view. This part includes also description of the recognition and importance of electronic evidence in the civil procedure.

In conclusion, the present doctoral thesis describes again the impacts of the prospective attack on the human personality. However, in this case the attack is viewed as attack on a set of human personalities. This thesis describes the possible terrorist behaviour committed by the terrorist organizations in cyberspace and its negative consequences for the human society. The respective doctoral thesis is also enriched for the *de lege ferenda* considerations, which are like cherries on the cake (Czech expression for the best part). These considerations are attached at the end of the respective doctoral thesis.

Key words:

Personality protection, cyber space, cyberbullying, online crime, electronic evidences, terrorism.